
י"ט בחשון, תשמ"ז 21.11.1986
הצדק במעצר.
חלטורה בבתי המשפט,
באולם המעצרים
ליונרים על
וט השערה
עשה נסים
אוצר
ום הורוביץ,
א ידע לאהוב
ת אלמוג,
שביך אב
רוצה עכשיו אדום זהב
אזהרה - משרד הבריאות קובע כי העישון מזיק לבריאות

ראיתי גם משחת שיניים מאושרת...

מאושר על ידי התסתדרות לרפואת שיניים בישראל
"משחת השיניים אלמקס נמצאת מעילה במניעת עששת (רקבון שיניים) ואושרה על ידי התסתדרות לרפואת שיניים בישראל"
Elmex toothpaste has been found effective in preventing dental caries (tooth decay) and has been approved by the Israel Dental Association.
ENDORSED BY THE ISRAEL DENTAL ASSOCIATION

אלמקס מאושרת ע"י הסתדרות רופאי השיניים בישראל כפעילה במניעת עששת.

אלמקס

משחת השיניים היחידה המכילה אמין פלואוריד אורגני פעיל פי 3.

אלמקס אמין פלואורידים

אלמקס® יעילה פי 3 במניעת עששת
עם אמין פלואוריד

אלמקס מאושרת ע"י הסתדרות רופאי השיניים בישראל. מיוצרת ע"י טבע תעשיות פרמצבטיות בע"מ ברשיון GABA, שוויץ.

סופשבוע

ו"ט בחשון, תשמ"ז 21.11.1986

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

תמונת השער: מתוך סרטו של רפי בוקאי "אוונטי פופולו".
כתבה בעמודים 24-26.

קוראים יקרים,

לביסמארק – אי־פעם סיפור השער – מייחסים את האימרה שהמלחמה היא עניין רציני מכדי להפקידו בידי הגנרלים. אבל כשהיא נופלת לידיו של תסריטאי ובמאי מבריק מסוגו של רפי בוקאי, יכול לצאת גם משהו מצחיק. כי במקום שבני־אדם עומדים בו, לא רק בביינים יכולים לעמוד. אפילו אם למקום הזה קוראים ישראל. הסרט שלו "אוונטי פופולו" זכה בפרס יוקרה בינלאומי לפני שיצא להקרנות מסחריות בישראל. זהו מסע הרפתקאות של שני חיילים מצריים שנשכחו בסיני אחרי מלחמת ששת הימים, שתי אצבעות מסואץ. קומדיה צ'פלינית על קצה האבסורד. החייל האמיץ שוויק ו"מ.א.ש" ישברו קופות על הגל הזה. רק שאצל בוקאי זה בלי "הפי־אנד". שאלתי אותו מדוע לא הניח לחיילים לחצות את התעלה והיה צריך לחרוג אותם על קו המים. הוא אמר: כדי שלא יחשבו שמלחמה זה משהו מצחיק.

אין טעם לחטט אצלו. בוקאי הוא קצת חידה. יוצר סרטים כמעט אלמוני שעסק עם שחקנים תובבים שנבחרו לפי הרגש, בלי מבחן־בד. עירית שמגר הלכה אליו, ערב הקרנתו הפומבית של הסרט, אבל הצליחה לפצת רק קליפה אחת מתוך כמה שעוטפות אותו. אפשר היה לעשות ממנו סיפור גדול יותר מכפי שהוא מרשה לחשוף מעצמו. בינתיים האיש חי בסדר בלי אגו־טרים, בלי צורך בטריקים של יחסי־ציבור. זה גם לא חשוב כל זמן שימשיך ליצור ברמה של "אוונטי פופולו".

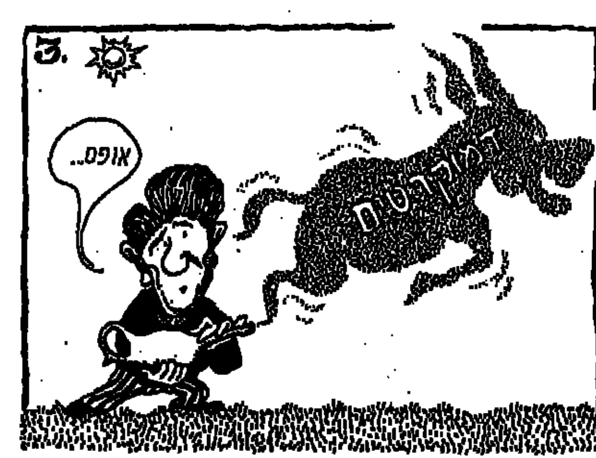
כתבה של מיכל קפרא הפותחת את המוסף חושפת את הצד השני של מטבע הצדק, ומגלה סדקים במיתוס שכל חשוד או נאשם הוא בחזקת זכאי עד שלא הוכחה אשמתו. הדינמיקה של המעצרים לצורך חקירה או עד לאחר תום המשפט, לפני ומאחורי הקלעים, צברת תאוצה במידה כזאת שרבים ניזוקים ממנה על לא עוול בכפם. שופט בדימוס, חוקרי משטרה לשעבר ועורכי־דין מתארים ומנתחים את שורש הרע של התופעה, וממליצים על דרכים לתיקון העוולות. נציגי המשטרה והפרקליטות מגיבים מינורית. אי אפשר לדבר עליה במונחים של שחור־לבן. דימוי של גנתר מאולף מתאים יותר. הלא אי־אפשר להחזיק את הפנתר הזה בכלוב, ולקיים מדינת חוק בלי מעצרים, גם אם על פניהם הם לא נראים מבוססים. היכן שחוטבים עצים ניתזים שבבים. בפרקליטות יאמרו לך ש"הריח של חליזול" – בית המעצר בעגת שלהם – שבר לא מעט עבריינים שבלפני חוץ היו צדיקים תמימים.

אבל מישהו צריך להשגיח שהחיה הזאת לא תנעץ שיניים לפי גחמותיה. כרגע לא מחזיקים אותה קצר. מבקר המדינה התריע וגם האגודה לזכויות האזרח. קשה לבודד את התופעה שעלולה להתפתח כמו גידול ממאיר, מפני שהיא נובעת לא מעט ממצוקת בתי־המשפט ובתי המעצר התסרים תקציבים לתוספת מבנים ובני־אדם. אבל יש שיפורים שניתן לבצע בלי הרבה כסף, ועם קצת רצון טוב ויחס רציני ואנושי יותר לחרות הפרט. התופעת עצמה נקברת היום בין "השדות הקטנות" של התקשורת. מעשה של שיגרה שמוליד אדישות. על רוב המעצרים לא מדווחים, ובאפלה הזאת מעוללים את רוב העוולות. מיכל קפרא שופכת עליה אלומה של אור.

צ. לביא

1.
שפשף
שפשף
שפשף

2.

הצדק במעצר

באולם המעצרים של בית משפט השלום בתל־אביב מתרחש חיזיון יומי שלעתים לא נוגע אפילו בשולי מושג הצדק. במקרים רבים מהווה המעצר ענישה בטרם משפט. אין ביקורת מעמיקה של בקשות המשטרה. נאשמים יוצאים זכאים אחרי חודשים של מעצר. הסחבת בבתי־המשפט גם הולידה מצבים אבסורדיים. אנשים מודים באשמות שלא ביצעו כדי להתחמק ממעצר ממושך עד תום ההליכים. העיקרון שהאדם הוא בחזקת חף מפשע עד להרשעתו, לא תמיד עומד כאן במבחן המציאות.

מאת מיכל קפרא

אולם המעצרים של בית־המשפט בתל־אביב. תשע בבוקר. חדר קטן. כשלושים עצורים יושבים על שלושה ספסלים, ידיים רפויות, מתענגות על הנתק מהאזיקים. עורכי־הדין מתרוצצים ביניהם. השוטרים מרכלים. באוויר ריח שום קטלני. השופט נכנס. אחד העצורים מגהק, עוד רגע יקיא. כולם עומדים. "איי," מישהו דרך למישהו על הרגל. "כ־ן," אומר השופט ומתרווח בנינוחות על כסאו הרם. תהליך הצדק מתחיל.

בא־כוח המשטרה מבקש חמישה ימי מעצר לחשוד בסחר בסמים. הוא מגיש לשופט חומר חסוי. השופט מעיין בתיק (עשרים שניות על השעון). הסניגור עומד בצד. החשוד מאחור. הסניגור מנסה להציץ בתיק, זה לא יעזור לו. הוא טוען שהסמים היו לשימוש עצמי וחוקר את בא־כוח המשטרה. השוטר ממלמל. השופט קוטע. אין זמן. "השאלה אם הסם היה לשימוש עצמי או לא תתברר במשפט," הוא אומר ומאשר את המעצר. משך הדיון: כשתי דקות. הבא בתור. שני תרשים־אילמים שנעצרו בחשד מכירת כרטיסי הגרלה ולקיחת הכסף לכיסם. אחד מהם מנסה בכל כוחו לומר משהו. השוטרים צוחקים. הבחור משפיל מבט. הבקשה לשחרור ממעצר מתקבלת. הבא בתור. אם היו תלמידים מגיעים לחדר הזה במסגרת שיעורי האזרחות, היה עולה בנחיריהם הרעננים והתמימים ריח אחר של מושג הצדק.

קיימים בארץ שני סוגי מעצרים: הראשון הוא מעצר לצורך חקירה. המשטרה יכולה לעצור אדם למשך 48 שעות לכל היותר. כדי להאריך את תקופת המעצר היא זקוקה לצו של שופט. הוא רשאי להורות על מעצר החשוד למשך 15 יום לכל היותר, כולל את שתי היממות הראשונות. אבל אם רוצה המשטרה בהארכת המעצר מעבר ל־30 יום, יש צורך באישור היועץ המשפטי לממשלה. הארכת המעצר נעשית בבית־משפט השלום. ניתן לערער על הצו במחוזי ובעליון. הסוג השני הוא מעצר עד תום ההליכים, שמתבצע אך ורק לאחר הגשת כתב האישום, ומאפשר את החזקת הנאשם בבית המעצר עד גמר משפטו. המחוקק הגביל מעצר זה למשך שנה. מעצר מעבר לתקופה זו מחייב אישור בית־המשפט העליון. לדבריהם של עורכי־דין מנוסים ומכובדים ניתן אישור זה כעניין שבשיגרה.

> „רוב העבודה מתבטאת בכמות המעצרים ולא באיכותם. הרבה שוטרים טוענים שבית־המשפט אינו מעניש די. המודעות שלהם לזכויות וחופש הפרט היא אפסית."

וכך מתארת קצינת חקירות לשעבר (שמה שמור עימנו) את שלב המעצר הראשוני שנעשה בידי המשטרה: „לצערי רוב העבודה מתבטאת בכמות המעצרים ולא באיכותם. כל בוקר מקבלים מפקד המחוז ושאר הגנרלים דו"ח יומי וכן מספר המעצרים. אם קורה ויחידת בילוש לא עצרה אנשים במשך כמה ימים, נוצר עליה לחץ כבד. כלית ברירה היא עוצרת אנשים, שרובם משתחררים ללא הגשת כתב אישום. למשל, אם מצאו אצל עבריין מברג במכונית, הוא נעצר על אחזקת כלי פריצה. יש בהחלט מגמה לנפח את הסטטיסטיקה. המשטרה עומדת חסרת אונים מול הפשיעה והיא רואה במעצרים כעין אקט של ענישה והרתעה. הרבה שוטרים טוענים שבית־המשפט אינו מעניש די. לצערי, המודעות שלהם לזכויות וחופש הפרט היא אפסית."

תגובת המשטרה: נהפוך הוא. אין לנו שום עניין לנפח את סטטיסטיקת המעצרים.

„מעצר המוני משיג ללא ספק הרתעה," אומר עו"ד רן שיינמן, חבר הוועד המרכזי בלשכת עורכי הדין, „הוא מגדיל את יוקרת המשטרה, מראה על פעילות אפקטיבית, ובהחלט משוד. אבל אפשר להשיג יעילות גדולה יותר אם יעמידו מיקרופונים בכל מקום, ויהפכו את מחצית האזרחים לשוטרי חרש. בשיטת המעצר הסיטוני נוצרת תחושת עוצמה של אי־צדק כלפי האזרח ויש בה סיכון ממשי למשטר החופש והדמוקרטיה."

האזרח התמים מתפתה להאמין שאם בית־המשפט אישר את המעצר, בוודאי היו לו סיבות טובות לכך. אלא שבמציאות לא כך הם פני הדברים בכל מקום. השופט בדימוס בנימין כהן אומר: „בשלב המעצר, השופט לא יודע הרבה למעשה. אין לו זמן לקרוא את כל התיק. אני, למשל, הייתי מבקש לראות רק את התימוק. בבית־המשפט אין די שופטים, ולכן אין זמן לעיין בסבלנות בבקשת המעצר. כשנשיא בית המשפט שוקל כיצד לחלק את העבודה, מדרך הטבע הוא מעדיף את המשפטים על המעצרים. לכן יש מעט שופטי מעצר ביחס לבקשות המעצר. את זאת יש להבין על רקע המצוקה הכללית של בתי המשפט, שאין להם די שופטים להשתלט על כל סוגי העבודה. שופטים לא נלהבים לעבוד באולם המעצרים, וכך המעצרים הופכים לחלטורות, וכאשר זו חלטורה של השופט, נראה אולם המעצרים לא אנושי. השימוש במילה חלטורות אינו צירוק, אלא התנצלות המערכת מפי".

מה שוויה של התנצלות אצילית בעיני אדם שהתענה שבועיים באבו־כביר ולאחר־מכן לא הוגש נגדו אפילו כתב אישום, היא שאלה שלא רבים נותנים עליה את הדעת. ההתנצלויות, אגב, לא מגיעות לאוזני אלה שנפלו קרבן למעצר שווא. „למשטרה יש בשלב המעצר כוח עצום," אומר עו"ד שיינמן. „בית־המשפט לא יכול להתעמק כראוי על בקשת המעצר, ומהירות החלטתו פוגעת במידת ההתעמקות. לבית־המשפט קשה לבקר ברצינות את המשטרה. רוב הבקשות של המשטרה מתקבלות, כי השופט לא יקח על עצמו אחריות לשחרר אדם אם המשטרה טוענת שהיא זקוקה למעצרו לצורך חקירה."

ההתרחשות באולם המעצרים יוצרת לא אחת מצבים הרחוקים בפועל מהליכי משפט תקינים. לחשוד ולפרקליטו אין יכולת להתגונן באולם המעצרים. בשלב זה מסתפק בית המשפט בראיות לכאורה שקושרות את החשוד לאירוע. אין הוא נכנס למהימנות הראיות. וכך מתפתח דיאלוג בין המשטרה והשופט, כשלנאשם ולבא־כוחו כמעט ואין בו דריסת רגל. לפי החוק אין להם זכות לראות את תוכן החקירה. עורך־הדין מגשש באפלה. הוא רוצה להגן על לקוחו כדי שלא יעצר, אבל אינו יודע מפני מה להתגונן. אמנם יש לו זכות לחקור את נציג המשטרה, אבל זכותו של האחרון לסרב לענות מחשש לפגיעה בחקירה. כל צד והזכויות שלו. נוסף על־כך, בשנים האחרונות החלה המשטרה להציג לשופט פעמים רבות חומר חסוי. לשימוש בחומר חסוי יש מקום וטעם במקרים מסויימים, של ידיעות מודיעיניות, או כשקיים חשש לחיי עד כלשהו וכדומה. אלא שהמשטרה הפכה את השימוש בו לדבר שבשיגרה. „זה הופך את המעצר למעצר מינהלי, כזה שאין אפשרות להתגונן בפניו", אומר עו"ד שמחה זיו, „וזה אינו הליך שמתאים למדינה דמוקרטית".

„רוב המידע בחומר החסוי מאוד כוללני," מספרת חוקרת המשטרה, „למשל: האדם מבצע התפרצויות. אז מה? למה זה חסוי? מידע חסוי, כדרך־כלל, זה שטויות כריבוע. השאלה הגדולה היא, למה שופטים מאמצים את החיסיון."

לדברי השופט בנימין כהן, התייחסות הציבור בעולם כולו ומדרך הטבע גם במדינת ישראל, אל שירותי אכיפת הדין – משטרה, צבא, שב"כ – חסרה את ההבנה שבכל אלה טמון פנתר מאולף, מאולף, אבל עדיין פנתר. מאלף הפנתרים (והציבור, לפי משל זה) לא יעשה בחוכמה אם יסיר ממנו את עיניו אפילו לרגע אחד, כי אז הוא עלול לטרוף אותו. מצד אחד אנחנו דורשים מהגופים הללו שיהיו פנתרי ציד, ומצד שני גופים אלה צריכים לפעול במידה רבה בסודיות,

(המשך בעמוד הבא)

תא המעצר בהיכל המשפט בתל־אביב (צילום: מיכה בריעם)

השופט בדימוס בנימין כהן: „שופטים לא נלהבים לעבוד באולם המעצרים. וכך המעצרים הופכים לחלטורות. וכאשר זו חלטורה של השופט, נראה אולם המעצרים לא אנושי".

(המשך מהעמוד הקודם)

כתוך עצמם. אנחנו לא רוצים לוותר על הפנתריות, אבל יש צורך לפקח עליה בגלל הסכנה הטמונה בה. וזה הפרדוקס. על הציבור להחזיק את הפנתר הזה קצר. „לפעמים אני שואל את עצמי אם כל השופטים מודעים מספיק לפוטנציאל 'הטורף' של הגופים הללו."

ניצב־משנה משה שרה־אור, ראש מחלקת חקירות ותביעות במטה הארצי של המשטרה, מבהיר שמידע חסוי הוא חלק מהטקטיקה של החקירה בשלביה הראשונים. „יש דברים שאי־אפשר לומר לנעצר", הוא אומר, „למשל, מהם כיווני החקירה או מי עוד ייחקר. כל מה שאנו רוצים זה למנוע השמדת ראיות." הטיעון הזה בוודאי מתיישר עם ההיגיון, אולם השאלה היא היכן הגבול. אמנם גם בית־המשפט העליון הסתייג משימוש מופרז בחומר חסוי, אלא שבאולם המעצרים הדחוס לא תמיד מדקדקים בפרטים.

„כמה ימי מעצר אכן מנוצלים לחקירה?" שואל עו"ד אמיר פלר, בעצמו קצין חקירות לשעבר במשטרה, „אני מוכן להבטיח שאם יבדקו את כרטיסי העצורים יתברר שחלק ניכר מהם כלל לא נלקחו לחקירה, אלא לכל היותר פעם אחת בתקופת מעצר לא קצרה. גם הטענה כאילו במהלך המעצר התבצעו אלמנטים אחרים של חקירה, אינה מסבירה מדוע היה צורך לעצור את החשוד למשך כל אותה תקופה. זה הרי לא מעצר מנע ולא מעצר ענישה."

„מעצר אדם על אחזקת חשיש", אומרת חוקרת המשטרה לשעבר, „הוא מעצר ענישה קלאסי. למעשה, תוך שלוש שעות אפשר לסיים את החקירה. אבל מה? במשטרה יש מדיניות שלא לשחרר חשודים בעבירות סמים, וכדי לעטוף זאת יפה אומרים שהנימוק למעצר הוא הרצון להגיע למקורות הסם. אם יבדקו בתיקים יתברר שדבר לא נעשה כדי לעלות על המקור. וכמובן, אחרי ארבעים ושמונה שעות משחררים."

המשקיף על החיזיון המתרחש באולם המעצרים מקבל את הרושם שלא תמיד תקף כאן העיקרון שכולנו מתחנכים עליו, שאדם הוא בחזקת חף מפשע כל עוד לא הוכחה אשמתו. לא אחת נראה כאן שהאדם הוא בגדר נאשם, הרבה לפני הוכחת אשמתו. גם אם צו המעצר לצורך חקירה ניתן ללא ביקורת משמעותית של בית המשפט, וללא הגנה מתקבלת על הדעת, הרי שבעיית המעצר עד תום ההליכים, גדולה ממנו לאין ערוך.

לפני שלוש שנים ישב האזרח נתי עפרי בביתו עם אשתו, שהיתה אז בהריון, ובתו הקטנה. בשעה עשר בערב הגיעה המשטרה. כמי שעסקיו עם המשטרה מסתכמים בדו"חות חנייה, פתח להם את הדלת ללא חשש. „הם ערכו חיפוש ללא צו חיפוש," הוא מספר, „לא היו מוכנים לומר לי מה קרה. אל אשתי התייחסו כמו לגרוטאה, כמו רהיט. התפרצתי נגדם ובגלל זה שמו לי אזיקים על הידיים, וכל אותו זמן לא ידעתי בכלל מה רוצים ממני. הם לקחו אותי לתחנת המשטרה שם נודע לי שכעלה לשעבר של אשתי מאשים אותי בפיצוץ מכוניתו וכנסיון לרצח. הייתי כהלם. לא עיכלתי את ההאשמות האלה. זה כמו לחשוב על בילוי של שלושת־רבעי החיים בבית־הסוהר. נעצרתי לשבעה ימים. עצרו גם את אשתי, ושבוע אחר־כך את אחי. זה בפירוש היה מעצר לחץ. אם לא תודה, אמרו לי, נשאיר את אשתך במעצר. האשה והאח שוחררו ללא הגשת כתב אישום נגדם. הארכת המעצר השניה שלי היתה לחמישה־עשר יום. בתום התקופה הזאת הוגש נגדי כתב אישום והוחלט לעצור אותי עד תום המשפט. הראיה היחידה שהיתה להם היא שיחת טלפון שקיימתי עם המתלונן שעתיים לפני פיצוץ מכוניתו. קצין משטרה שצותת לשיחה טען, שאיימתי על המתלונן וניסיתי לסחוט ממנו כספים. כשנשאל הקצין מדוע לא הקליט את השיחה אמר, שבאותו הרגע בדיוק התקלקל הטייפ."

נתי ישב ארבעה חודשים במעצר עד תום ההליכים. במהלך המעצר והמשפט טען נתי שוב ושוב כי אין לו יד בביצוע המעשים בהם נאשם, וכי המתלונן מעליל עליו ומפברק ראיות. טענותיו לא נחקרו על־ידי המשטרה. בסיום המשפט זוכה מחמת הספק, ומכך עולה שהשופט לא האמין לגירסתו אך זיכה אותו בשל העדר ראיות. רצה הגורל ומספר שבועות לאחר זיכויו של נתי נעצר המתלונן בעניין אחר. במהלך מעצרו הודה כי אכן פיברק את הראיות שגרמו לנתי עינויי מעצר ומשפט על לא עוול בכפו. עפרי ועורך־דינו שמחה זיו, פנו לבית־המשפט ותבעו פיצויים על המעצר הלא מוצדק. הבקשה נידונה אצל השופט שטיינברג, שדן במשפט עצמו והחליט לדחות את התביעה, גם לאחר שברור היה מעל לכל ספק שהראיות שהוצגו במשפט הראשון היו מפוברקות.

כשמדובר במעצר עד תום ההליכים, לעומת מעצר לצורך חקירה, יש לבית־המשפט תנאים נוחים יותר לשקול את הבקשה לעומקה. הוא משוחרר מלחץ הזמן. החקירה הסתיימה, הוגש כתב אישום, ואז גם הכל גלוי לפני הנאשם וסניגורו. הנימוקים לבקשה בדרך־כלל הם מידת הסכנה שהאיש מהווה לשלום הציבור, שיבוש הליכי המשפט כגון השפעה על עדים, האפשרות שימלט מהארץ, ונימוק נוסף שחדר בשנים האחרונות – חומרת העבירה. סביר להניח, למשל, שנתי עופרי ישב במעצר בשל חומרת העבירה. כלומר, הוא נענש הרבה לפני פסק הדין. אם מחליטים לעצור אדם עד גמר משפטו בשל העבירה בה הוא נאשם – תקופה ממוצעת בין חצי שנה לשנה – הרי שמעונישים אותו מראש על עבירה שהוא עדיין לא

(המשך בעמוד 32)

נתי עפרי: „זה היה בפירוש מעצר לחץ. אם לא תודה, אמרו לי, נשאיר גם את אשתך במעצר"

(צילום: ראובן קסטרו)

גינדי בכה, בלס מתמוסס

„המעצר גורם הלם ראשוני למי שמגיע לכאן", אומר שמעיה דפנה מנהל בית המעצר אילון, השמור לעצורים עד תום ההליכים. „ההלם הזה מביא למצב של אי־יציבות נפשית, אי־תפקוד, לחץ, מצבי דיכאון ונסיונות התאבדות. כשגינדי נכנס לפה הוא היה בהלם רציני. הוא היה חסר בטחון, מלא פחדים, רעד בכל הגוף, לא הצליח לישון, וכל הזמן דרש תשומת לב. הראש שלו היה מושפל, הוא גימגם, הוא לא היה מרוכז, והמשפטים לא תמיד היו קשורים זה לזה. בעיקר הוא בכה. בכה הרבה. גם דוד בלס נמצא במצב קשה של חרדה ומתח עצום. כל יום שהוא יושב פה הוא מפסיד כספים ואז הסיכוי שלו להחזיר את החובות קלוש יותר. ההתנהגות שלו לחוצה מאוד. הוא מנדנד חרבת. מבקש ליצור קשר עם החוץ. זה לא קל."

בלס עומד במסדרון. במכתב שכתב לעורך־דין חבר נאמר: „הכל הולך ומתמוטט. מתמוסס. את הילדים שלי לא ראיתי שבעה חודשים. לא רוצה שיראו אותי כאן. אני אדם נקי. אי־אפשר לעבוד כאן על התיק. יש לי עשרות קלטות שאני לא יכול להגיע אליהן. אחרי החקירה שנערכה בבית־המעצר בקשר להטבות שלכאורה ניתנו לי – ועובדה שהחקירה לא העלתה דבר – עצורים ניסו להתנכל לי. יום אחד בא אלי עציר ואמר לי: יש לך מכתב מחווה יעדי, תבוא לתא ותיקח. מת פתאום מכתבו נבהלתי. פחדתי שיחתכו אותי. במרפאה מישהו ביקש ממני אדולן, אחר־כך סכין. ניסו להפליל אותי. תכננו לפגוע בי בקנטינה. מה אני, פושע? עשרים שנה עבדתי. אני איש עסקים מכובד. זו בושה למדינה. למה? לא לקחתי כסף מאף אחד. אף אחד לא התלונן, יש הסדר אורחי. למה אני פה?"

דוד בלס: „עצורים ניסו להתנכל לי".

ובלס, אסור לשכוח, כמו שלוש־מאות העצורים האחרים באיילון עדיין בגדר חפים מפשע. העיקרון הזה נראה קצת מגוחך על רקע אפרוריות בית המעצר. „ההבדל בין עצור לשפוט גדול מאוד", אומר שמעיה דפנה, „צריך להתייחס אליו כאדם לא אשם". קשה להבין איך עושים את זה בכלא. גם אם מתעלמים לרגע מהסורגים קשה לברוח מההליכה השפופה, החזנחת האישית, המבט בעיניים. „עשרים וחמישה אחוז מכלל העצירים לא מורשע בסופו של דבר", אומר מנהל בית המעצר. ודי באמירה זו.

זה מזכיר את באר ומאניה". משלוח של מאות מכשי מגיע לחנות ונעלם מיד. יש הפקעות ה , תורים, תחנונים לפרוטקציה. "סופט אנד איזי". מכשיר בחולילבן להסרת שיער, פשוט. מהפכני. סיפור הצלחה בינלאומי שמחולל היסטריה. שני ממציאיו רשמו פטנט ב־32 ארצות, ומצב חשבון־הבנק שלהם טוב, תודה. עתה הם עם הפנים לעתיד, להמצאות נוספות.

מאת יצחק בן־חורין
צילומים: שמואל רחמני

יאיר דר (ימין) ושמעון יהב, הממציאים, השותפים וכמעט כל סגל העובדים במפעל שהיה לסיפור הצלחה בינלאומי. משמאל: „קורבן מאושר".

אפילו שלט אין בכניסה למפעל שלהם. מחסן צדדי בנס־ציונה, איזור תעשיה שולי בישוב רדום. מאחורי דלת ברזל כבדה, כמה מכונות לעיבוד שבבי. שמעון יהב, אחד הבעלים, אורז חבילות למשלוח. שותפו יאיר דר, מהנדס מכונות, מתפקד כמזכירה. יושב על כסא עץ פשוט, לא מסתובב, קשה למגע, ועונה לטלפונים. גם כלב עובד שם, תערובת של דוברמן וזאב, העונה לשם קאל. כשפוקדים עליו „תביא את הפלאייר", הוא רץ ומביא.

קצת קשה לעכל שזהו הבסיס ממנו יוצאת הבשורה למאות אלפי נשים שעירות רגליים, שרוצות מס־

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
כיני גילות ונפוחות ממריטות שעווה, במאמץ להציג רגל חלקה ואסתטית. אבל שמעון ויאיר, שניהם באמצע שנות הארבעים לחייהם, הם הממציאים והשותפים, וכמעט כל סגל העובדים במפעל שהיה לסיפור הצלחה בינלאומי.

גם אופטימיסט מושבע לא יכול היה לחזות מראש את ההיסטריה העולמית שיחולל המכשיר שהמציאו להסרת השיער. מכשיר פשוט. מכשיר מהפכני. נכון שהסקרים המוקדמים היו מבטיחים. קהל הצרכנים המיועד הקיף 85 אחוז מנשות ישראל וצרפת, ו־90 אחוז באמריקה. ובכל זאת חשבו הממציאים שמכירת 15 אלף מכשירים בשנה תהיה הישג כביר. אבל הכמות הזאת נחטפה תוך שבועיים וחומר הגלם אזל. כעבור שלושה חודשים נחטפו עוד 70 אלף. כל זה רק בישראל. התחזית של 100 אלף שיימכרו בארץ עד סוף השנה היא אומדן זהיר וזעיר. הוא נובע מכושר הייצור המוגבל בהשוואה לתשוקת הנשים למכשיר הפלא "סופט־אנד־איזי" (קל ורך), השם שהעניקה לו החברה המשווקת "הלנה רובינשטיין".

כדי להכניס סדר, החלו לארגן בחנויות את תור הנשים הממתינות. אחר־כך הפסיקו למכור את המכשיר באשראי. בכמה מקומות נדרשו הלקוחות להפקיד מקדמה. התמונה חוזרת על עצמה, ממש כמו עם מכוניות "סובארו": משלוח של 200 מכשירים מגיע לחנות ונעלם תוך חצי שעה. יש כבר הפקעות מחירים מעבר למחיר המירבי של 120 שקל שקבע משרד המסחר והתעשיה, אבל מי שם לב לקטנות. יאיר דר אומר שהמחיר המומלץ הוא 94 שקל, אבל אין לו שליטה על מה שקורה בשדה. בקושי הוא משתלט על המתרחש בביתו שלו. „אשתי תמר עומדת בחזית הזאת. עושה רשימות של מכרים שמצלצלים ומבקשים פרוטקציה. לא ידעתי כמה חברים יש לי. כשהיא מגיעה לכמות של 200–250 מכשירים, היא מזמינה מקיבוץ הגושרים ומוכרת להם תמורת קבלה". הקיבוץ קיבל את זכויות הייצור, ונאלץ לעבור שעות נוספות כדי להדביק את הביקוש. כ־5000 מכשירים מרכיבים שם בכל יום, ועדיין הם בפיגור.

שני הממציאים הם שתקנים מרופלמים. לא מסייעים לפזר את ערפל המיסתוריין סביב נקודה אישית בהחלט, אבל תורו שגם מסקרנת: מצב חשבון הבנק שלהם. „ההמצאה הזאת הוציאה לנו את המיץ", אומר שמעון יהב, „אבל לא שינתה אותנו. נשארנו אותם אנשים. היא רק תיתן לנו אויר מבחינת היכולת הכספית לפתח המצאות נוספות בעתיד".

אומרים שהיא נותנת לכם הרבה מאד אויר...
„שתהיה לי בריא. כולם עושים לנו את החשבון".
שמעון יהב הוא האיש שבמוחו הבריק הרעיון לפני יותר מעשר שנים. „ראיתי שהבנות עובדות קשה להסיר את השיער מהרגליים וחשבתי שצריך לעזור להן לפתור את הבעיה. היו כמה אופציות. אני לא רוצה לדבר עליהן כי חלקן עשוי לשמש אותנו או אחרים בעתיד. לא עבדנו על זה ברציפות. כל פעם שהיה לנו קצת זמן וכסף, עשינו ניסויים. שיחקנו עם זה שנתיים בערך עד שהחלטנו שהקפיץ המסתובב הוא הפטנט. היינו שפני הניסיון הראשונים של עצמנו. מרטנו את שערות הידיים הרגליים, עד שהיו חלקים ויפים כמו גוף של אשה. בהתחלה זה צבט, אבל די מהר התרגלנו והפסקנו להרגיש את הצביטות. כשלא נשארה שערה על גופנו, גייסנו את בני המשפחה, הנשים והילדים, למעבדת הניסיונות. עשינו בדיקות רבות ושונות של דרך הנעת הקפיץ, עד שהגענו לשיטה שהבטיחה מריטה ואנחנו הפסקנו להרגיש את הכאב".

הניסויים נמשכו שנים.
יאיר דר: „ב־1978 רשמנו את הפטנט הראשון. מעבר לזה לא עשינו הרבה, כי מהר מאד הגענו למסקנה שצריך לחפש פתרון אחר. פיתחנו עשרות מנגנונים משוגעים. לפעמים הגענו למבוי סתום והמכשיר שכב שנתיים במגירה בלי שנגענו בו. רשמנו פטנטים על כמה מהפיתוחים שעלו לנו הרבה כסף. בגלל זה אין לנו כורסאות יפות במשרד. רק לפני ארבע שנים עלינו על הרעיון הסופי. לחבר את הקפיץ למנוע חשמלי שיסובב אותו במסלול קשתי ומפותל, באופן שהשערות הבאות איתו במגע ייכנסו במירווחים הפתוחים, ומייד ייתפסו וייעקרו כאשר המירווחים נסגרים תוך כדי תנועה מהירה.

„המכשיר הזה עקר את רוב השערות מהשורש. מריטה בעזרת שעווה יעילה אם השערות באורך של 8 מ"מ לפחות. המכשיר שלנו מרט גם שערות קצרות יותר באורך 2–3 מ"מ. הבעיה שלנו היתה איך להתמודד עם הכאב. גם מריטת שעווה כואבת. אבל את השעווה מורחים על שטח גדול, והכאב הוא קצר וחד־פעמי. אנחנו בנינו את המכשיר כך שימרוט פחות שערות ובמהירות גבוהה, להקהות את הכאב. מצד שני גילינו שאחרי שימוש שני ושלישי מתרגלים וחשים פחות את הכאב. אשתי תמר הסתגלה למכשיר אחרי הפעם הרביעית או החמישית ומאז היא משתמשת בו ארבע שנים. נתנו מכשירים גם לחברים ומכרים, לימדנו אותם לעבוד ולמדנו מהניסיון שלהם. מהלקחים שיכללנו את הרעיון המקורי. אלא שבין הרעיון לביצוע בקנה מידה המוני עדיין מפריד מרחק כמו בין יום ולילה.

„זהו השלב המכריע אצל כל ממציא. לגבי רבים הוא בלתי עביר כמו הרוביקון. לפני ארבע שנים, כשפנינו ללישכת המדען הראשי של משרד המסחר והתעשיה וביקשנו עזרה בקידום הפרוייקט, קיווינו שהסיוע הממשלתי יממן לנו חלק מהוצאות העיצוב, יצור המערכת החשמלית, ותכנון השיווק. אבל משכו אותנו בלך ושוב. הכל נאמר בעל פה. לא קיבלנו אפילו מכתב תשובה רשמי. נתנו לנו להבין, גם זה לא רשמית, שמוכנים לסייע רק בתשלום משכורות. לא רצינו לסרבל את המערכת שלנו וירדנו מבקשת הסיוע. די מהר הבנו שאם לא נעשה בכוחות עצמנו, אף אחד לא יעזור לנו. החלטנו להמר עד הסוף. ברגע שהגענו להכרה שיש פוטנציאל שיווקי, רשמנו פטנט ב־32 ארצות. אני לא מאמין שיש עוד גורם פרטי שעשה זאת. זה עלה לנו הרבה כסף. רשם הפטנטים אמר לי: 'רק אחד ממאתים זוכה'. לא נבהלנו, כי הסקרים שלנו הראו שהאנשים מתלהבים מהרעיון.

„סחטנו את עצמנו. אף אחד לא אנס אותי, וזו גם לא היתה שאלה של כסף. יש בזה עניין. זה שגעון. יצירה מלמטה למעלה בכל השלבים. לא לקחנו הלוואות שלא נהיה מסוגלים להחזיר. החלטנו לחיות ברמה יותר נמוכה. מההכנסות שקיבלנו מעבודות אחרות ומהחיסכון שהושג ברמת החיים המצומצמת שלנו, הצלחנו בסופו של דבר לממן את הפיתוח של 'סופט־אנד־איזי'".

בעולמם של שמעון יהב ויאיר דר, ההמצאה הזאת היתה חריג, מעין תחביב לשעות הפנאי. שונה מעיסוקם העיקרי שהוא בניית מכונות מיוחדות לפי הזמנה. הפעילות השוטפת היא של המומחיות שלהם היא בפיתוח קווי ייצור והרכבה אוטומטים, של מערכות הזנה ממוכנות וסוגים שונים של מכונות עיבוד. בא לקוח, ומציג את צרכיו. יאיר ושמעון מעריכים את העלות וזמן הביצוע. כמעט כל דבר ניתן לביצוע. רק שאלה של זמן וכסף. אולי מסיבה זו החליטו שלא לייצר את המכשיר החריג בעצמם אלא מסרו אותו לביצוע במפעל של קיבוץ הגושרים.

יאיר דר, מהנדס מכונות בן 45, ממושקף, נעים הליכות, מסוגר וקצת חשדן. לבוש בפשטות, נוסע בסובארו 84'. הוא גדל ברמת־אביב ולמד בעירוני ד'. „גמרתי בית־ספר עיוני, אבל כל השנים היו לי תחושות מכניות", הוא מספר. „שיחקתי בפירוק אופניים ומשחקים אחרים. אף פעם לא הרגשתי שאני מסוגל ליצור דברים מיוחדים". היום הוא נשוי לתמר, שהיא דוקטור למתמטיקה ואמא של שלושת ילדיהם. הם גרים במושב גאליה שליד רחובות.

שמעון יהב, טכנאי בן 47, גם הוא מרחובות. גם הוא נשוי ואב לשלושה. חייכן, בעל גוף מוצק, ממעט לדבר, שקוע בעבודתו, נוסע באולדסמוביל 76'. אתה מבקש לשוחח אתו, והוא שולח אותך בחיוך אל יאיר, "שר החוץ" שלהם. השותפות שלהם – "שמיר מערכות", חיבור ראשי התיבות של שמותיהם – החלה לפני 13 שנה בחצר מוסך של חבר באיזור התעשיה של רחובות. „התחלנו בלי כסף, בלי ירושות, רק עם שני ראשים ושני זוגות ידיים. שנינו היינו שכירים", מספר יאיר.

היינו שפני הניסיון הראשונים של עצמנו. מרטנו את שערות הידיים הרגליים עד שהיו חלקים ויפים כמו גוף של אשה. בהתחלה זה צבט, אבל די מהר התרגלנו והפסקנו להרגיש את הצביטות. כשלא נשארה שערה על גופנו, גייסנו את הנשים והילדים למעבדת הניסיונות. עשינו בדיקות רבות של דרך הנעת הקפיץ עד שהגענו לשיטה שהבטיחה מריטה ואנחנו הפסקנו להרגיש את הכאב".

יאיר דר: „מצלצלים ומבקשים פרוטקציה. לא ידעתי כמה חברים יש לי".

„גם לא קורצו מהחומר של הממציא הדלפון המלוכלך שפרץ לרחוב בצעקות "אאוריקה" (מצאתי) כשעלה עשן מאחת המבחנות. אופי משותף הכתיב להם את סגנון עבודה שיטתי. שני ראשים בראש אחד. הרמוניה מופלאה של הפרייה הדדית. צוותא של שני האנשים בודדים, בלי צוותי פועלים (רק שני עוזרים) ואפילו ללא סיוע של מזכירות. הם לא אוהבים לתת עקחות. פותרים בעיות בהרמת טלפון. מאמינים שרק מעורבות אישית ובלתי אמצעית תבטיח איכות מוצר נאותה ועמידה בלוח־זמנים. יאיר אחראי על התכנון ועל המגע עם הלקוחות והספקים. שמעון על העיבוד המכני וההרכבה. רעיון יכול להוולד במסיבת יום ששי, והצמד יבדוק אותו ביום ראשון בבוקר. יתווכח, יילחם על דרכי ביצוע, עד שתיפול ההחלטה. אין ערעור שני עד שלב ההרצה. אין סירבול של מפעל גדול. המרחק מהרעיון לביצוע קצר אצלם מכל מערכת תעשייתית מוכרת.

עד היום תכננו ובנו, על פי הזמנה, כ־150 מכונות ומערכות מכניות ייחודיות לתעשיה הצבאית והאזרחית. מוצרים חד־פעמיים, טכנולוגיה שונה, והמחות ספציפית. מכונות להרכבת טפטפות, מכונות לעיבוד חלקי פלסטיק, מכונות להרכבת מכשירי רפואה. וזה רק קצה הרשימה. יצא להם שם של בעלי־מקצוע מעולים. לא בכדי קיבל מפעלם הסינאטורי את "פרס קפלן" לפני ארבע שנים, בזכות תרומתו להחדרת אוטומציה לתעשיה הישראלית. המפעל, המונה ארבעה עובדים, התמחה בהצעת פתרונות מתקדמים לבעיות בהכנסת אוטומציה לתהליכי ייצור. המכונות שהמפעל פיתח עד כה כתעשיה ובמקצועיות, איפשרו במקרים רבים את קיומם ושגשוגם של קווי ייצור. אחרת לא היו מסוגלים להתחרות בשווקי הארץ והעולם. 'שמיר מערכות' מהווה הוכחה נוספת ליכולתו של מפעל קטן לקדם את העידון בשיעורים ניכרים בעשרות מפעלים".

אומר עליהם סמנכ"ל חברת "לגר" (לייצור אביזרי השקייה) ד"ר נ. למלשטרייך: „הם בנו עבורנו מספר מכונות אוטומטיות שממש הביאו למהפכה בשיטות הייצור שלנו ואשר איפשרו לנו להגיע ליעול וחסכון שבלעדיהם לא היינו יכולים להתמודד בתחרות בשוק העולמי. אין מילים בפי לתאר את טיב התכנון והביצוע של המכונות. ניתן היה להוציא פטנט על התכנון המקורי". חברת "לגר" ייצאה באותה שנה אביזרי השקייה ל־45 מדינות ב־2.5 מיליון דולר.

היו להם הרבה הצעות לעבור לעבור באמריקה. רק שם יוכלו לגדול עם מותות מבריקים כשלהם, כך ניסו לפתות אותם, כל ההצעות נידחו. „אני לא יודע למה אנחנו לא יוצאים", מתפלא יאיר דר על עצמו. „אני לא מזלזל בצד הכספי. אבל אני בטוח שבאמריקה, על כל עשרים מכונות שפיתחנו, אחת היתה הופכת להיות להיט גדול. אצלנו זה מסורבל. המדינה לא תומכת בתעשיה. היא יוצרת תנאים שליליים. הייתי במזרח הרחוק וראיתי תעשיות יפהפיות. יצור יפה. יש שם חופש תימרון ומערכות מיסוי מקילות. אתה מגיע למצב שטייוואן מציגה מאזן מסחרי חיובי של 19 מיליארד דולר בשנה, למרות שהיא מוציאה שלושים אחוז על צבא. וזה לא נכון שהעבודה בטייוואן זולה יותר. הפועל מקבל שם כמעט כמו בישראל, אבל הוא עובד. גם אצלנו אתה רואה אנשים יושבים ועובדים. יש לנו כושר המצאה די גבוה, אבל המאזן הסופי הוא שלילי. משהו התעקם כאן. אני בטוח שמסתובבים בארץ המון נושאים שאנשים לא יודעים להרים אותם או לא מסוגלים להעריך פוטנציאל. צריך גוף יעיל שיעשה את העבודה. צריך לשבור מסגרות. ישראל לא נוהגת כמי שרואה את התעשיה כתור עיקר ולא תומכת במערכות". אני מאשים של יאיר דר.

הוא ושמעון יהב התגברו על הקשיים. התושיה שלהם ראויה לפרס ישראל. את הפירסום (שהוא מיותר בעיניהם) ואת הכסף הגדול (על זה לא מדברים) הם עושים עכשיו מהפטנט העולמי למריטת שערות הרגליים. „גם להבא אני לא אלך ביותר מאשר זוג אחד של מכנסי ג'ינס. ההצלחה לא שינתה אותי", אומר יאיר. פה ושם יש ביקורת על המכשיר, שפעולתו איננה נטולת כאבים. אלא שעוצמת הכאב תלויה ברגישות המורטת ובמומחיות שהיא מגלה בהפעלת המכשיר. הממציאים למדו מהניסיון שהכאב פוחת ככל שמתרגלים למכשיר. וחוץ מזה, מה משקלו של כאב פעוט לעומת היופי. תראו להם אשה שלא היתה מוכנה לעבור עינוי זה או אחר כדי להראות מצודדת. מכל מקום, הביקורת הכואבת לא ניכרת בנסיקה המטיאורית של עקומת ההזמנות.

„המכשיר הזה הוא פריצת דרך אחרי ניסיונות רבים אחרים שלא הצליחו", אומר ד"ר צבי גנור, נשיא חברת מיטל בע"מ שעוסקת בשיווק בינלאומי. „מעט כאבים ותוצאות פנטסטיות. כמעט כל אשה בעולם המודרני (פרט לאסיתיות) זקוקה לו. אוכלוסיית היעד היא עצומה. רק בישראל הקטנה יש פוטנציאל של מיליון נשים. ממכירת המכשירים הם יעשו את הלחם, ומהתיקונים והחלפים יעשו את החמאה. תמורת תמלוגים של אחוז אחד מהמכשיר הזה, הייתי עושה להם את השיווק ופורש לגימלאות".

„הוא צודק", אומר יאיר דר.
במה?
„בזה שהיה יכול לפרוש לגימלאות", הוא זורק עצם.

יאיר דר, שהולך להיות מיליונר בדולרים, מחליף בימים אלה מטוסים כמו גרביים. מסתער על השוק האירופי והאמריקני. הוא ושמעון יהב מזרזים להשיג חוזי הפצה טובים בחו"ל, אולי לפני שמישהו יגנוב את הפטנט. יאיר אומר שכמעט אין סיכוי לגניבה כזאת („חוקי הפטנטים חזקים מספיק בשביל להגן עלינו"), אבל הוא לא היה רוצה להעמיד את התיזה שלו במבחן. רק נחת בנתב"ג וכבר יוצא לעוד גיחה בארה"ב. מנהל מו"מ סימולטני עם כמה חברות־ענק. מסדרים לו סיכוב פגישות, הוא לא יודע עם מי, וגם לא יודע אם יוכל לעמוד בקצב. בינתיים הם זכו לדיווח מפורט בשבועון העסקים היוקרתי "ביזנס וויק". מעט מאד ישראלים הגיעו לשם. הם עשו זאת. האחרים יכולים להביט עליהם ולמרוט את שערותיהם מקנאה, עם או בלי הפטנט החדש. ■

„יש נשים שבשבילן זה עינוי אמיתי"

כולן קונות את זה, וזה גם עובד. האם מי שתולשות עכשיו שערות מראשיהן, הן הקוסמטיקאיות החרדות לפרנסתן?

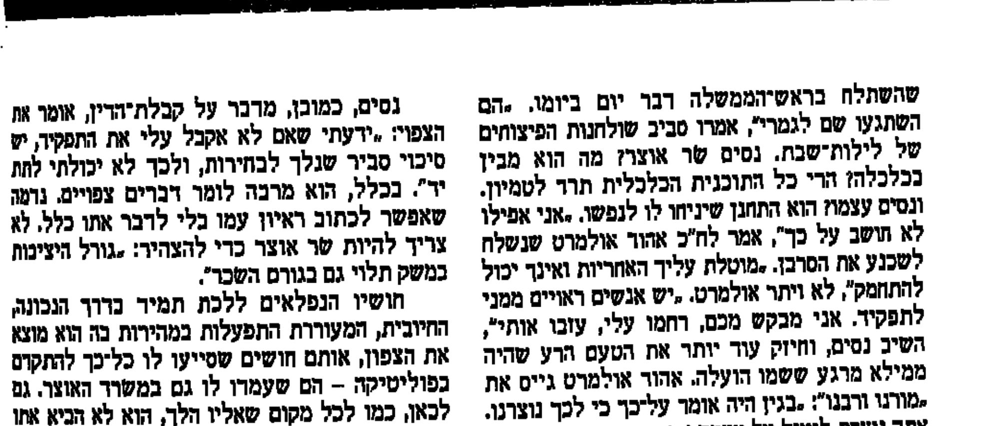
אלין חן, קוסמטיקאית מרמת־אביב: „האמת שבהתחלה קצת דאגתי. הייתי בטוחה שכל הלקוחות שלי יקנו את המכשיר ויחדלו להסיר שיער בשעווה. אבל לאט־לאט נרגעתי. לקוחות סיפרו שקנו את המכשיר, ניסו, בכו קצת, ו...הזמינו תור להסרת השיער בשעווה. אני משתמשת בשעווה קרה שיחסית אינה מכאיבה. יחסית למה? זו בדיוק הנקודה".

„ה'סופט־אנד־איזי' הוא מכשיר נהדר, יעיל, עושה את המלאכה כמו שצריך, עוקר את השערה עם השורש. אבל זה כואב לאחת יותר, לשנייה פחות. אולי זה נשמע טפשי, אבל התברר לי שרוב הנשים מוכנות לסבול כאבים למען היופי בתנאי ש'מישהי מוסמכת' תכאיב להן, ולא הן לעצמן.

„יש גם נשים שלאחר מספר פעמים זה הולך להן לאט. והנשים היום עסוקות. הזמן יקר מכסף, והן מעדיפות לחזור לשעווה – כשהתהליך נמשך רק מספר דקות. המכשיר גם לא מיועד להסרת שיער מחלקי־גוף אחרים כמו בית־השחי והמפשעה, ויש כאלה שעושות את החשבון שמוטב להמשיך לבוא אלי ולהוריד הכל בשעווה בבת אחת. גם כשמסירים שיער בשעווה קיים כאב מסויים, אבל הוא קצר מאוד. במכשיר החדש, לעומת זה, חשים כאב עם כל שערה שנמרטת, ויש נשים רבות שבשבילן זה עינוי אמיתי".

לקוחה צעירה במסיכת־יופי לבנה־ירקרקה:
„המכשיר דורש כוח סבל עצום. כשאת צריכה להכאיב לעצמך, את מעדיפה לשלם למישהי אחרת ש'תעשה את זה' בשבילך. חוץ מזה, הביקור אצל קוסמטיקאית הוא גם אירוע בעל ערך פסיכולוגי. שעה קלה לפולחן היופי, הפסקה של רגיעה, הפונת־פינוק באווירה אסטטית ונעימה, עם מוסיקת־רקע, ספל קפה והקשבה הדדית. אין לנו הרבה הזדמנויות כאלה. מעטות שהתרגלו לכך יסכימו לוותר על זה".

שמעון יהב, האיש שבמוחו הבריק הרעיון: „הבנות עבדו קשה".

"הם השתגעו שם לגמרי", אמרו כשקיבל את תיק האוצר כמתנת יום הולדתו ה־51, "מה הוא מבין בכלכלה?" משה נסים עצמו ביקש רחמים, אבל נכנע לדין התנועה. היום הוא הפתעת השנה. אחרי סופת מודעי, הוא הוריד על משרד האוצר שלווה של בית הבראה. כולם ניגוחים, מחייכים, מקבלים תה עם נענע, יוצאים מלפניו מרוצים גם אם לא השיגו הרבה. הוא יודע להקשיב, חולק כבוד לכל אחד, ומכיר בעובדה שהכל פוליטיקה. מה שנסים כבר שכח — האחרים טרם למדו.

מאת יעל פז־מלמד
צילומים: שמואל רחמני

מדי בוקר, אחרי שהוא גומר להתפלל שחרית ולשחק קצת עם הילדים, מתיישב משה נסים בכורסתו במשרד האוצר, ועושה כמיטב יכולתו לשמור לנו על הכסף. כך גם ביום רביעי, 29 באוקטובר, שבע בערב, שיאו של מאבק האחיות. בלשכה החיים כרגיל. מזכירת־הערב, ילדונת צעירה, משוחחת במתינות בטלפון, כמה עתונאים מבקשים מהדובר והעוזר המיוחד, איציק פיינברג, עדכון בפרשת האחיות. הגשם היורד לפתע, אחרי יום חמסין קשה, הוא הדבר היחיד השובר את השיגרה־עד־כדי־שיעמום השוררת בלשכת שר־האוצר, שאנשיו ביצעו דקות מועטות קודם לכן מהלך דרמאטי: בקשת צו־מניעה כנגד האחיות השובתות. וכששר האוצר שומע את טיפטוף הגשם, הוא מרים את עיניו מדף מלא מספרים, מחייך ואומר בקול שקט: "זה בגלל שהתפללנו לגשם בשבת. בבית־הכנסת אמרו לי שזאת פעם ראשונה ששר־אוצר מתפלל לגשם. אולי זה עזר". מסיים את המשפט, מסדר את עניבתו, מעביר יד בבלוריתו העבה שפעם היתה שחורה והיום כבר לא כל־כך, וחוזר לעיין במסמך. איזו שלווה. שקט של בית־הבראה. כולם ניגוחים, מחייכים, מקבלים תה עם נענע.

ועל השלווה הזאת מברכת מדי יום הפקידות הבכירה של המשרד. "איזה תענוג", אומר אחד מהם, חיוך של אושר שפוך על פניו. "רק מי שעבר את שר האוצר הקודם יודע להעריך מה יש לנו היום". הרבה נקודות נזקפות לזכותו של משה נסים בגלל ההשוואה לקודמו, יצחק מודעי. זה בעצם הדבר הטוב ביותר שאומרים עליו.

כשהכל התחיל, אפשר היה לחשוב שמדובר בחוש הומור של פוליטיקאים נואשים. נסים, שר משפטים לא מבריק אבל בסדר גמור, ששמו עלה בעיקר בעיתות משבר במפלגה הליברלית, נהפך בין־לילה למועמד הרציני ביותר לתפקיד שר האוצר במקום יצחק מודעי, שהשתלח בראש־הממשלה דבר יום ביומו. "הם השתגעו שם לגמרי", אמרו סביב שולחנות הפיצוחים של לילות־שבת. נסים שר אוצר? מה הוא מבין בכלכלה? הרי כל התוכנית הכלכלית תרד לטמיון. ונסים עצמו? הוא התחנן שיניחו לו לנפשו. "אני אפילו לא חושב על כך", אמר לח"כ אהוד אולמרט שנשלח לשכנע את הסרבן. "מוטלת עליך האחריות ואינך יכול להתחמק", לא ויתר אולמרט. "יש אנשים ראויים ממני לתפקיד. אני מבקש מכם, רחמו עלי, עזבו אותי", השיב נסים, וחיזק עוד יותר את הטעם הרע שהיה ממילא מרגע ששמו הועלה. אהוד אולמרט גייס את "מורנו ורבנו": "בגין היה אומר על־כך כי לכך נוצרנו. אתה נוצרת ליטול על עצמך את האחריות הזו".

ב־16 באפריל, כדיוק ביום הולדתו ה־51, קיבל לידיו משה נסים את תיק האוצר, לא לפני שזורק לאהוד אולמרט: "אני לא אשכח לך את זה". ממשרד המשפטים העביר אתו את שני עוזריו – יצחק פיינברג וטוביה בלובשטיין. אחרי־כן הגיעו גם שתי המזכירות האישיות. זה, פחות או יותר, הצוות המאייש את לשכת השר. יש מעט מאוד, אם בכלל, עוזרים לשרים שיכולים להתברך בבוס כזה. כי תהיינה ההערכות על נסים כשר אוצר אשר תהיינה, על דבר אחד אין עוררים: הכבוד שהוא חולק לכל אדם, הנימוס, סבר־הפנים, הרצון והיכולת להאזין לכל אדם עד תום – מייחדים אותו ממרבית הפוליטיקאים המחזיקים בירם עוצמה. לרגע לא נעשה לבו גס בבני־אדם, רק משום שהוא יודע שיש לו היכולת לתפעל אותם כרצונו. כך זה עם מחלקת־התה, המזכירה, העוזר האישי וראש־הממשלה.

אצלו, הסגנון הוא האדם. ואיזה סגנון. במשרד האוצר מספרים שהוא מעולם לא עלב באיש מן הכפופים לו. לא צעק, לא נכנס באמצע הדברים, לא ביטל דעות שנאמרו. יש לו דרכים להעביר לבן־שיחו את מחשבותיו. כך, כאשר התארכה השיחה בינינו וזמנו דחק עליו, החל מדי פעם להפנות את מבטו לעבר נקודה מסויימת בקיר. כמובן שבנקודה זו היה תלוי השעון. המבט לא הותיר מקום לספק שהשעה מאוחרת.

"אתה מסתכל בשעון כדי לרמוז לי שאלך?"

נסים: "אני הסתכלתי בשעון? חס־וחלילה. מאוד נעים לי לשוחח. שלרגע לא תחושי שלא בנועם. תשתי עוד כוס קפה?"

מה הפלא אם אחרי־כן כולם יוצאים ממנו עם חיוך על השפתיים, גם אלה שקיבלו תשובה שלילית על כל תביעותיהם.

כיצד קיבל הוא את העלבונות שהוטחו בו בימים הקצרים שלפני עזיבתו את משרד המשפטים וכניסתו לאוצר? הוא אומר שלא נעלב או מהגיחוך והזלזול שנלוו אל מינויו, הן בעתונות והן בציבור. "הרי אני הייתי המוליך הראשי של הקביעה שאינני מבין בכלכלה. מה יש פה להעלב?". מקורבים לו אומרים שהעניין די פגע בו, מוסיפים שמי שמכיר באמת את האיש, יודע שבינו לבין עצמו הוא קיבל אז החלטה נחושה – להצליח בתפקיד בכל מחיר. להראות לכולם שהוא מסוגל לשאת על כתפיו גם תפקיד כזה. "האיש הזה שומר הכל בבטן, אינו משתף אחרים בתחושותיו, ולכן נראה שהוא חסר־לכאורה אמביציות. האמת היא שתאוות הבינוניות די רודפת אותו. להערכתי, הסכמתו לקבל בסופו־של־דבר את התפקיד נבעה מהרצון להוכיח: 'אני לא כמו שאתם חושבים עלי'".

נסים, כמובן, מדבר על קבלת־הדין, אומר את הצפוי: "ידעתי שאם לא אקבל עלי את התפקיד, יש סיכוי סביר שנלך לבחירות, ולכך לא יכולתי לתת יד". בכלל, הוא מרבה לומר דברים צפויים. נדמה שאפשר לכתוב ראיון עמו בלי לדבר אתו כלל. לא צריך להיות שר אוצר כדי להצהיר: "גורל היציבות במשק תלוי גם בגורם השכר".

חושיו הנפלאים ללכת תמיד בדרך הנכונה, החיובית, המעוררת התפעלות במהירות בה הוא מוצא את הצפון, אותם חושים שסייעו לו כל־כך להתקדם בפוליטיקה – הם שעמדו לו גם במשרד האוצר. גם לכאן, כמו לכל מקום שאליו הלך, הוא לא הביא אתו כריזמה, כושר מנהיגות, יכולת־ביטוי, ברק. מה שהוא כן הביא אתו למסדרונות האפורים של המשרד שאורותיו דולקים לילות שלמים, זה חריצות עד בלי קץ, עצבי־ברזל, סבלנות כמעט לא־אנושית ויכולת ללמוד כל נושא עד תומו. כושר ההקשבה שלו מעורר התפעלות. הפקידות הבכירה של המשרד שרגילה לבלות את חייה בדיונים ללא קץ, במשאים־ומתנים שמתישים כל בן־אנוש, עוד לא ראתה תופעה כזו: במשך שעות יכול השר הממונה עליהם לשבת בדיונים גורליים ולא להוציא הגה. רק להקשיב. כל הזמן להקשיב. מאות מספרים נזרקים לחלל החדר. סביב השולחן הארוך מתחילים המשתתפים לנוע בכסא, לשנות תנוחה, לפהק פה ושם. ורק נסים יושב זקוף, על פניו הבעה קפואה, מצחו מכווץ והוא אינו מסיר את עיניו מן הדובר ולו לרגע. בזה כוחו. בהתמדה, בשקט הנפשי, בחריצות.

"הודעתי לראש־הממשלה שברגע שיבקשו — אתן את המשרד ואחזור ברצון ובשמחה למשרד המשפטים"

וכל אלה שעובדים איתו צמוד טוענים שזה מה שהמשרד זקוק לו היום. משה נסים הוא לא איש קונטרוורסלי. אין כמעט חילוקי־דעות באשר לדרך שבה הוא מבצע את תפקידו: בסדר גמור. לא יותר, אבל גם לא פחות. משהו מקביל להגדרת אדם כ"בחור טוב". אין תלונות כלפיו. אין גם התלהבות יותר מדי גדולה. זה אינו שר אוצר עם חזון, עם תוכניות גרנדיוזיות, עם תקוה לשינוי. "אבל הוא בסדר. בסדר גמור. יש לו היום פקידות מצויינת, הוא נותן לה לעבוד יפה ובשקט, נותן לה גיבוי מלא. קשה להצביע על בעיות מיוחדות". כך שר בממשלה.

כל אדם נוסף שמדברים אתו תומך ומחזק את דברי קודמו. אומר אחד מראשי משרד האוצר, שכמו חבריו אינו מוכן להחשף: "כנראה שהקדוש ברוך הוא בכל זאת דואג לעם ישראל. כאשר היה צריך לעשות מהפכות, לשבור את כל הכלים, היה צריך אדם כמו מודעי. קאפריזי, מנתץ מסגרות מבלי לחשוב פעמיים, בוטה מאוד, לפעמים עד כדי וולגאריות. מודעי הוא שובר כלים מהמדרגה הראשונה, קיצוני מאוד, הולך עם הדברים עד הסוף. אבל בכדי לשמור על המהפכה צריך שר אוצר כמו נסים. מודעי לא היה מצליח לשמור על הישגי התוכנית הכלכלית כמו נסים. ואסור לשכוח שנסים משמש כשר אוצר כמעט מחצית הזמן של הפעלת התוכנית הכלכלית. לשמור על המהפכה כפי שאנחנו יודעים מההסטוריה, קשה הרבה יותר

(המשך בעמוד 17)

שר האוצר משה נסים: "מי אמר שאי־אפשר גם לעסוק בפוליטיקה וגם להיות אדם תרבותי המכבד את הבריות?"

מעשה נסים

(המשך מעמוד 15)

מאשר לחלל אותה. ובזה כוחו של נסים. הוא איש של נייה, איש של פשרה, אדם שכל הקריירה שלו נבנתה על הליכה בין הטיפות".

איש כלכלה בכיר שהיה שותף להכנת התוכנית הכלכלית, הולך צעד אחד קדימה ואומר שנסים היה מצליח כשר אוצר גם בתקופת המהפכה, כשהתוכנית הכלכלית יצאה לדרך, ואולי אפילו היה עושה זאת פחות יותר ממודעי. „אורך־הרוח שלו והיכולת שלו להידבר עם כל אחד, היו נחוצים לנו מאוד באותם ימים של ראשית המהפכה. בסופו־של־דבר, הצלחת התוכנית נבעה מהתמיכה המסיווית והגיבוי ללא־תנאי שהעניק שמעון פרס לשר האוצר. ואסור שהמראה התמים של נסים יטעה. האיש הוא פוליטיקאי משופשף, שיודע לעמוד על שלו עד הסוף, רק שהוא עושה את זה בצורה שאינה משפילה את הצד השני, ונותנת לו הרגשה שהוא בכל זאת קיבל משהו".

בשבועות הראשונים לאחר כניסתו לתפקיד הוא למד. הסתובב במשרדים השונים, ישב שעות בפגישות היכרות עם הפקידות, נפגש עם הבעיות. שתק – והקשיב. אחרי שנגמרו לנשוב הרוחות בעקבות לכתו של מודעי, התחילה החבורה במשרד האוצר להיות קצת מודאגת. נחמד, נחמד, אבל צריך גם לקבל החלטות. ההחלטות הראשונות לא שוות. רובן דיברו על „לתת", במקום „לקחת". חופשה לרגל חג הפסח לכל עובדי המדינה; הארכת תוקפן של הנחות־מס לתושבי עיירות־פיתוח; החזר והיענות לשכירים ברמות־שכר נמוכות; ביטול אגרת־החינוך וההיטל על קיצבאות הגימלאים.

למרות כל זאת, אי־אפשר היה לדבר על כשלון. לא היו מעידות. „מה שקרה הוא שנסים, להבדיל ממודעי, לא הלך על צעדים פופולריים", אומר אחד מבכירי האוצר. „באותם ימים היה פופולרי להראות קיצוצים, ואם אי־אפשר לקצץ בתקציב הממשלה, מקצצים היכן שניתן – חינוך, קשישים. נסים ידע שהעיתונות לא תאהב את צעדיו, אבל לא כל־כך היה אכפת לו. הוא ידע, ועל־כך הוא שמע מאתנו כל הזמן, שההיטלים הללו לא יפתרו את הבעיה. והחליט לא להיות פופולרי. הוא אדם שבורח מחשיפה ומתקשורת, בניגוד מוחלט לקודמו. לא כל־כך אכפת לו מה יכתבו עליו".

„אם מקבלים החלטות בלי מתח, הן נעשות טוב יותר. אם יש הקשבה וסבלנות ורצון ללמוד כל נושא עד תומו, יש בטחון רב יותר שמגיעים למסקנות הנכונות יותר. אבל כבר חכמינו אמרו: אין שמחה כשמחת הטלת הספק. זה משפט חכם. אינני דוגל בהחלטות חפוזות. מוכרחים לשקול היטב דברים".

ואז קרו כמה דברים שהבהירו לעוסקים במלאכת הכלכלה שהאיש איננו ותרן כפי שחשבו: משבר האחיות פרץ, ומינוי נגיד לבנק ישראל עמד על הפרק בעקבות דו"ח בייסקי והתפטרות מנדלבאום.

משבר האחיות העמיד בפני השר החדש את הדילמה הקלסית של כל שר שהחזיק אי־פעם בתיק הזה: כניעה לסקטור שיכול להחזיק את המדינה בגרון, מול הידיעה שברגע שנתת לאחד – הכל נפרץ. נסים לא נכנע. בשקט, מבלי לזרוק לחלל האוויר והתקשורת הצהרות שיעליבו את הצד שכנגד, מבלי להקצין דברים, הבהיר לכל הנוגעים בדבר עד לאן הוא מוכן ללכת. ולא יותר. אפילו לא סנטימטר. כדרכו, ישב שעות עם מסמכים, למד את החומר היטב, זימן לדיונים את כל מי שצריך, וקיבל החלטה המאמצת את עמדתה הנחרצת של הפקידות הבכירה באוצר. לקח לאחיות חודשים של עינוי החולים כדי להבין שנסים לא ייסוג, לא יוותר. והכל נעשה ברוח טובה, מבלי לשתף את העתונות. במשרד האוצר החלו לתפוש שאכן עידן חדש עומד בפתח.

מינוי פרופסור מיכאל ברונו לנגיד בנק ישראל הזכיר לכל מי ששכח, שנסים הוא בראש וראשונה פוליטיקאי ממולח: את מה שהוא כבר שכח – רבים טרם למדו. כאשר פורסם דו"ח בייסקי, החליט נסים, כמעט מבלי להתייעץ עם איש, שפרופ' ברונו יהיה הנגיד הבא. מראשי הליכוד היתה ההנחייה ברורה וחד־משמעית: לחסום את מועמד המערך, עדי אמוראי, בכל דרך אפשרית. נסים הוא חייל ממושמע. צריך לחסום, הוא חוסם. ימים מספר היה עסוק בניטרול ההתנגדות של שרי הליכוד למועמד שלו. אחרי הכל, ברונו הוא יונה שביונים, מזוהה עם "שלום עכשיו", למה צריך לתת לו עמדת־כוח כזאת? „אני רוצה איש מקצוע", אמר להם נסים, „רעותיו המדיניות אינן מעניינות אותי, כי הן לא תבואנה לביטוי בתפקיד של נגיד". אחרי כשבוע היה הצד הזה מסודר. הליכוד תמך במועמדו של שר האוצר.

אז הלך נסים אל ראש־הממשלה, וניסה לשכנע אותו לרדת מהתמיכה בעדי אמוראי. פרס סרב. נסים לא נבהל. אחרי עבודה מאומצת השיג את תמיכת השרים אריאל שרון ואמנון רובינשטיין בברונו. אחרי זה הוא ידע שמינוי האיש שלו מובטח. לפרס לא היתה ברירה אלא להודיע על דחיית ההכרעה, ואחרי שבוע מונה ברונו לנגיד.

„אם נסים מתעקש על משהו, אין איש שיעמוד בדרכו", אומר חבר־כנסת מהמערך. „הוא עבר את בית־הספר הטוב יותר לעניין הזה – המפלגה הליברלית, העובדה שבתוהו־ובוהו השורר שם הוא הצליח להיות מספר שניים, ואולי אפילו מספר אחד, מראה מאיזה חומר הוא קורץ: עור של פיל, עקביות, והעיקר – הוא תמיד מגיע למוסדות המכריעים כשההחלטה כבר בכיסו".

אחד מהמקורבים לראש־הממשלה הקודם, שמעון פרס, מספר שמרגע שנתמנה נסים לשר אוצר החלו

(המשך בעמוד 20)

„לא מהוותרנים, לא מתפתה לאשליות"

גם במערך מרוצים ממשה נסים, ואפילו חולקים שבחים. עדי אמוראי, סגן שר האוצר עוד מימי יצחק מודעי ומי שנחסם על־ידי נסים כשנאבק על נגידות בנק ישראל, אומר:

„משה נסים השתלט מהר מאוד על המאטריה, אם כי האמת ניתנת להאמר שכיו"ר ועדת שרים לענייני חקיקה, לא היה זר לעניינים.

„הוא משרה אווירה נוחה ונעימה בעבודה, אבל לא צריך לטעות בו, הוא לא מהוותרנים. הוא לא אדם שמתפתה לאשליות. הוא יודע בדיוק מתי ההישג הוא של המשרד, ומתי הוא פרי של נסיבות מזדמנות. המשימה שלו קשה מאוד. הוא הגיע למשרד כשיא ההצלחה, כאשר המחיר של אותה הצלחה עדיין לא היה גלוי. ולכל הצלחה יש מחיר בכיוונים אחדים. סך־הכל הוא עושה עבודה טובה מאוד, ויש לו יכולות מצויינות שמסייעת לו כנותי".

ומוסיף ח"כ חיים רמון, יו"ר ועדת הכספים: „משה

עדי אמוראי: „משימה קשה"

חיים רמון: „הביא רגיעה"

נסים כשר אוצר זוהי הפתעה חיובית ביותר. היתרון הגדול שלו שהוא הביא רגיעה במערכת היחסים בין האוצר למשרדי הממשלה, מערכת שהיתה מאוד סוערת ועצבנית בתקופת מודעי.

„נסים עדיין נהנה מפירות התוכנית הכלכלית, שהוא לא יזם ולא היה חלק ממנה ובעצם אפשר לומר שהוא עדיין לא עמד בפני משברים רציניים. המבחן הגדול שלו יהיה מבחן תקציב המדינה (בו ייקבע גורלו כשר אוצר – טוב או לא טוב.

„והוא זה שיצטרך לעמוד בפרץ, בלי הגיבוי והמעודנות המאסיביות שהיתה בתקופתו של פרס. לכן המבחן שלו עוד יותר קשה מאשר של מודעי, ולכן מוקדם עדיין להעריך את תיפקודו כשר אוצר.

„אבל העובדה שהוא החזיר את המערכת למעולה בעתיים נורמאליים היא כשלעצמה הישג גדול".

פעמיים תורכי

מנחם תלמי

התור של מי עכשיו?

ואללה, איזה בלאגן עשו הגשמים. איך נפלו עלינו אלה במכה אחת. עד שהתחילו הגשמים היית הולך ברחוב, מרגיש שבא לך הצמאון, היית מסתובב לרחוב וולפסון, נכנס ישר לבירה של פלטיאל. שתי הדלתות היו פתוחות תמיד. עכשיו, בגלל הגשם שבא ביחד עם אחול־מניוקי של רוחות, סגורות הדלתות כמו בתולה ביום כיפור. צריך לדחוף חזק בשביל לפתוח. וכמו שנכנסים הרוח והגשם ופלטיאל סוגר תיכף ומיד את שתי הדלתות, מתחיל בן־חמו להגיד: ססס־אוחתום! שיפתחו לפחות דלת אחת. מה יש לך, בן־חמו, שואל אותו הרוסי הזה, מה שמו, לייב. משגע אותי הריח של הבצל השרוף שעושים במטבח בשביל התפוחי־אדמה, אומר בן־חמו. בחייך, אומר לו הרוסי הזה, מה שמו, לייב, בחייך, בן־חמו, אני מדבר אתך מנסיון אישי, מסירחון עוד אף אחד לא מת, מקור קפאו כבר מיליונים. אז תעזוב אותנו מלפתוח את הדלת. תראה איזה גשם, איזה רוח, יובטפיומאט, כמעט כמו אצלנו ברוסיה.

מתחילים הגשמים, נעלמים האחים חליווה, הערק הולך אצל פלטיאל יותר חלש. כל הקיץ אומרים האחים חליווה שיבוא כבר החורף. מפני שכל פעם שיורד קצת גשם במדינה הזאת הרמזורים הולכים לישון, המכוניות מתחילות לעשות מעשים מגונים, דופקות אחת את השנייה, על פי רוב מאחורנית. ואם הרמזורים במקרה עובדים, אז יש, ברוך השם, התחלקות על כביש רטוב שנהיה חלק. ואם הכביש לא מספיק חלק, אז תמיד יהיו פראיירים שנכנסים למים ובשביל לצאת הם כבר צריכים לקרוא לאוטו־גרר של האחים חליווה. מהבוקר האחים חליווה גוררים מכוניות שנדפקו, שהתחלקו, שנכנסו במים. והקופה, ילען חנושה, הקופה דופקת את הבוחטותעם נשיקה בעין. אז בימים האלה לא באים האחים חליווה לבירה של פלטיאל. אבל כל האחרים – כן גשם, לא גשם – באים.

אז כמו שהרוח בחוץ דופקת על הגשם וכמו שבן־חמו צועק יאללה תפתחו לפחות דלת אחת לפני שהבנאדם נחנק מהסרחון של הבצל השרוף, וכמו שעזריאלי מהתיקון־גגות חותך חתיכות מהלחם הלבן הטרי בשביל לזרוק בתוך המרק־שעועית, וכמו שגרשון מהחנות מנורות מריח בעיניים סגורות את הריאות־במיץ ואומר בחיי, כמו הריח של הגן־עדן, בדיוק אז אומר ינקול: עוד מעט שתיים וחצי. גרשון פותח את העינים שלו ושואל מה איכפת לך שעוד מעט שתיים וחצי, יש לך פגישה עם ראש הממשלה או מהז לא, אומר ינקול, אחרי שתיים וחצי מגיע החבר שלנו בן־ספרא.

זה נכון. כל יום, איזה עשרה רגעים אחרי שתים וחצי, מגיע לפה בן־ספרא. אף פעם לא יגיע קודם, אפילו שהוא פקיד ממשלתי. את חיים שמבורה מהמסחר והתעשייה אתם יכולים לפגוש פה לפעמים אפילו בעשר וחצי בבוקר. וכצנשטיין מהדואר אין לו בעיות בכלל. תגיד לו לבוא לפה אפילו בתשע, יבוא בתשע. הדואר עובד אצלו, לא הוא אצל הדואר. אבל בן־ספרא זה דבר אחר. בחיים שלו לא תראו אותו לפני עשרה רגעים אחרי שתים וחצי, מלבד יום ששי, שגומרים במשרדים של הממשלה לעבוד יותר מוקדם.

טייב, אומרים לינקול, מה העניין עם בן־ספרא?

אין עניין, אומר ינקול, רק שחשבתי, ככה, אולי אנחנו עושים לו איזה מברוק קטן.

יש איזה שמחה משפחתית אצלו? שואלים.

רווק הבנאדם, אומר ינקול, איפה יש שמחות משפחתיות אצל רווקים.

אז קיבל קידום בעבודה? שואלים.

וואללה שמחה, וואללה דרגה, אומר ינקול, רק מה שאני חושב, שבתור אזרחים טובים של המדינה אנחנו צריכים להגיד לו איזה מלה טובה. ולשים על יד המלה איזה בקבוק וודקה, או משהו כזה. ראיתם איזה תפישות היו להם בזמן האחרון?

איזה תפישות? שואלים.

בחייכם! אומר ינקול, ההוא מהבית־חורשת, ההוא מהקבלנות, ההוא מהסיגריות, ההוא ממשרד הפנים, ההוא מהרבנות של הנוצרים וכל האחרים. פתחו את הרשת, והציפורים בפנים. כל מכה זה בינגו. תמיד אנחנו יושבים פה ושופכים חרא על הממשלה. פעם אחת, שמגיע להם איזה מלה טובה, אנחנו שותקים.

אז מי שלא יודע, בן־ספרא עובד משהו במסים. לא יודעים בדיוק באיזה מסים. הבנאדם אף פעם לא ידבר מלה על העבודה שלו. אני עובד מדינה, זה הכי הרבה שיגיד על העבודה שלו. פלטיאל אומר הבנאדם עובד במס הכנסה תקירות. גרשון מהחנות־מנורות אומר, מה פתאום מס הכנסה, הבנאדם עובד בכלכלית של המשטרה. מישהו אומר הוא חוקר מיוחד, ומישהו אומר איפה חוקר, בסך הכל עובד בארכיון, משחק קקה בתיקים. ומישהו אחר אומר מה פתאום ארכיון, הבנאדם עובד על תפישות. איזה תפישות? שואלים אותו, והוא אומר, תפישות של מס הכנסה, תפישות של מס ערך מוסף, תפישות של מכס, תפישות של היטל בטחון ומס קניות ומס מעסיקים ומס אממו. יש משרד ממשלתי של תפישות, לא יודע אם זה משטרה או מס הכנסה. ובמשרד הזה החבר שלנו עובד.

טייב. עשרה רגעים אחרי שתיים וחצי נפתחת הדלת ונכנסים רוח וגשם. ותיכף אחרי הרוח והגשם נכנס בן־ספרא עם מעיל גדול רטוב, עם כובע צמר על הראש וצעיף על הצוואר ומשהו לכסות את האוזניים וגם כן כפפות. ואחר כך, כשהוא יושב והמכנסיים עולות קצת למעלה, רואים שיש לו תחתונים ארוכים מה שנכנסים לתוך הגרביים. תגידו מה שתגידו, הבניאדם הרווקים יודעים איך לשמור על הבריאות שלהם. אבל עוד לפני שהוא יושב מוריד בן־ספרא את הצעיף ואת הכיסוי של האוזניים ואת המעיל הרטוב, ואז הוא רואה שעל השולחן האמצעי שמו מפה. ועל המפה שמו שני בקבוקים וודקה וצלחת עם הרינג וסל אחד מלא פלאצלעך חמים וגם כן צלחת עם גריוואלאך ועוד צלחת עם פרוסות של גיפעקלט. יאללה, בן־ספרא, בוא תשב, אומרים לו.

איזה שמחה יש היום? הוא שואל. עושים מברוק לכבוד הממשלה, אומר לו עזריאלי מהתיקון־גגות. מה קרה עם הממשלה? הוא שואל. בחייך, אומרים לו, מה אתה עושה את עצמך, הולך לכם קלף משוגע בזמן האחרון, כל מכה בינגו. אז חשבנו שמגיע לך איזה מברוק קטן. מה פתאום לי?, שואל בן־ספרא. תיכף תשמע, אומרים לו. ואז כצנשטיין מהפלאסטיקה־כצנשטיין־ובניו נותן עם היד שלוש כאפות על השולחן, ואומר: בבקשה שקט. עכשיו אנחנו מרימים כוס לכבוד החבר שלנו בן־ספרא ולכבוד כל החברים שלו שעובדים ביחד אתו, אבל אנחנו בכלל לא מכירים אותם. אנחנו שותים לחיים לתפארת מדינת ישראל ולכבוד התפישות האחרונות שעשו בן־ספרא והחברים, ביחוד בירושלים והסביבה. התחילו מהבנקים, הלכו דרך הקבלנות, הגיעו עד משרד הפנים. אז נשתה לכבוד החבר שלנו בן־ספרא.

כולם מרימים את הכוסות שלהם ושותים, ורק בן־ספרא לא שותה. מה קרה לך, מה? שואלים אותו. אני לא יודע מה אתם רוצים מהחיים שלי, הוא אומר. בחייך, בן־ספרא, אומרים לו, תעזוב אותנו מהאוואנטות, אף אחד לא מדבר מלה, אבל כולנו יודעים. עליתם על הקבלן הגדול, על הפקיד הגדול, על התעשיין ועל הנוצרי החשוב, ואם שכחתי מישהו או תזכירו לי. ובזמן שאנחנו יושבים ומדברים אתם בטח עולים על עוד שניים־שלושה מניאקים שעבדו על המדינה שלנו בעיניים. אז אם יש חברים הם יודעים גם פעם אחת להגיד איזה מלה טובה. ולהגיד מלה טובה בלי איזה כוסית וודקה ותתיכה דג מלוח זה כמו לא להגיד כלום. יאללה, סתה, תשתה ושתהיה לנו בריא.

אבל מה אני שייך לכל זה? מנסה בן־ספרא להתחלק מהעניין.

בחייך, אומר לו כצנשטיין מפלאסטיקה־כצנשטיין־ובניו, אנחנו לא ילדים קטנים שעשו אותם בבקבוקים של תל־השומר. אתה חושב שאנחנו לא יודעים איפה אתה עובד, מה אתה עושה? אולי לא יודעים בדיוק, אבל יודעים בערך. וזה מספיק. אז אל תסתכל עלינו כמו אחד שלא יודע את מי תפשו ואיך תפשו ועל איזה בכיר התלבשתם עכשיו

"בחייך, בן־ספרא, כולנו יודעים. עליתם על הקבלן הגדול, על הפקיד הגדול, על התעשיין ועל הנוצרי החשוב, ועכשיו אתם בטח עולים על עוד שניים־שלושה מניאקים שעבדו על המדינה שלנו בעיניים".

ואולי עוד הלילה אתם שמים אותו על השיפוד החם שלכם. יאללה, מספיק בירברנו, עכשיו נרים את הכוסות לשתות.

מרימים ושותים. ובן־ספרא, מה יש לו ברירה? מרים ושותה גם כן. והבירות מתערבבות בוודקה ועזריאלי מהתיקון־גגות אומר לפלטיאל, יאללה בעל־הבית, תשים לנו גם איזה בקבוק קוניאק טוב, על החשבון שלי. ובן־חמו אומר ותביא גם כן בקבוק עראק על החשבון שלי. וטוב שמלבד בקבוקים יש על השולחן גם הרינג וגם גריוואלאך וכמה מלפפונים חמוצים מהצנצנת של החלון. אם לא היו אלה, היו כולם אחרי חמישה רגעים נופלים מסטולים מתחת לשולחן. ועל כל שלושה בקבוקים שמזמינים לשולחן פלטיאל מביא אחד על חשבון הבית. ההרינג והפלאצלעך חופשי, לא רושמים. בן־חמו צועק יאללה אולי תפתחו קצת את הדלת, שייצא הסרחון של הבצל השרוף, אבל מי שומע אותו. וגם את בן־ספרא, שכל הזמן אומר אני לא יודע מה אתם רוצים ממני, אני בסך הכל עובד מדינה צנוע, דרגה י"ג בסך הכל, אף אחד לא שומע. והוא כל כך מבולבל מהעניין הזה שהוא מתחיל לשתות פעם וודקה ופעם בירה ופעם קוניאק. והעיניים שלו, שתמיד עצובות, כמו עיניים של פקיד ממשלתי רווק דרגה י"ג, מתחילות לצחוק כמו עיניים של מנהל כללי שבכלל לא יודע שאלה מהחקירות הולכים לשפד אותו על חם.

מפה לפה עזריאלי מהתיקון־גגות מתבק את בן־ספרא ואומר לו, עכשיו, שאנחנו רק בין חברים והכל נשאר סגור בינינו, אולי אתה נותן את הקטע שלך, מספר לנו איך אתם תופשים אותם, ככה, אחד אחרי השני, איך כל חוט שאתם זורקים במים יוצא לכם דג כזה שמן. ובן־ספרא, שהאף שלו כבר אדום והלשון קצת נפוחה, קצת יוצאת החוצה, אבל מבינים כל מלה שהוא אומר, צוחק ואומר: איך אנחנו תופשים אותם? פשוט מאוד. הרבה יותר פשוט משאתם חושבים.

איך פשוט? שואלים אותו.

אנחנו עובדים עם ספר טלפונים, הוא אומר.

זה פדיחה, אומר בן־חמו.

תאמינו לי, עם ספר טלפונים, מתעקש בן־ספרא.

איך עם ספר טלפונים? שואלים אותו.

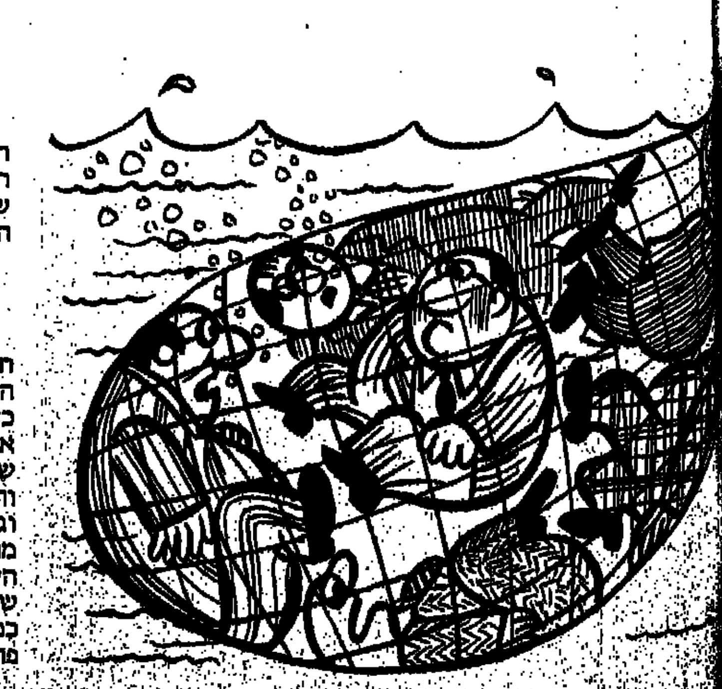
אז זה ככה, הוא אומר, יושבים מסביב לשולחן. פותחים את הספר־טלפונים. אחד סוגר את העיניים שלו, שם את האצבע שלו על השמות, מתחיל להזיז אותה. אחד אחר יושב עם עיניים סגורות. ברגע שהוא אומר 'עצורו', ההוא עם האצבע עוצר. השם שהוא עוצר עליו זה הבנאדם שיעצרו אותו מחר, בעוד שבוע.

ואם הבנאדם מה שעוצרים אותו הוא במקרה בסדר, מה עושים?

וואללה, הצחקת אותי, אומר בן־ספרא.

למה הצחקנו? שואלים אותו.

במדינה עם מיסים משוגעים כאלה, מחייך בן־ספרא, במדינה עם חוקים ותקנות מפה ועד הודעה חדשה, עם פקידים שמטרטרים את הבנאדם מהרגע שהוא מתעורר עד הרגע שהוא הולך לישון, במדינה כזאת לא יכול להיות אחד שיהיה לגמרי בסדר. אין דבר כזה. ואפילו אם נדמה לו שהוא בסדר, תאמינו לי – לא בעייה למצוא עליו משהו שהוא בכלל לא־יודע עליו. זהו זה, חברים. לחצתם עלי, סיפרתי לכם. והנה אתם יושבים פה עכשיו, מבסוטים מהשתייה ומהאוכל. בחוץ קר וגשם ופה חם ועלא־כיפאק. אבל יכול שבדיוק עכשיו, בזמן שאתם מתפננים פה, ההם יושבים שם עם הספר־טלפונים והאצבע הולכת על השמות. ובמקרה, באמת במקרה, נעצרת האצבע דווקא על השם שלכם. וככה, אולי מחר, אולי בעוד שבוע, העניין יפול הראש שלכם כמו פצצה. וואלאכו מה יש לכם אתם? מה אתם שותקים? מה קיבלתם פתאום פרצוף של תשעה־באב? שאלתם – אמרתי לכם. ■

מעשה נסים

(המשך מעמוד 17)

ישיבות הממשלה להיות משעממות. לפחות אלה שדנו בנושאים כלכליים. את מרבית הנושאים הוא סוגר קודם־לכן עם הנוגעים בדבר, בדרך־כלל במשרדו, בפגישות מועטות־משתתפים שבהן מדברים גם על מזג־האוויר, זורקים פסוקים מהמישנה והתלמוד, מתבדחים קצת על ענייני־דיומא. אחר־כך מקשיב נסים לתביעות הצד שכנגד, מבטיח לשקול את הדברים ולחזור בהקדם עם תשובה. רציני, מכובד, מפרק מתחים. והוא עומד בהבטחתו, חוזר אל בני־שיחו, „זורק להם איזה עצם", כהגדרת אחד הפקידים באוצר, וכולם מבסוטים. „האמת היא שהוא נותן הרבה פחות ממה שמורעי נתן", אומרים באוצר. „הוא רק עושה את זה כך שהצד השני מרגיש כאילו הוא קיבל הרבה". והעיקר, הכל בשקט, הרחק מעינם הפקוחה של הכתבים הכלכליים צמאי ההדלפות.

הדלפות לעתונות הן הנקודה הרגישה אצל נסים. לעוזריו יש הנחיות ברורות לדווח כמה שפחות; לערכן רק במה שמוכרחים, ובשום אופן לא להדליף. באוצר מספרים שנושא ההדלפות הוא הדבר היחיד שגורם לנסים לאבד את שלוות־רוחו ולהרים את קולו. כשרק נדמה לו שמישהו מהמשרד הדליף דברים, הוא מאדים מכעס ונוזף בכל מי שניקרה בדרכו. „איזה שינוי זה לעומת מה שהיינו רגילים לו קודם במשרד, כאשר כל דבר הכי קטן היה מיד מועבר בגדול לתקשורת".

עיון, ולו החטוף ביותר, ביומן העבודה של שר האוצר מגלה עיסוק אחד דומיננטי: משא־ומתן. ימיו של נסים וגם ערביו ולילותיו עוברים עליו בניהול משא־ומתן. פעם זה עם האחיות, פעם עם החקלאים או עם נציגי מושבים וקיבוצים, עם שרים על קיצוץ תקציבי משרדיהם או עם תעשיינים המבקשים לעודד את הייצוא. ועוד, ועוד, רבים מספור. אחד נגמר, מתחיל השני. רובם ארוכים, מייגעים, מכריעים. צריך להיות עירניים כל הזמן, לא לאבד שליטה, לדעת עד היכן ניתן ללכת־לקראת, איפה לסרב בתוקף. מלת המפתח היא נימוס כלפי הצד השני, ויצירת האווירה הנכונה לומר – לאו

„כאשר היה צריך לעשות מהפכות, לשבור את כל הכלים, היה צריך אדם כמו מודעי. קאפריזי, מנתץ מסגרות, בוטה מאוד. אבל בכדי לשמור על המהפכה צריך שׂר אוצר כמו נסים. הוא איש של בנייה, איש של פשרה, אדם שכל הקריירה שלו נבנתה על הליכה בין הטיפות".

לא נמאס אף־פעם? אין רגע שמתפללים שהדיון המייגע הזה כבר יסתיים?

משה נסים: „את הסבלנות והכוח לוקחים מההבנה שכל אחד שיושב איתנו לדיון, מייצג ציבור שלם וגדול, או נושא רציני: אחיות, חקלאים, תעשיינים, קופת־חולים, התיישבות־עובדת. מוכרחים להיות מאוד קשובים, להבין את חשיבות העניין. והחשוב מכל – צריך לכבד כל אדם, ואי־אפשר לכבד אם מפגינים קוצר־רוח. נכון שלפעמים זה קשה, אבל ישנם רמזים תרבותיים שאפשר להשתמש בהם אם רוצים להעביר משהו לצד השני. הרמזים הללו הם יותר משמעותיים, לפעמים, מאשר צורות לא־תרבותיות של התנהגות. תמיד צריכה להיות תרבות. בכל דבר שעושים. איך זה מתיישב עם היותי פוליטיקאי? לדעתי אין סתירה בין הדברים. מי אמר שאי־אפשר גם לעסוק בפוליטיקה וגם להיות אדם תרבותי המכבד את הבריות?"

עדיין הקרב האמיתי עוד לפניו: המאבק הנצחי על קיצוץ הוצאות הממשלה. הצלחתו בקרב הזה תלוייה ביכולת התמרון שתהיה לו בין שמעון פרס ליצחק שמיר. בין המערך לליכוד. את פרס יצטרך לשכנע שיעזור לו בקיצוץ תקציבי המשרדים השייכים למערך. משמיר יצטרך אותו סיוע לגבי משרדי הליכוד. נסים אופטימי, אומרים מקורביו. סבור שאין הר שאי־אפשר לעקור אותו בנשק הסבלנות. עוד פגישה, עוד שיחה, עוד לחיצה קטנה. הכל אפשר לרכך. נסים, ועל זה אפשר לסמוך, יגיע מוכן לכל פגישה. פשוט אין פגישה שהוא מגיע אליה לא מוכן. הוא ילמד את החומר היטב, יתייעץ עם מומחי המשרד, יקבע לעצמו מלכתחילה דרכי־פעולה. הוא ידע לאן הוא רוצה להגיע, על מה הוא מוכן לוותר. הצד שכנגד יהיה בטוח שהוא המוביל את המשא־ומתן, קובע את אופיו. פחזשם הוא גם ישמע משפטים שיובילו אותו לחשוב ששר האוצר לא בדיוק שמע את שהוא אמר, וזה יפיח תקוות לסיום מוצלח עוד יותר מזה ששיערו.

בסיומו של הדיון, יישבו להם בכירי האוצר, ינתחו את מה שניתן מול מה שנלקח, ויגידו: „לזה פחות או יותר ציפינו". ואת התסריט הזה, דרך־אגב, משרטט פקיד בכיר באוצר.

משה נסים, חלפו כמעט שבעה חודשים, ואומרים שאתה מאוהב בתפקיד, שלא תניח אותו מידך.

„אני מאוד זהיר בדברי. גם אם הייתי חושב כך, לא הייתי אומר".

מדוע לא לומר? איזו זהירות צריך לנקוט כאן?

„כל תפקיד אני אמלא באחריות ובמסירות. הרי לא יעלה על הדעת שתפקיד שבו נמצא הדופק של המשק הישראלי – לא ירתק. אבל זה לא אומר שצריכים להתאהב בתיק".

עדיין מתגעגע למשרד המשפטים?

„הודעתי לראש־הממשלה שברגע שיבקשו אעזוב את המשרד ואחזור ברצון ובשמחה למשרד המשפטים".

יצא לך להתייעץ עם שר האוצר הקודם?

„לא, לא יצא".

המתח ושעות העבודה הארוכות לא קשים מדי?

„זה אכן מתח איום, אבל אם מקבלים את ההחלטות בלי מתח, הן נעשות טוב יותר. אם יש הקשבה וסבלנות, ורצון ללמוד כל נושא עד תומו, יש בטחון רב יותר שמגיעים למסקנות הנכונות יותר. אבל כבר חכמינו אמרו: אין שמחה כשמחת הטלת הספק. תראי כמה שזה משפט חכם. אני אינני רגיל בהחלטות חפוזות. מוכרחים לשקול היטב דברים".

יש לילות שאתה לא ישן?

„אני ישן שלוש שעות ביממה, אז כדאי שאשן אותן היטב".

★

חצי שעה לפני חצות מתרומם נסים מכסאו, מעמיס תחת בית־שחיו ערימה ענקית של ניירות, אוחז את תיקו ונוסע הביתה, לאכול את הארוחה הראשונה שלו באותו יום שהחל בחמש בבוקר. למחר מתוכנן לו דיון מרתוני בנושא הקיצוצים בתקציב. שעה לפני שעזב הודיעו האחיות שהן שבות לעבודה, ומקבלות, פחות או יותר, את תנאי האוצר. למי יש זמן לשמוח. עוד שלושה ימים – שבת.

„הצלה לעם היהודי", אומר נסים. „אפילו אם זה מציל רק מרכיב אחד בעם היהודי, אותי זה כבר מספק".

יעל פז־מלמד

בן 23 — ח"כ. ללא תקדים

משה נסים, אחד משבעת ילדיו של הרב הראשי הספרדי, יצחק רחמים נסים, הגיע לכנסת (הרביעית) בגיל 23. אירוע ללא תקדים בפוליטיקה הישראלית. מפלגת־האם – הציונים הכלליים. הבית שבו גדל היה בית של סוחרים. אביו היה סוחר בדים עשיר, עד שהתמנה כרב הראשי. בגיל 17 החל נסים ללמוד משפטים באוניברסיטה בירושלים, במקביל ללימודיו בישיבה. את הקריאה לבוא לכנסת קיבל כשעוד שרת בצבא כקצין משפטים. בכנסת החמישית היה בחוץ, החל לבסס עצמו כעורך־דין עצמאי.

ב־69', לפני הבחירות לכנסת השביעית, שבו חבריו במפלגה הליברלית ואריה דולצ'ין בראשם וקראו לו חזרה אל הדגל. נסים סרב בתחילה. הסביר שרק עכשיו פתח משרד עצמאי, ושהיה רוצה לבסס קצת את הביזנס, אבל חבריו הבטיחו לו „שיהיה מעניין", והוא עזב הכל, והלך. עד 78', כאשר נבחר כשר בלי־תיק בממשלת בגין, שמר נסים על משרדו העצמאי, ניסה מדי פעם להקדיש לו קצת זמן. כשנבחר לשר עזב את העסקים הפרטיים. ב־80', אחרי ששמואל תמיר פרש ממשרד המשפטים, קיבל נסים לידיו את התיק והחזיק בו עד שנבחר כשר אוצר.

ב־59 נישא לרותי קורן, בתו של ח"כ מפא"י יצחק קורן, ששינתה את אורח חייה החילוני כדי ללכת אחר בעלה. לרותי ומשה חמישה ילדים: ארבע בנות ובן. הבת הגדולה, בת 19, נמצאת ברגע בשירות־לאומי במקום שירות צבאי. הבת הצעירה בת שלוש. יום אחד, כאשר ראתה את אביה מתראיין ב„מוקד", קפצה משמחה: „גם לנו יש אבא דומה לזה, אבל הוא לא בבית". נסים מתראה עם ילדיו בעיקר בשבתות. חברים הוא רואה מעט מאוד, אם בכלל. על עתונים עובר בשעות הלילה המאוחרות, מטלוויזיה אוהב צופה, למעט „מבט", אם מתאפשר. במוצאי־שבת אוהב לצפות ב„מבט ספורט". מרבה לקרוא ספרות מקצועית וספרי הלכה, ופחות ספרות יפה.

פתרון לנזלת מתחת לאף

רינוטרם

- רינוטרם – מוצר של מפעל רינוטרם נצר סרני לטיפול בנזלת אלרגית ונגיפית.
- רינוטרם – פרי פיתוח של פרופ' לבוב במכון פסטר בפריס ומכון ויצמן למדע ברחובות.
- רינוטרם – פועל על עקרון של החדרת אויר חם ולח לדרכי הנשימה.
- רינוטרם – על בסיס טבעי לחלוטין – ללא השפעות לוואי וללא חמרים תרופתיים
- רינוטרם – ניתן לרכישה בבתי המרקחת ברחבי הארץ.

כמו־כן, ניתן לרכוש את המכשיר במשרדי חברת עדיס־גת, המשווקת את המכשיר במסגרת הסדר מיוחד, לפיו קיימת גם האפשרות להחזיר את המכשיר תוך שבועיים מיום הרכישה, ולקבל בחזרה 90% מהמחיר ששולם.

עדיס־גת, רח' ביאליק 137, רמת־גן (ליד גשר ההלכה). פרטים נוספים ניתן לקבל בטלפון: 03-7614988.

דגש

ר י נ ו ט ר ם - מ ר ח ב נ ש י מ ה

אל תתן לחקלאות למות!

החקלאים בישראל

שש אחרי המלחמה

"אוונטי פופולו", סיפורם של חיילים מצרים שנשכחו בסיני אחרי מלחמת ששת הימים. סרט ישראלי חדש, מצחיק ואבסורדי, שצולם בתקציב עני וקטף פרס ראשון בפסטיוואל לוקרנו. רפי בוקאי, התסריטאי והבמאי, שומר עצמו סגור ועקשן, עם סירוב לשחק לפי הכללים המקובלים של יחסי ציבור. הוא היה בן תשע כשפרצה המלחמה, ולא רצה לעשות סרט על הטובים והרעים. לא פירגנו לו, אבל הוא עשה זאת.

שתי אצבעות מסואץ

מאת עירית שמגר

רפי בוקאי, במאי סרטים צעיר, גיבור מקומי. עשה סרט אחד, עני וקטן, וקטף פרס ראשון – "ליאופרד הזהב" – בפסטיוואל לוקרנו. המתחרים שלו היו עשירים יותר עם כוכבים נוצצים. הוא זוכה להרבה חיבוקים מן הביקורת, ויש לו הרבה ציפיות מהקהל.

כתור סיפור הצלחה, בוקאי הוא סינדרלה סרבנית ביותר: שומר עצמו סגור ועקשן. הוא יכול להיות מצחיק מאד וכייפן, אך את כל זה ישאיר לשעות הפרטיות ולא לכתבות בעיתון. מתבייש לקרוא בעיתון וידויים אישיים, ולא יוכל לקרוא אחד כזה על עצמו. יש גבול למחיר שהוא מוכן לשלם. לא קשה לכבד את רצונו, לא לחשוף דברים שלא שייכים בשום אופן לעבודתו. הוא לא איש ציבור; לא חל עליו הכלל של זכות הציבור לדעת.

בוקאי גם לא יאמר משפט כמו „כל מה שהיה לי להגיד, אמרתי בסרט", כי הוא נמנע מכל פוזיציה מתייפייפת, אך מה שחשוב לו עכשיו זה רק דבר אחד: הסרט. ושבוע ימים לפני ש"אוונטי פופולו" יוצא אל המסכים, למיבחן הקהל, זו באמת שאלה גדולה ומפחידה מאוד.

"אוונטי פופולו", סרט ישראלי חדש. יופי של סרט ישראלי. מצחיק ואבסורדי, אירוני, סוריאליסטי ולגמרי אמין. ישראלי לחלוטין אך קרוב ל"מאש", לצ'פלין ול"חייל האמיץ שוויק": מעולם לא נעשה בארץ סרט מלחמה כזה. ליתר דיוק, סרט על "שש אחרי המלחמה".

מלחמת ששת הימים נסתיימה בניצחון מפואר. ברחבי מדבר סיני הלוהט נודדים שני חיילים מצריים. אבודים ורחוקים מן הבית הם מנסים להגיע לתעלת סואץ, לחזור הביתה. כוחותינו המנצחים, הצודקים ואצילי הנפש אינם מפריעים להם. לא רוצים לקחת מאות ואלפי שבויים. מה יעשו בהם? הצמד מתמודד עם סידרת מיפגשים על גבול האבסורד. מחפשים מים אך מוצאים רק ויסקי. אחד מהם, שחקן כמה בחייו האזרחיים, מציל את חייו שלו ושל חברו בדיקלום נאומו היהודי של שיילוק מתוך "הסוחר מוונציה", באוזניהם של חיילים ישראלים. קטע מדרכם לתעלת סואץ הם עושים בג'יפ או"ם נטוש, לצלילי הימנון צה"ל הבוקעים מהרדיו. גיבורי הסרט מדברים כל אחד בשפתו, ערבית, עברית ואנגלית.

הבמאי בוקאי היה בכיתה ד' כשפרצה האימפריה הישראלית מערבה, צפונה וקדמה. את סירטו עשה שמונה־עשרה שנים אחר־כך. סיפור על שני חיילים מצריים ופטרול ישראלי הפוגש אותם. מסע אל התעלה. סרט ראשון אחרי סיום הלימודים בחוג לקולנוע, וכבר הוא קוטף פרס ראשון בפסטיוואל בינלאומי יוקרתי. האם גם בארץ יבינו את הראש שלו?

„התמונה הראשונה שלי היתה שני אנשים בוואקום. מרחבים פתוחים, מידבר. באיזשהו שלב הם נהפכו לחיילים ואחר־כך לחיילים מצריים. בשום אופן לא רציתי לעשות עוד סרט בחדר סגור, חושך, גשם ונאפס. ובשום אופן לא רציתי לעשות עוד סרט על יהודים־ערבים. המסגרת הנתונה היא פיקטיבית, החיילים המצרים האלה יכלו להיות גם הודים או הולנדים. לא מדובר פה במלחמה מסויימת, בעם מסויים. הסיפור הבסיסי הוא סיפור בינלאומי. כמו כל החיילים בעולם הם כותבים מכתבים לאהובות שלהם, מתגעגעים ורוצים הביתה".

רפי בוקאי נולד בתל־אביב וגדל בקרית־גת, אבל בתור דיוקן של ישראלי צעיר מודל 1986, הוא לא יתאים למסגרת של קלישאה נקיה. גם לא זו השונה כביכול, האמנותית, פריקית, אחרת, תל־אביבית. בן ארבע היה כאשר עברה המשפחה לעיירה הדרומית בגלל עבודתו של האב ("סולל־בונה"). משפחה רגילה, אבא־אמא ושתי אחיות, בית־ספר, בגרות, תנועת נוער, נח"ל ואוניברסיטה. „למדתי בירושלים יחסים בינלאומיים וכלכלה, והעיר הזאת ממש שברה אותי אחרי שבועיים: קר שם. אני שונא את העיר הזאת. היא משרה עלי דכאון.

„אני חושב שידעתי שאגיע בסופו־של־דבר לחוג לקולנוע, אבל עוד לא היה לי אומץ, אז חזרתי לתל־אביב והלכתי ללמוד משפטים. כשראיתי שאינני יכול להתחמק מעניין הקולנוע – תקפתי אותו". הוא לא מפרק קולנוע לצילום או סיפור, „זה הולך ביחד: האנשים, התמונות, סגנון של צילום, תסריט, משחק, מוסיקה ועריכה, הכל ביחד מצטרף לשלמות שאותה אי־אפשר לפרק למרכיבים".

זמן הלימודים צילם די הרבה, עשה כמה סרטים קצרים, אבל לא תתפסו אותו עם איזה סיפור אישי נוגה, משהו אוטוביוגרפי עם מנגינת חליל ברקע. הוא עיבד סיפור של קורט וונגוט ("חזור אל אשתך ואל בנך") וסיפור של אמנון דנקנר ("ברמן, למה עשית לי את זה"). „אבל אני קורא גם את היינריך בל; ואם יש איזשהו קשר ביניהם – זה הפנטזיה, האילוזיה, המבט האירוני והמרחק. כמו ב'מחכים לגודו', למשל, שהוא אחד המחזות הבודדים שאני אוהב, כי אינני אוהב תיאטרון, אינני מאמין בגרוש במציאות המוצגת שם".

וזו של הקולנוע?

„בקרית־גת היו שני בתי קולנוע ואני הלכתי לראות כמעט הכל. אליל נעורי היה קלינט איסטווד ולא מרצ'לו מסטרויאני או פליני וברגמן. אותם הכרתי רק בחוג לקולנוע. באוניברסיטה ראיתי סרטים כמו 'סוסעץ' ו'כל ממזר מלך'. נורא אהבתי אותם, ובכלל את כל הפנטזיה של הסרטים, העולם הלא מציאותי הזה שאני מתמכר לו כשהוא סוחף אותך אחרי שלוש שניות. שם אני ממש מאבד את עצמי לדעת, בוכה ב'אי.טי.' כן, בלי בושה. אחר־כך, עם בוא הזכרון, אני גם בוחן ומנתח את הסרט, ולא את הכל אני אוהב. אני

(המשך בעמוד הבא)

רפי בוקאי (מימין) וסלים דאו עם סוהיל חדד בתמונה מהסרט: „אני מסתמך על האינטואיציה שלי ובדרך כלל אינני טועה".

(המשך מהעמוד הקודם)

הרי יודע מה זה סרט זבל. מעולם לא ראיתי סרט קראטה, סרט כחול או סרט אתני, הודי או משהו כזה. כך שלא הייתי יכול לראות את עצמי כמבקר. אני אוהב את הדברים, רוצה להתמכר להם ולא לחפש את הצדדים הרעים. זו בעיה מנטלית, לא ענין של יכולת אנליטית".

בלי גינונים של אגו־טריפ ועם סירוב לשחק לפי כללים מקובלים של יחסי ציבור, אין ספק שבוקאי יודע בדיוק מה הוא רוצה, איך הוא רוצה את זה, ולא קשה לו להתעקש על שלו. זה פשוט הסגנון שלו, בבית, בצבא, באוניברסיטה. ואם זה מתסכל או מרגיז מישהו – זו בדיוק התגובה שהוא רגיל לה, ולא כל כך איכפת לו. לא מוכן לספק סקרנות שלא לענין, שונא חטטנים, ואינו מוכן לקחת שותפים שישתלטו לו על הבייבי שלו, גם אם יצטרך בשביל זה ללכת בדרך הקשה. בקלות אפשר לראות אותו על הסט, מושך אחריו את הצוות שיבצע בדיוק את הוראות הבמאי.

"אני לא רוצה להישמע כמו פיהרר. מוטב לראות את עצמי כמנצח על מקהלה. אבל ברור שעל הסט אני הסמכות, האיש הרע או הטוב. ובסרט הזה עבדנו בתנאי מדבר איומים של חום, יובש, אין די אוכל וכלי רכב, והמצב הוא כזה שלא יכולים לתפקד אם האנשים לא רוצים להיות שם, ואין כימיה בצוות. כל תחומי העשייה התערבבו אצלנו. לא פעם השחקנים קמו מוקדם והכינו לכולם ארוחת בוקר. גם אני הייתי לא רק התסריטאי הבמאי והמפיק אלא גם עוזר הבמאי ועוד כל מיני פונקציות. מצבי לחץ כאלה שבסוף היום הייתי גמור, על הקרשים. מזל שאני יודע לתפקד במצבים של לחץ, של היסטריה קיצונית. כי במצבים של נירוואנה אני סמרטוט. כך שאם אני מרגיש היום שיש לסרט כוח משלו, הוא לא רק שלי".

למה הרקע של מלחמת ששת הימים?

"מלחמת ששת הימים היתה מלחמה אופטימלית. מלחמה נהדרת. כל כך היינו צודקים, נעשה לנו כזה עוול, יצאנו להלחם למרות רצוננו – רק כך אפשר לא לעורר פרובוקציה, ולנטרל את הסביבה הפוליטית מכל אלמנט פוליטי. כאן זו רק מלחמה, נטו. מין מלחמה מיתולוגית. הכי צודקת שהיתה לנו. ובסוף יצאנו גם מנצחים וגם צודקים. אני לא רציתי להיקלע לשום ויכוח פוליטי, לא לעשות שום פרובוקציה, לא לקומם, לא להיכנות משום מחאה פוליטית ולא לעורר שום נוגדנים נסתרים שהיו מתעוררים בכל מקרה אחר. אחרת היו מתחילים להתייחס לפרובוקציה ולא לסרט. מה בדיוק רציתי? לקלוע לעצם הענין, להוציא את הערמונים מן האש, ואז נשאר הסיפור עצמו, נקי לחלוטין.

"כי זה לא סיפור על טובים ורעים, על יהודים וערבים. לא בזמן העבודה ולא בהכנות, מעולם לא היו מתחים ושיחות על הנושא הזה. השחקנים, היהודים והערבים כאחד, התייחסו לסיפור רק כאנשי מקצוע ולא ערכו סימפוזיונים פוליטיים, כי הסרט הוא לא סרט פוליטי. בתפקיד הקצין המצרי, למשל, שבתחילת הסרט רוצה לתקוף סיור ישראלי שנקרה על דרכו וחייליו הורגים אותו – מופיע שחקן ישראלי, רני תורג'מן, קצין צנחנים במילואים. יש לו שם נאום ארוך בערבית והוא עושה אותו בלי להבין אף מלה".

סלים דאו וסוהיל חדד במירוץ לסואץ: לא סיפור על יהודים וערבים.

שני החיילים המצריים, גיבורי הסרט, הם לעומת זה ערבים. איך בחרת את השחקנים?

"לא הכרתי אותם קודם ולא ראיתי אותם בשום סרט או הצגה. אני פוגש אדם, משוחח איתו כמה דקות ומרגיש אותו. אני מסתמך על האינטואיציה שלי ובדרך כלל אינני טועה. אם נוצרת כימיה בינינו, אם יש לנו אותו ראש, אז נוכל גם לעבוד ביחד. חיפשתי שחקנים הרבה מאד זמן וכאשר פגשתי את סלים דאו, ידעתי שהוא מתאים לי. כך גם סוהיל חדד. אתה רואה בנאדם, מחליף איתו שלושה משפטים, בשבילי זה מספיק. שניהם למדו בבית־צבי, הופיעו פה ושם בהצגות ובסרטים. סלים בכלל חזר לצרפת אחרי שהתראינו, וכששלחתי לו את התסריט, הוא קרא אותו ואמר: אני בא".

מה אתה זוכר מהמלחמה ההיא?

"אני זוכר שאבא שלי התגייס, ושהיו שירי 'קומה אחא' ברדיו. 'כשאתה שומע את השירים האלה, סימן שתהיה מלחמה', אמר לי אבי. והוא לא אמר את זה מאיזו זווית אירונית או משהו. זה בא לו מראיית עולם מאד מפוכחת. אבא שלי היה לוחם, נועז, פלמ"ח'ניק כזה. איש מאד בסיסי. הוא גוייס ולחם בגיזרה הירדנית בחברון ובכל האזור ההוא".

הבן שלו?

"המלחמה פרצה, נדמה לי, בשמונה וחמש דקות בבוקר, ואני הלכתי לתומי לבית־הספר. אני זוכר איך מצאתי את עצמי, ילד בן עשר, לבד ברחובות הריקים. הכל היה ריק. הלכתי לחפש איפה כולם. כנראה שמצאתי את כל בית־הספר במקלט. זו היתה הרגשה נורא מוזרה להיות לגמרי לבד. כולם יצאו לפני מן הבית, אני תמיד יצאתי אחרון. לכל מקום הייתי מאחר. רק היום נעשיתי קצת יותר אחראי".

זה לא בגלל שאתה עושה הכל לאט?

"לא. אני עושה הכל בעשר שניות, אבל ברגע האחרון".

לצבא התגייסת בתקופה לגמרי אחרת.

"התגייסתי לנח"ל שנתיים אחרי מלחמת יום הכיפורים. אני לא פייטר גדול. לפני הצבא נורא פחדתי, חששתי מכל הענין, ולכן רציתי להתגייס עם חברים, עם אנשים שאני מכיר. בסוף זה יצא קצת אחרת".

מה קרה?

"טוב, זה שוב סיפור אישי שאני לא רוצה לספר".

(המשך בעמוד 43)

הפקה נזירית

הפקה נזירית. תסריט, בימוי והפקה של רפי בוקאי. צוות ושחקנים שעבדו כולם ללא שכר. כמה שבועות באזור בקעת תמנע וגרופית. אירוח באיזור. כמעט כל אנשי הצוות חדשים במקצוע. חברים. נציין לטובה את המוסיקה של אורי אופיר, הצילום של יואב קיש והעריכה של זהר סלע.

הצילומים החלו לפני יותר משנה. התסריט היה מושלם אך לא נמצאו השחקנים המתאימים. לבסוף בחר בוקאי בסלים דאו וסוהיל חדד. בוגרי בית־צבי, לא ממש מוכרים. הוא לא ראה אותם מעולם לפני כן ולא עשה להם מבחני בד. גם בחירה זו, כמו הרבה אחרות, נעשתה באינטואיציה.

בשלבים שונים של כתיבת התסריט פנה בוקאי למוסדות שונים וביקש סיוע כספי, אך לא נענה בשום מקום. גם הקרן לעידוד סירטי איכות לא מצאה ענין בתסריטו של בוקאי. הסרט הושלם תודות להשקעה של סידרטי קסטל השותפה היום בהפקה עם הבמאי. מתוך חיסכון צילמו אותו ב־16 מ"מ. במרכז הסרט הישראלי נרתמו לעזרה רק אחרי שהסרט היה מוכן וכבר הוקרן בפני עיתונאים ואנשי קולנוע וזכה לתגובה חיובית. מרכז הסרט מימן – 10 אלפים דולר בסך־הכל – את ה"בלו־אפ" (ההגדלה ל־35 מ"מ) כדי להתאימו להקרנה במסגרת מסחרית.

אבל עוד לפני כן הוא זכה לעזרתה של ליאת ון־ליר, מנהלת סינמטק ירושלים, ושל ארכיון הסרטים כדי לעשות עותק סופי. כך הגיע הסרט לפסטיבל לוקרנו. מחירו הסופי: מדברים על 60 אלף דולר. כנראה עלה פחות. עדיין לא תכניס אגורה.

הוא ידע לאהוב, עכשיו כבתה האש

שטח פרטי

נחום הורביץ

זקן "השומר"

נחום הורביץ (92) ואשתו יהודית (90) נמנו על מייסדי כפר גלעדי, החוגג החודש 70 שנה להקמתו. נחום, מראשוני העלייה השנייה, הגיע ארצה בן 9 והצטרף לארגון "השומר" בגיל 17. גר במשק, ומקדיש זמנו להנצחת הארגון שהיה "הסבא של צה"ל". מונו־דיאלוג.

ת שתו משהו? אולי קוניאק? אני לא שותה קוניאק מפני שאני מוגבל, אבל עראק אני שותה. כל בוקר כוסית. זה ממריץ לי את הדם. הכי טוב זה עראק לבנוני, אבל אין, אז אני שותה מה שיש לי בבקבוק. עראק ישראלי, צפתי. למרות שהראש צלול והעיניים בהירות, אני דומה כעת לילד קטן או לטמבל. ואני באופיי לא מסוגל לספר מעשה־לאך. אז תשאלי שאלות.

משק כפר גלעדי חוגג 70. אתה חוגג 92. אף פעם לא רצית לגור במקום אחר?

היתה לי יפיפיה אחת שניסתה למשוך אותי לעיר. ויתרתי עליה ועל העיר.

מה מיוחד בכפר גלעדי?

הישוב הזה עשה מעשים מיוחדים; ויכול היה לעשותם רק מפני שהיה מיסודו של "השומר", אשר יחד עם הקמת יישוב חקלאי תבע אחריות לצרכי העתיד של העם והארץ. מה שאני וחברי הצלחנו, דרך משק כפר גלעדי, לולא הצורה הקיבוצית לא היינו יכולים לעשות בשום אופן. עשינו בשקט, על אחריות עצמנו, לפעמים בניגוד לדעת המוסדות. למשל, לא השלמנו עם רשלנות המוסדות העליונים שנכנעו לדרישותיו של חימזון, שיצג את הבריטים בענייני עלייה. בכל הדרכים והאמצעים העלנו יהודים, על אפם ועל חמתם של המוסדות שלנו והאנגלים. כמו שאת רואה אותי לשבת, אלי בא נציג ההסתדרות ודרש – תפסיקו, אתם מפריעים בזה לסרטיפיקטים. אמרתי לו – שמע נא, חבר, אתה טיפש גדול, אתה לא מסוגל לתפוש את העניין. אין לך מה לדבר איתי, לך ממני, ולא – אני אגרש אותך. והוא היה חבר טוב שלי, מהצמרת של תנועת העבודה.

כדי לעלות יהודים היה צריך כסף, והמוסדות לא נתנו כסף ציפצפנו עליהם, שרדנו נחן עם מצפון נקי. וכאשר נדרשתי לתת תשובה לא הכחשתי שימעו רבותי, אמרתי להם, לקחנו את הכסף ואני גיזבר הכסף והכסף יוצא עד הפרוטה האחרונה לשני דברים – לנשק, ולהעלאת יהודים. זה היה האופי המיוחד של כפר גלעדי. כשהרחנו שהערבים מתכוננים לשחיטה גדולה ביהודים, אמרנו למוסדות – הביטו מה הולך למה אתם שקטים? במי אתם בוטחים? אמרו לי נחום, אתה מגזים... לא עבר זמן רב והשחיטה החלה היינו היחידים שהיו מאורגנים לקראתה. עד ירושלים העברנו נשק מפה. מניה (שוחט)-סידרה אמבולנס לעזרה־ראשונה, ולמטה הובילו לכל הישוב נשק למה עשינו את זה? לשם מסחר? לשם "כבוד"? וכבוד עשינו את זה מפני שהיינו גוף מאורגן עם אידאולוגיה יהודית, ציונית, לאומית, מעמדית, וזה התבטא

„טרומפלדור היה אחד האנשים שכדאי להספיד אצלו: מכל הספד למדת משהו"

מעשים שנועדו להבטיח את היישוב היהודי ותושביו בא"י.

כאשר פרקנו את "השומר", דאגנו להקים שר להכשרת קצינים יהודיים. כשבאו מההגנה – זה לא מתפקידכם, אמר להם אליעזר קרול – האם אני שואל אתכם אם זה תפקידנו או לא? שים. תרצו – תשתמשו באנשים. לא תרצו – תשתמשו. האמנו שיבוא יום שתהיה הבנה יותר ביישוב, תפיסה יותר רחבה, יותר נכונות והגענו לזה. כשקם הפלמ"ח, רווח לנו. ראינו של פרי המחשבה שלנו.

האם לדעתך התנועה הקיבוצית היא אפיזודה או שתמשיך ותתפתח?

אי ואבוי לי אם זו רק אפיזודה. התנועה הזו, הבטיחה את קיומה. אני מאמין בייעודו של המרכז את הצד היפה של בניין העם והארץ. חלילה תעלם התנועה השיתופית, לעם היהודי לבנות את עצמו – יהיה חסר מכשיר חשוב.

„אני יכול להיות מאוכזב מה בנים שגדלו בקיבוץ בו, אבל לא מיצירה של רות בשנים שהוכיחה את מה מכל הכיוונים, מעל עבר למה שהתכוונו".

האם אתה מרוצה או מאוכזב ממה שקורה היום בקיבוץ?

אני יכול להיות מאוכזב מכמה בנים שגדלו בקיבוץ ועזבו, אבל לא מיצירה של עשרות בשנים שהוכיחה את עצמה מכל הכיוונים, מעל ומעבר למה שהתכוונו. כשאני אומר "אנחנו" אני חושב על חברים בני גילי שהיו ממייסדי הקיבוץ. הקיבוץ נתן לחברה, למדינה. ואין הרגשת נחיתות כלפי אני מרוצה מעל ומעבר ושמח שנפל בחלקי לחיות את התקופה, ולחיות אחד מאלה שעיצבו את

יהודית: עבדנו קשה והגענו עד חלום, נחום ואני. עכשיו כל האנרגיה יצאה. יש לנו שלושה בנים, 12 נכדים ו־13 נינים. הנינה הקטנה, בת שלוש, באה כל שבת לשחק דומינו עם נחום. את יודעת שהוא היה מלך נוהל ניהל את פרוייקט ההכנה ליכבוש, אח"כ שיקם ואירגן את בית־הקברות של כפר גלעדי, עם חלקה לקברות השומרים. אחרי גיל 80 הוא שיקם את חצר תל־חי והרים את פרוייקט "בית השומר". לפני מספר חודשים עוד היה הולך לשם. עכשיו קשה לו.

נחום: כשאתה רואה דבר חיובי, זה מרענן את הלב. לתל־חי יש לי סנטימנטים, עוד מימי התורכים. השקעתי הרבה מאמץ כדי שתל־חי תהפוך באמת לתל־חי, שתהפוך למרכז רוחני. היום תל־חי היא מרכז רוחני ממדרגה ראשונה. וגאוותי על כך שנשמת שם הרוח של תנועת העבודה. תל־חי היא מקום לחקש מסויימת במחשבה ובנכונות היהודית. טרומפלדור אמר טוב למות בעד ארצנו, אבל אנשי תל־חי מתו כדי להבטיח את הגאון והגאווה היהודית.

מה באמת אמר טרומפלדור לפני שמת?

כבוא יומך, תשתדלי לקבל כרטיס לאותה פגישה שהוא נמצא בה ותשאלי אותו... אמר מה שאמר. באופן מעשי היה מה ללמוד ממנו, היה אחד האנשים שכדאי להספיד אצלו. מכל הספד אצלו למדת משהו.

האם זה נכון שלא הלכת לאספות להתווכח על פרוייקטים, ואף פעם לא שאלת אנשים מה לעשות?

להפך. אני תמיד שואל אנשים, שומע דעתם עד הסוף ואחר־כך אני עושה מה שאני חושב. הכוח שלי בזה שאני מעז. לכל בן־אדם יש העניין הספציפי שמרוכז בתוך גופו, בתוך מוחו. אני בריה כזאת. עושה מה שצריך. לי סיפרו שכשנולדתי, אמא שלי צחקה מרוב שמחה. ואני צוחק עד היום. זה עניין של אופי.

כשדיברת על בית־הקברות אמרו שאין כסף.

לא התחשבת. „צדת" טרקטוריסטים אחרי יום עבודה ליישר שטח, שנוררת כסף ממוסדות, התעקשת. כך גם עם בית השומר.

כן. ואיך ירדו לחיי. הם ירדו לחיי ואני את שלי עשיתי. רציתי להנציח את האנשים איתם חייתי ולרוחם פעלתי. ראיתי עצמי חייב לחבורה הזאת. כשסגרנו את "השומר", החלטנו שיש לאסוף השומרים מבתי־הקברות בכל הארץ ולעשות נחלת קברות השומר בכפר גילעדי. כשדיברתי על זה, חברים צחקו. חברה אחת אמרה – שיצמחו לי שערות על כף היד אם נחום יבנה את בית־הקברות. היא חיה עד היום. אני לא מדבר איתה. כשאני רואה אותה אני מסתכל על היד, אם צמחו שערות או לא...

אצלי כסף אף פעם לא שיחק תפקיד, למרות שלי, אישית, אף פעם לא היה כסף. כסף תמיד משיגים כשהעניין מוצדק, וכאשר העניין היה מוצדק, שום מוסד לא יכול היה לעמוד נגד נחום. וזאת עובדה. תמיד כשהמצב היה קשה באיזור באו להתייעץ איתי. האנשים השונים שטיפלתי בהם ידעו – אצל נחום אין "טרולולולי". הוא בודק את העניין, וזה קדוש אצלו. שמי הלך לפני. כעת אין לי כבר צורך בו, כי אני לא עוסק בשום דבר.

אבל כמו שאת רואה אותי, הייתי כרבית כצמרת. הנציב העליון בא אלי פעמים, באופן מיוחד לדבר על הבעיה היהודית־ערבית. תמיד הביטו עלי באמון רב מפני שידעו שמלתי היא מלה. לדוגמה, בזמן המאורעות אני יושב יום אחד ומשוחח עם תנקין במלון בחיפה. פתאום מגיעה הצמרת של קק"ל ועוד מוסדות ציוניים. אוי, טוב שאתה פה, נחום, רוצים להתייעץ איתך. ומספרים לי עניין הקשור עם קרקע וכסף שחוששים שילך לאיבוד. אמרתי – שמעתי אתכם, אבל לא את בעל הקרקע. תנו לי אפשרות לגשת לדמשק, וכשאחזור אתן תשובה ברורה. אמרו – איך, בזמן המאורעות? זה לא עיסקכם, אמרתי, סדרו מקום באווירון לביירות. בקיצור, מצאתי את בעל הקרקע, צ'רקסי מקנטרה, הוא הראה את הניירות והחשבונות שהגיש ולא שילמו וסיפר לי הכל. חזרתי מלא מרירות. אמרתי להם – רבותי, פה יש לכלוך. זה וזה רוצים להרוויח מהצד. בגלל שני ספקולנטים מאנשי הקק"ל שכל אחד מהם רצה לגנוב מהכסף ואחד לא ידע מהשני, עוכב עניין של גאולת קרקע.

מכל חבריך בשומר, את מי אהבת במיוחד?

היתה לנו בשומר אהבה משפחתית. ראינו עצמנו ערבים אחד לשני. הערצנו את ישראל ומניה שוחט, ישראל גלעדי, שמוליק אפשטר. הם היו עמוד־התווך שלאורם הלכנו. בין האנשים היתה אהבה משפחתית, אחריות משפחתית וריב משפחתי. כפי שהיינו כולנו יחד גוף קשה־עורף, כך גם כל אחד באופן פנימי עמד על שלו חזק־חזק. היו ויכוחים ולא אכנס לפרטים. היינו בני אדם נורמליים, בריאים בדעתנו, ועמדנו על הדעה בתוקף; לפעמים גם בקצת גסות ובקללות.

באיזו שפה קיללתם?

זה היה עניין אינדיווידואלי. אני קיללתי באידיש, עד היום.

למי אתה מתגעגע?

לאמא שלי. אהבתי אותה מאוד והיא אהבה אותי. גם אבא. נו, ואם אגיד לך שאני מתגעגע לעלות על סוס ולרכוב, אז מה, אני אשיג את זה?

מתי התחלת לגדל זקן?

מה זה עיסקך? מה יש לך עם הזקן שלי?... כשהייתי צעיר לא יכולתי לגדל זקן, הרי הבנות היו אומרות – נחום, אי־אפשר לנשק אותך... כעת אין מי שינשק אותי. אני קצת פנוי ויכול להרשות לעצמי להחליק עם היד על הזקן. אז אני מגדל זקן.

„כשהייתי צעיר לא יכולתי לגדל זקן, הרי הבנות היו אומרות - נחום, אי־אפשר לנשק אותך. כעת אין מי שינשק אותי ואני קצת פנוי, אז אני מגדל זקן".

הבנות של היום יפות בעיניך?

בעיני, כל בת ישראלית יפה במידה שהיא בארץ ישראל. היום אני זקן ובא בימים ואין לי כל מגע עם בנות. לא מפני שאני לא רוצה. הן לא רוצות. הן לא באות אלי בכלל. ואני אוהב לדבר מהנסיון, לא סתם. הערכה תחפשי אצל גבר אחר, לא אצלי.

האם היו יחסים חופשיים בין חבורות לבחורים בשומר?

האשה אתנו והיה יסוד לזה, לפחות כלפי חוץ; היו בינינו חברים צעירים אשר זילזלו קצת ביחס לחברה, בריקור, אבל שמרנו מאוד על המוסריות.

עסקת בהרבה ענינים סודיים. לאשתך סיפרת מה אתה עושה?

היו הרבה דברים שאפילו לחברים לא סיפרתי, הרבה דברים לא היו כשרים, אבל כשראיתי בזה צורך – עשיתי. לא כולם ידעו הכל, כל אחד ידע בתחום שלו עסק. לא היה "טרולולולי". מה שמוטל עלי אני עושה – וזה אני יודע. ובעניין זה, החברות היו כמו החברים.

(יהודית): תגידי לו שאשה זה יותר מחברה.

נחום, אשה זה לא יותר מחברה?

מי אמר לך את השטות הזאת? חברה זה יותר מאשה.

(יהודית): הוא התנהג כמו בערות המזרח. נשים לא צריכות לדעת. ככה הוא חשב. רק כשיצא מאיזו סכנה, אחרי שנפצע, היה בא ומספר. היה פה "סליק" ולא ידעתי איפה, עד שלפני כמה זמן פתח אותו. את יודעת, הייתי שרה לו "עיניים שחורות". הוא אוהב שאני שרה לו "עיניים שחורות".

נחום: מה את מדברת על דבר שאני צריך להגיד?

(יהודית): אתה לא אומר, אז אני אומרת.

נחום: את מתארת לך שאני אוהב.

מה עוד אתה אוהב?

נחום: אולי לא תגידי איפה שלא צריך?

(יהודית): הוא אוהב, הוא אוהב. הוא ידע לאהוב. עכשיו לא. עבר. כבתה האש.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

שיפודים

משהו:

כתב לי ישראל ליכטמן: הלכתי ברחוב בקרית ביאליק, וכשעברתי ליד שני אנשים ששוחחו ביניהם, קלטתי: "אי־אפשר להאמין בבני־אדם, תאמין לי".

כל השיטות לריפוי הנזלת

משה אוחזת אותי כשאני רואה שכהן אחד ולוי אחד וויזל אחד זכו בפרסי נובל, ואני כלום. לא, באמת. אתה לא שם לב, מזלזל, ופתאום שלושה יהודים שאמורים להיות אחיך מפתיעים אותך מאחורי הגב.

אכן, לפעמים צריך האדם להתחיל להשקיע ולקחת את עצמו בידיים. אף פעם לא מאוחר מדי, ואני מתחיל כאן, אם כן, לעבוד לקראת פרס הנובל של השנה הבאה. בהחלט שווה את המאמץ. פרס נובל אחד, ואתה מסודר לכל החיים.

הכי קל, נראה לי, לזכות בפרס נובל לשלום. בשנים האחרונות קיבלו אותו כל מיני אנשים שמצחי נחרץ קמטים רבים מן המחשבה מה הקשר שבינם לבין שלום. לפעמים יש קשר בינם לבין צדק מסויים. אבל צדק ושלום אינן מלים נרדפות. ברוב המקרים הן מלים הפוכות. מתוך בילבול קרה שפרס נובל לשלום מוענק בזמנים האלה לבחורים סימפטיים בעלי נטיות תוקפניות מעל לממוצע.

אלא שפרס נובל לשלום זה קל מדי, ואני חושש שיותר מדי מועמדים יש שם. אולי אפילו יזכו כמה ביחד, ואני רוצה פרס בלי שותפים. אעשה, אם כן, מעשה בשטח הרפואה. אמצא תרופה לנזלת. הרי זה רעיון מצויין ופשוט. זהו הדבר האחרון, כמעט, שהרפואה טרם הצליחה למצוא לו תרופה. יש לי ערב פנוי, לצערי. אעלה, אם כן, על הכתב את הפתרון שלי לנזלת.

כדי להיות בטוח, לא כדאי להתעצל. אעלה כמה פתרונות. אם אחד לא יצליח, השני בטח כן, ואני נוסע לשטוקהולם לגבות את המגיע לי.

שיטה א': תהליך N.H.A.:

תהליך n.h.a., או, בשמו העממי: ניגוב האף, הוא פתרון דראסטי לנזלת. במחקרים שאעשה עד תום השנה יוכח ש־83% מהאוכלוסייה הבוגרת שתנגב את אפה תרגיש הקלה מיידית בנזלת. בילדים – 72% מאלה שימחטו את אפם ירגישו הקלה, 70.7% מאלה שאמא שלהם תמחט להם את האף ירגישו סבל.

שיקלול כל הנתונים מראה שמכלל האוכלוסיה 81.2% ירגישו הקלה מיידית עם תום התהליך n.h.a. (niguv haaf).

למחקרי זה יהיו גם נתונים מרעישים נופסים שאקבל. זו תהיה בדיקת שיטה נוספת, שיטת ה־k.n.l. שיטה זו, הקרוייה גם שיטת הגריפה, הולכת ככה: נפיחה חזקה בכל נחיר לחוד, תוך סתימה מתוחכמת של הנחיר השני. ה־k.n.l. מביא להקלה מיידית גבוהה אף יותר. עד ל־122%.

22 האחוז העודפים מתקבלים מאותו חלק מן האוכלוסייה שמרגיש לא רק הקלה, אלא ממש תענוג עד לסכנת התמכרות. זו היא הסכנה היחידה בשיטת ה־k.n.l. – (kol nechir lechud).

שיטה ב': N.T:

n.t. – בקיצור – "nana treatment" טיפול בנענע, כולל מינון גבוה של תה עם נענע. אין להזניח גם מוצרי מנטה אחרים. מהם הנלקחים בדרך אוראלית, זאת אומרת – הופ לפה, או בדרך נוסטריאלית, זאת אומרת – תחיבתם לאף.

ה־אן.טי. מביאה להקלה מיידית ולריפוי מוחלט זמני ב־87% מהמקרים. בשילוב של שיטות אן.טי עם תהליך אן.איי.טי. נמצא (יימצא בקרוב, זאת אומרת, מיד לכשאתפנה), שההקלה מגיעה לשיעור של 97%, ו־3% הנותרים נובעים מטעויות בחשבון. בסך הכל הרי לא באתי לקבל פרס נובל במתימטיקה.

שיטה ג': אין נזלת:

אם אקבל את פרס נובל בצדק – יהיה זה בשל פיתוח שיטה זו שאעלה עכשיו על הכתב לראשונה. זו שיטת ה"אין נזלת" – no nazelet. אין נזלת היא שיטת הריפוי המהפכנית, התרבותית והמתקדמת ביותר. עיקרה – כפירה בקיום הבעייה. אין זה קשה כלל ליצור מציאות שהמציאות איננה חלק ממנה. זו הפעם הראשונה שדרך חשיבה זו מגוייסת לתועלת מדע הרפואה, ועל כך יקבל ממציאה את פרס הנובל לרפואה, כולל הכסף ולא רק הכבוד.

כיצד נבטל את הנזלת בעולם?

ראשית יש להתחיל במנויי התיאטרון. זהו קהל קל ונוח לדברים כאלה. מקיימים סידרת ערבים, במקומות שונים, בנושא "האם הנזלת באמת קיימת?". אחרי סקירת הערבים בעיתונות המתאימה, כל איש תרבותי פשוט יצחק או ינשוף בבוז או – לפחות – יבצע בעיניו תנועות "נו נו" כל אימת שמישהו ידבר איתו על נזלת.

חשוב ביותר כאן הוא לזרוע את הזרע הראשון, כך שכל פעם שתוזכר המלה נזלת יהיה מי שיטענ: "זה לא כפי שזה נראה", או "יש לעניין הזה עוד צרדים". או "ומה? אנחנו כל כך בסדר?".

אחרי חינוך המבוגרים צריך להתחיל בטיפול בחינוך הילדים. יש לבער מספרי הלימוד כל משפט שבו מוזכר אדם מנוזל. סמינרים מיוחדים מטעם מכונים למלחמה בנזלת יכשירו את המורים לפחד כהוגן מפני העונש שהם יחטפו אם איזה תלמיד ילשין עליהם שהם הזכירו נזלת.

אחרי כל זה לא נותרה אלא שיטת הדיווח התקין כדי לחסל את עקשני הנזלת האחרונים שעדיין יטענו שיש נזלת. לדוגמה – ראיון בעיתון צריך להתנהל כך:

(המרואיין): "בעניין הנזלת, אני חושב שהיא קיימת. רק אתמול ראיתי בעיני שלושה אנשים מנוזלים".

(הערת המראיין): דעות מסוג זה אופייניות לו. לפעמים נדמה שהוא אפילו איננו תופס את המובן המביש של התבטאויותיו. בשיחה עם שלוש נשים במכולת ליד ביתו שמענו אומרים שהוא גם נוהג לפתוח ולטעום באצבע חמש או שש גבינות לפני שהוא קונה אחת.

וההפך. זאת אומרת, מרואיין שידוע במעשיו למען הכחשת הנזלת, יתואר מיד בהמשך כבעל ברק זוהר בעיניים ופרופורציות מושלמות של כפות ידיו.

בטיפול נאות ושיטתי בשיטה זו תעלם בעיית הנזלת אחת ולתמיד, ותהפוך לנחלת העבר החשוך והרחוק.

פינת השלולית

יום אחד באה לשלולית נסיכה חדשה. בעצם עוד לא נסיכה ממש.

"איך קוראים לך?" שאל צפרדע זקן בקול ששן הנגנות חיוורית צורמת. "שלוליטה", ענתה הנסיכונת בקול מתוק, ולא הראתה שום סימן שההתנפנות החיוורית מפריעה לה. להיפך.

"שלוליטה", טעם הצפרדע את טעם השם, "שלוליטה, שלוליטה", והטעם היה ערב יותר מכל זבוב.

כך התחיל סיפור יפה, או לא, תלוי בהשקפת הקורא.

מאיר עוזיאל

הצדק במעצר

(המשך מעמוד 8)
הורשע בה. מי שרוצה להמחיש את משמעות הביטוי "לרתום את העגלה לפני הסוסים" שילך לבית מעצר. הוא ימצא שם הרבה עגלות רתומות בצד הלא־נכון.

ה שופט ברימוס בנימין כהן אומר: גם קיום ראייה למעורבותו של החשוד בעבירה עדיין אינה עילה מספקת למעצר. לפי שיטת המשפט רק הכרעת הדין יכולה לקבוע אם הראיות מספיקות עד כדי הרשעה. כיצד אפשר לקבוע לפני פסק־הדין אם הראייה מרשיעה? ונאמר והראיות מרשיעות – מי ערב שהשופט יפסוק מאסר דווקא? אולי הוא יסתפק במאסר על תנאי, או קנס?

מבחינה עובדתית, הוא מסביר, השימוש במעצר עד תום ההליכים נעשה רב יותר ככל שהעולם נעשה אלים ונורא יותר, וככל שגדל משך הזמן שעובר עד תחילת המשפט. בציבור שוררת מועקה. הוא שואל – וגם השופטים אינם מנותקים מכך – איפה התגובה המיידית? מרוע הנאשם מסתובב חופשי ברחוב? כשחיפשו עוגן חוקי מצאו את הסעיף שאומר: כאשר אדם נעצר באשמת רצח, אסור לשחררו בערבות. אהה, אמרו, המחוקק נתן כאן סימן שבמקרים חמורים מותר לא לשחרר חשודים אפילו כאשר אין נגד החשוד חשש שיברח או ישבש הליכים. יש להדגיש שמעצר בבית־כלא הוא, למעשה, עונש. כיוון שכך, יכול המעצר לבוא רק בעקבות משפט שבסיומו ניתנו פסק־דין וגזר־דין. אבל בחיים יש אילוצים המחייבים כליאת אדם כשהוא עדיין בחזקת חף מפשע. לכן השכל הישר אומר שיש ליישם זאת באיפוק ובצמצום רב ככל האפשר. דברי השופט ברימוס בנימין כהן.

סיבה נוספת לריבוי המעצרים עד תום ההליכים נובעת מהסחבת הקיימת בבתי־המשפט. זכות קדימה ניתנת למשפטים בהם הנאשמים יושבים במעצר. לכן, המשטרה והפרקליטות יעדיפו לעצור את הנאשם כדי לזרז את משפטו ולהשיג תוצאה אפקטיבית יותר. אם הנאשם ישוחרר בערבות, יש סיכוי שמשפטו ייסחב על פני שנים ותיגרע אפקטיביות העונש. כך נוצר מעגל קסמים. המעצרים גורמים כדי לזרז משפטים, המערכת המשפטית מסתרבלת, ועקומת המעצרים ממשיכה לעלות כדי לעקוף את הסירבול.

עו"ד עוזי שרטר, סגן בכיר ראשון של פרקליט מחוז תל־אביב, מגיב על כך: „עם כל הרצון לעצור אני לא חושב שצריכים לגזול אפילו יום אחד מחרותו של אדם בגלל שיקולים אדמיניסטרטיביים. הגישה המעשית היא לא לעצור עד כמה שאפשר. אחר־כך אני מתפש למה המקרה הוא יוצא דופן. למה לי למלא את בתי־הסוהר? צריך לזכור שיש לתופעה תוצאת־לוואי חיובית: הרווח של אדם עצור עד תום ההליכים מתבטא בכך שמובטח לו משפט מהיר."

ג ם תגובת המשטרה דומה. נצ"מ שדה־אור: „צריך להבין שהחלטת מעצר כזו אינה החלטה של מה בכך. המשטרה לא רואה בזה ניצחון גדול. הניצחון שלנו הוא בהרשעת החשוד. אנחנו מנסים לאזן בין טובת הציבור וטובת הפרט."

אבל בשטח מצטיירת תמונה שונה. „בגלל המעצר עד תום ההליכים נוצרו היום במדינה מצבים אבסורדיים", אומר עו"ד אמיר פלד. „למשל, ידוע כי בבית המשפט העליון יש תורנות שופטים לדיונים בעררים על מעצרים. התורנים ידועים מראש. יש בהם השייכים לבית הלל וכאלה המחמירים מבית שמאי. לכן, מוטב לעתים לעציר לשבת זמן ממושך במעצר ולכוון את הגשת הערר לשופט הידוע בגישתו המקלה בנושא. אני מכיר אנשים שחיכו חודש כדי שיתחלף שופט. יש חומרה בעצם העובדה שגם התביעה וגם ההגנה מכוונים את פעולותיהם בהתאם לשופט הנוח לעיניהם. חייבת להיות גישה ברורה יותר בנושא.

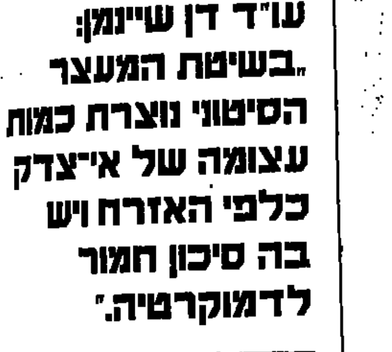

עו"ד יעקב ויינרוט: „מעצר עד תום ההליכים נותן כוח אדיר לפרקליטות. עצם המעצר הופך לאיום פרמננטי".

„יתר על כן, קורה לעתים שהנאשם מעדיף להודות כתיק כדי להמנע מעינויי המעצר עד תום ההליכים. כיוון שחרב המעצר תלויה על צווארו הוא עושה חישוב קר: אם יסרב להודות יקבל מעצר עד תום הליכים, וישב לפחות שבעה־שמונה חודשים עד לחירוש המשפט. ואם יצא זכאי בסופו של דבר, הרי שהוא נענש בינתיים במאסר ממושך. אם יודה, אולי יוותרו לו על כמה סעיפים, יובאו עדי אופי ויוגש תזכיר של קצין מבחן שימליצו על עונש קל, והתוצאה: או שלא ייענש במאסר בפועל או שיכלאו אותו לתקופה קצרה מזו שייאלץ לשבת עד תום ההליכים. פשוט, לא כן?"

בדילמה הזו התנסו שלושה חוקרים פרטיים, שותפים במשרד אחד. לקוח מאנגליה הגיע אל משרדם וסיפר שאדם השוהה בישראל גנב ממנו מאה וארבעים אלף דולר. המשרד איתר את הבחור, אבל שלושת החוקרים נעצרו והואשמו בנסיון לסחוט בכוח ובאמצעות בריונים את הכספים השייכים ללקוחם. ואמנם הבחור נמצא חבול ושבור־עצמות ליד פאב "הבקתה" בתל־אביב. בידי המשטרה היו ראיות שקשרו את החוקרים לאיתור האדם, אבל לא למכות. מכיוון שמדובר בעבירת אלימות, סביר היה להניח שייעצרו עד תום ההליכים, כלומר למשך שבעה חודשים לערך. לכן הם העדיפו להודות גם באותן האשמות נגדן יכלו להיאבק במשפט. בסופו־של־דבר נגזר עליהם עונש של שלושה חודשי מאסר: פחות ממחצית תקופת המעצר עד תום ההליכים.

„מעצר עד תום ההליכים נותן כוח אדיר לפרקליטות", אומר עו"ד יעקב ויינרוט. „צריך לזכור שחומר הראיות המוצג בבית המשפט בבקשת המעצר,

עו"ד דן שיינמן: „בשיטת המעצר הסיטוני נוצרת כמות עצומה של אי־צדק כלפי האזרח ויש בה סיכון חמור לדמוקרטיה."

עו"ד שמחה זיו: „המשטרה הפכה את השימוש בחומר חסוי לדבר שבשיגרה שעושה את המעצר למעצר מינהלי".

הוא רק 'על הנייר', ולא עמד למבחן אפילו דקה אחת בחקירה נגדית. בשלב זה צריך להגיש רק ראיות לכאורה. לכן, גם כאן הפיקוח השיפוטי הוא מוגבל מאוד. אבל עצם המעצר הופך לאיום פרמננטי ולאמצעי־לחץ. אם לא תודה – תשב עד גמר המשפט, ואפילו תצא זכאי הרי ישבת שנה עד שנה וחצי."

ומ עצר עד תום ההליכים הוא דבר נורא, ולו רק מחמת הקשיים העצומים בניהול התיק," אומר המשפטן גיורא אדרת, „האפשרות של העצור להתגונן נפגעת באופן דרסטי, ופה מדובר בסיכויו להצליח במשפט. ניהול תיק מסובך עם עשרות מומחים, מאות עדים ואלפי מסמכים, לא רק מצריך שיתוף הפעולה של הנאשם, אלא שכאן הדבר הכרחי. כאשר הנאשם יושב במעצר קשה לנהל תיק באופן תקין. הכל נעשה בטלפון שבור. ביום המשפט הוא קם בחמש בבוקר, וחוזר עייף ורצוץ לבית המעצר. מתי נותר לנו זמן להתכונן להמשך המשפט ביום המחרת? גם כשאנו באים לבית המעצר, הדיון נערך בחדר קטן שיושבים בו עוד שלושה־ארבעה סניגורים. אין פרטיות. איך אפשר לעבוד כך?"

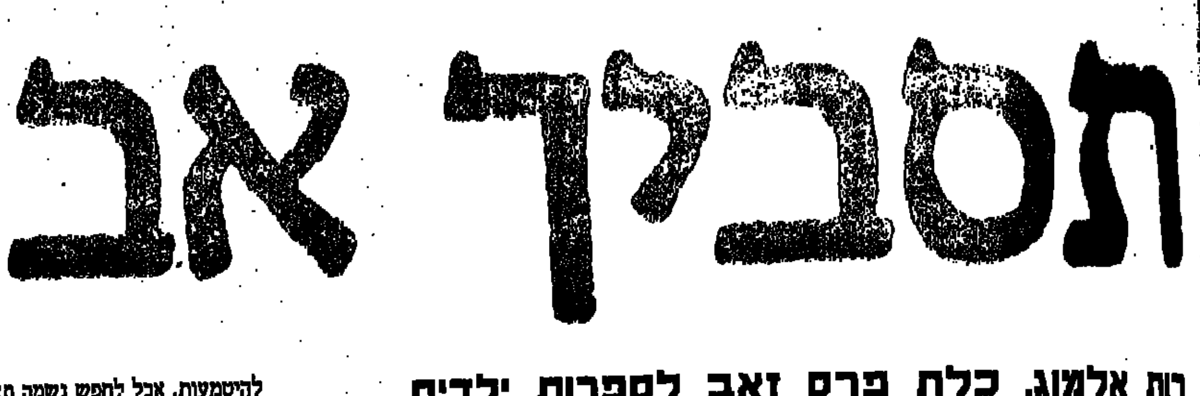
בבית המעצר איילון הסמוך לכלא רמלה והמיועד לעצירים עד תום ההליכים, אפשר להציץ לחדר עורכי־הדין, כפי שמכנים את חדר המפגשים. שולחן אחד, ספסל אחד. „עם יד על הלב", אומר שמעיה דפנה, מנהל בית המעצר, „אין כאן תנאים לעבוד על תיק. אם עצור רוצה לקרוא בלילה בשקט את חומר המשפט, הוא לא מסוגל, בגלל שיש בתאו עוד שבעה עצורים. אין לי פינה בשבילו."

ולתנאים הללו יש להוסיף כמובן את מצבו

(המשך בעמוד 42)

„לא יודעת מה זאת אהבה"

מאת בילי מוסקונה־לרמן
צילום: שמואל רחמני

רות אלמוג, כלת פרס זאב לספרות ילדים שכותבת גם לגדולים. הנשים בספרה החדש מאד מיניות ולא מסופקות, נכנעות לבדידות וחיות בהרגשה שנקלעו למבוי סתום. משהו מהשתקפות עולמה הפנימי של הסופרת, כפי שהיא חושפת בשיחה גלויית־לב. „ראיתי כמה הרסני להיות רומנטי, ואם את אומרת לעצמך שכל החיים זה פח אשפה אחד גדול, זה מאפשר לך לפעול בתוך זה בלי תקווה רבה אבל באופן מוצלח".

במקום הצר ההוא שבו אפשרי החופש שם תמיד הכרחית הבגידה. למרתי את זה היום. זה התבהר לי סוף סוף". רות אלמוג מנסה לשחזר את הרגע שהביא יה לכתוב את המשפט הזה. אולי הזיכרון של הרגע יא גם את ההכנה שתביא את היכולת להסביר. מנסה ולא מצליחה. „המשפט לקוח מהסיפור 'שלומית'", היא אומרת ולא בטוחה. מרפרפים ומגיעים לשורה המרוייקת. „משפט לא מבוקר", היא מוסיפה, „האמירה הזאת לא נבדקה. משפט שיש בו הרבה, אבל אני מפחדת ממנו".

המלה חופש סוחפת אותה לרומן הנוכחי שהיא כותבת. גם שם היא מוצאת את עצמה בודקת את משמעות החופש. „האם החופש של האחד שולל את החופש של השני. האם חופש הוא דבר שמתרחש בתוך המציאות או שהוא דבר פנימי. אני חושבת שחופש פנימי זה הדבר היחיד שנשאר, אבל גם אותו מאד קשה להגשים. בחיי היום־יום בנו המימסד ובן הזוג והילדים שכל הזמן גוזלים מעצמנו. ובחיים הפנימיים שולטים בנו חרדות, נות, טראומות, היסטריות וכיוצא באלה. כך חופש זה בגידה בעצמו, ואנחנו נכנסים למין סתירה מית".

הסיפור "שלומית": סוס שותה שחור, חבצלת ואור שופיע בספרה האחרון "נשים" שיצא לאור ים אלה (בהוצאת "כתר"). ספר דק עם כריכה ורודה שת דפים צהבהבים ומחביאה הרבה אפור. שבעה רים על שבע נשים מיוסרות, חולות, מתפתלות, מיניות ולא מסופקות. ברוב הסיפורים קיימת דמות אב דומיננטית. הנגיעה בדמות האם מאד שת, כמעט בלתי מורגשת. יעל פלדמן, חוקרת אומרת שניכר בהם תסביך אדיפוס.

רות אלמוג, ארבעים ותשע וחצי, מכירה את ך שלה. יכולה להסתכל עליו די בבירור מבחוץ. זה קצת קשה לה לדבר עליו. הבית שנולדה בו שוה היה דתי. שני ההורים שלה היו רופאים אביה היא זוכרת בתור אדם מתמיר וקפדני, עצמה בתור נערה מרדנית. כשהיתה בת נפטר אבא ממחלת לב. על המוות שלו במונח של ניתוק. בסיפורים שלה נלווים ממנו עוד רבדים עמוקים של רגשות. דמויות הנשיות שלה נכנעות לבדידות, לצער, חיות בהרגשה שנקלעו למבוי סתום, למצבים שאין בהם תקווה וגם לא שמחה. יש בהן משהו מַשְמִים, חיוור, עצוב, קרוב מאד לכאב. תפאורת הסיפורים עכורה, טחובה, ולפעמים מצחינה. כשמסתמן צל של תקווה – מישהו או משהו שיכול לשנות את המצב, כמו גבר, אהבה או מין – התקווה הזאת נקטעת מיד במחלה או שיגעון.

למה נקודת המוצא התמידית היא של חוסר תקווה?

רות אלמוג: „היו לי מצבים אחרים וראיתי כמה הרסני להיות רומנטי. כך שזאת נקודת מוצא נמוכה בכוונה. אני חושבת שאם את נסוגה לעמדה של חוסר תקווה, את מכניסה את עצמך למצב־רוח של תקווה אמיתית. אם את אומרת לעצמך שכל החיים זה פח אשפה אחד גדול, מגרש גרוטאות, את נותנת לעצמך אפשרות לפעול בתוך זה בלי תקווה רבה, אבל באופן מוצלח. כך את מציבה את עצמך לא בעמדת תבוסה ונסיגה אלא בעמדה של יש תקווה. אם את יודעת שכבר לא תמצאי את הנסיך על הסוס הלבן, זה מאפשר לך ליהנות מדברים קטנים רבים אחרים".

איפה הסיכוי לאהבה?

„לא יודעת מה זאת אהבה. ניסיתי לענות על השאלה הזאת בכל אחד מהסיפורים שלי. לכל אחד מאיתנו דימוי אוטופי של עצמו. איך היה רוצה להיות במיטבו, וזה לא דימוי שיש לו ביטוי בחיים. בחיים את קיימת עם כל המורכבות שלך ולא איך היית רוצה להראות. מה קורה באהבה? בהתחלה, כשאנשים מגלים שהם אוהבים אחד את השני, הם מתייחסים לדימוי אוטופי גם של עצמם וגם של זולתם. זה השיא של האהבה ואין לו שום קשר למציאות. כי ברגע שמתחילים היחסים, הדבר הזה הולך לאיבוד".

כלומר, אין תקווה לנישואים שיש בהם אהבה?

„יש דברים אחרים כמו כבוד הערכה וידידות. בעיני, אידיאלי הוא המצב בו כל אחד מבני הזוג יכול לשמור על העצמאות שלו. בלי תלות ובוודאי בלי היטמעות. כשצעירים יש, כמובן, תשוקה עצומה להיטמעות. אבל לחפש נשמה תאומה זה מאד רומנטי אך לא ריאלי. זה לא ייתכן, זה לא נכון, וגם לא עומד בשום מבחן. כי ברגע שאנשים מתחככים זה בזה, צפות התכונות האישיות כמו האגואיסטיות. ואז באים האנשים לידי התנגשות. אי אפשר אחרת".

גם את אגואיסטית?

„אני חושבת שכן, בטח, והייתי רוצה להיות יותר. זה דבר גרוע לסביבה אבל לא לאישיות. אלא אם כן חונכת לשרת אחרים, וזה האידיאל שלך. אז את חיה בתחושת אשמה מתמדת. לי מאד מפריע האגואיזם של הילדות שלי, אבל אני גם מברכת עליו. אתמול היתה לי שיחת טלפון עם אמא שלי שאמרה: ילדים אף פעם לא מבינים את הקשיים של ההורים שלהם. עניתי לה שאולי זו דרך הטבע כדי להגן על הילדים. אם כל הזמן יבינו, הם לא יוכלו לעשות למען עצמם. האגואיזם הוא אחד האמצעים לכך".

> „בטח שאני אגואיסטית, והייתי רוצה להיות יותר. זה דבר גרוע לסביבה אבל לא לאישיות, אלא אם חונכת לשרת אחרים".

רות אלמוג נשואה למשורר אהרון אלמוג ואמא לשתי בנות בנות ארבע־עשרה וחצי וחמש־עשרה וחצי. בזיכרון שלה מקופלת תמונה שלה כאישה צעירה, מסתובבת ברחוב, דוחפת עגלה כבדה עם שתי תינוקות ומדקלמת בעל־פה ובקול רם את מרים ילן־שטקליס. כך שנים. היא ילדה בגיל מאוחר יחסית, כשהיתה בת שלושים. קודם למדה ספרות ופילוסופיה והתכוונה להמשיך. בדקה התשעים עצרה ועזבה קריירה אקדמית שהיתה אמורה להיות מבטיחה. הרגישה לא מספיק מוכשרת ולא מספיק מעוניינת.

לצידה בבית חי אדם שכבר פירסם ספרים. כשהחלה לכתוב, היא זוכרת, היה החיכוך הראשוני היצירתי איתו מנקודת מוצא של נחיתות. בינתיים התאזנו הדברים. אחרי שפירסמה ב־1969 את קובץ הסיפורים "חסדי הלילה של מרגריטה", ואחר־כך את "בארץ גזרה" ואת "הזר והאויב"; ואחרי שזכתה לביקורת מהללת על "מוות בגשם" – היא עכשיו כלת פרס זאב היוקרתי בתחום ספרות הילדים על ספרה "צוענים בפרדס", והיא עומדת לקבל גם את הפרס לספרות נוער על שם אדריאן תומא מטעם אוניברסיטת חיפה.

היא גרה בדירה לא גדולה בבית משותף ברחוב הומה בתל־אביב. על השולחן בסלון ערימה של ספרים בעברית וצרפתית ולידם דף עם הוראות להקצפת ביצים בשוקולד וסוכר. הכתיבה משולבת פחות או יותר בפעולות יומיומיות כמו בישול ואפייה וסידור הבית. ארבעה ימים בשבוע היא עובדת כסגן־עורך המוסף הספרותי של "הארץ".

קשה לך עם החיים האלה?

„מאד קשה לי הרעש, למשל. רעש שגוזל אותך מהקשב שלך לעצמך. מכריחים אותך כל הזמן לשמוע דברים שאת לא מעוניינת. שומעת גם היום משפטים כמו 'אמא תעשי לי', 'אמא תעזרי לי', הבנות רוצות לספר, וצריך להקשיב, ולי אין הרבה סבלנות לשמוע שהילד הזה בכיתה עשה ככה והוא ככה. זה מאד קשה. הייתי רוצה זמן ללמוד, לטייל בעולם, לקרוא, להיות אמא טובה, עקרת בית טובה וגם לכתוב. מרגישה שמתנועעת כמו בתוך כלא סגור, בלי יכולת לפרוץ אותו".

את סוחבת מרירות?

„יש מרירות נוראה והילדות חשות בזה. לאחת מהן, לפחות, יש טענה ברורה שהיא מרגישה איך באיזשהו מקום היא מפריעה לי. היא אומרת: רק הכתיבה בראש שלך".

המשפט הזה מכניס אותך לרגשי אשמה?

„מכניס, ואני מתגוננת. אני עונה לה שאני עושה את המקסימום שיכולה לעשות, וכי אני באמת

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

מרגישה. נכון שבזמן אחרון, למשל, אני יושבת איתן פחות על השיעורים שלהן. הן אמנם תובעניות אבל גם אני אשמה. לחרדה שלי יש חלק נכבד. אני אמביציוזית והישגית ורוצה שהן תהיינה בסדר. כמובן שיש לזה הד אצלן והן מגיבות בהתאם. הן כאילו אומרות: אם את רוצה שאני אהיה בסדר, תעבדי איתי. זה לא דברים שנאמרים אלא שדרים שמסתובבים בבית"

היית רוצה לצאת, לסגור אחריך את הדלת, וללכת?

"כן. היתה תקופה שממש רציתי ללכת. עמדתי על סף הדלת. כמעט שהלכתי. אבל לא היה לי כוח. אני פשוט לא מסוגלת להפקיר אותם. התחושה של להפקיר היא כל־כך כבדה. ויש לי תחושת אחריות כל־כך חזקה אליהן שאני פשוט לא מסוגלת. אולי אני גם פחדנית".

תאווה שלה לפרטיות תמיד היתה יותר מחוקה. היא ביקשה שיסדרו לה חדר לכתוב בו. הוצאת "כתר" היתה קשובה למישאלתה. היום יש לה חדר משלה. חדר קטן בבניין משרדים גדול. "הפעם הראשונה שהלכתי לשם עשתה את אחד הימים המאושרים בחיי. אני לא מכירה שם שום איש. הגעתי, ואישה אחת נתנה לי מפתח. יש שם שולחן, כיסא, שתי כורסאות ומזגן. זה הכל. אין תמונה על הקיר. זה דבר נפלא שאת באה למקום שאיש לא מכיר אותך. אף אחד לא אומר שלום במסדרון. אני פותחת את הדלת לחדר ריק, לבן ונקי. מרגישה בתוך חלל סגור מנותק מהעולם. הרגשת ניכור נפלאה במובן זה שאין שום סימן או תו לחיים פרטיים של מישהו. לא נוגע בי כלום".

בחדר הריק, הלבן והנקי הזה, היא כותבת כל יום במשך מספר שעות. הכתיבה בשביל רות אלמוג היא הפיתרון שגיבורות הסיפורים שלה לא זכו לו. הכתיבה אצלה היא סוג של תיראפיה. מגיל צעיר כתבה יומן שקראה לו "אוטו אנאליזה". ניסתה לשחזר מאורעות וחוויות ילדות, לזכור ולנסות להבין אותם. "שכחתי כל מה שקשור באבי. הרחקתי ומחקתי דברים. רציתי לברר לעצמי למה שכחתי. ניסיתי לעשות טיפול שלא היה מוצלח. אבל הדברים לא ברורים עד היום".

הנשים האלה שאת יוצרת בסיפורים, מה הן שלך?

"נציגות של החיים. לא בהגזמה, אולי אפילו בהמעטה. במקרה הייתי אתמול בערב של פנויים ופנויות, בגלל שהבת שלי הוזמנה לנגן שם. היה מאד קשה לראות את זה. את רואה יאוש כזה, ואת המאמץ של כל האנשים שבאו לשם להראות יפים. איזה קושי היה בזה. את ראית את הפנים המאופרות עם הבגדים הכי יפים. כל־כך קשה ועצוב. אני אמנם נשואה וכל זה, אבל אני לא רואה בינינו הבדל כל כך מהותי. בדידות יכולה לפגוע גם בתוך משפחה".

התקשורת שלך עם נשים שונה מאשר עם גברים?

"כן. אני חושבת שנשים בחברת גברים נכנסות ללחצים. יש לי נסיון מאד מעניין עכשיו עם קבוצת חברות שאנחנו נפגשות באופן קבוע אחת לשבוע. נשים רווקות, גרושות, נשואות, מכל המינים. מה שמאפיין את המפגשים האלה זוהי גינוהות גדולה מאד. גם פתיחות. לפעמים הדיבורים נושאים אופי של קבוצה טיפולית. ברור לי שזה בגלל שאין שם גברים. לא יכולה להעלות על הדעת מפגש כזה שישתתפו בו גם גברים. זה עניין של אמון. של פתיחות. אני מרגישה יותר נוח עם נשים. כשאני איתן אני חיה סתם. קיימת. שום דבר לא מלחיץ או מחייב. אני יכולה אפילו לשתוק כל הערב, והן מקבלות אותי. בחברת גברים נכנס למשחק המאמץ שכרוך בצורך לשאת חן, להתלהבש, להיות נשית, להיות סקסית וכל מה שקשור לזה. היום אני יותר משוחררת מזה, כי אני יותר מבוגרת. אבל לא לגמרי. הייתי מדמה את זה למפגש עם מצלמה. כאילו הגברים הם המצלמות ואת זאת שאחראית לצאת טוב בתמונה. מתעוררת גם איזושהי תוקפנות סמוייה. אולי נגד המצב הזה. נגד ההילתצות הזאת. בגיל די גבוה כשמתחילים להרגיש שמזרקנים, והמשחק המיני נעשה פחות חשוב, נכנסים למין ייאוש. גם זה קורה לי. בהחלט קורה לי".

רות אלמוג מדברת פתוח. כן, מאד ישיר. "הספונטניות החזקה ביותר שאני מסוגלת לה מתבטאת בדברים דלי ערך. כשרואה אישה יפה לידי בתור לא יכולה להתאפק לפעמים ואומרת לה: כמה את יפה. אז יש בדרך כלל תגובה של תדהמה אבל אני לא מצטערת. שמחה להגיד. זאת מכסימום הספונטניות שאני מרשה לעצמי".

פתאום היא נזכרת לציין שבכל הסיפורים שלה חוזר דגם מסויים של נטישה, כמו אב שעוזב את הבית. כשהיא מסבירה את הדגם הכפייתי הזה היא גם נזכרת, מוטרדת משהו, במשפט על החופש והבגידה איתו נפתחה השיחה, ובחוסר יכולתה להגיע לשורשים שלו. "המשפט ההוא עם הבגידה", היא אומרת, "עכשיו פתאום הבנתי אותו. אחת הבעיות שהטרידו אותי אחר מות אבי היתה העובדה, שמותו, ככל שהדבר קשה, הביא לי את החופש. אמא לא החמירה כמוהו ורק אחרי מותו יכולתי לצאת בערבים לכל מיני דברים אסורים. מי יודע כמה אשמה סחבתי איתי, ומה הפלא שמחקתי דברים".

הוידוי הזה לא נאמר בעצב. להיפך. יש נשימה קלה של רווחה וקצה של חיוך. קשרים חזקים ומפותלים ניתרים אט־אט, אחרי שנים ארוכות, במשך דקות סתמיות של יום. אולי הרווחנו סיפור, אולי הפסדנו. ■

רות אלמוג / שלומית

במוזיאון עלתה שלומית מיד אל הקומה השנייה, היא נכנסת פנימה ונעצרה לפני הסוס הלבן.

"זה מה שבאתי לראות. התבונן היטב. תראה כמה תנועה יש בציור הזה. איזו זרימה חזקה. הנוף כאילו שקט מאוד, אידילי, נכון? אבל הזרימה של האור מכניסה בו אי־שקט איום, אי־שקט מפחיד. תנסה להרגיש את זה, את חוסר־המנוחה, את תקדחת של המות, את ההרמוניה המאגית הזאת שבין התרוצצות לדוממות..."

"הוא היה סיפיליטי. אין פלא שהמות שלו קדח. זה היה מוח נגוע."

שלומית נפנתה אליו בחדות. אגרופיה נקפצו סמוך לחזה: "איך שהכול מסודר אצלכם בראש. אתה בדיוק כמו בעלת הפנסיון שלי, סתם בורגני מושתן." קולה היה רווי איבה.

"אני מצטער. לא התכוונתי לפגוע בך," אמר עמנואל.

"אני משוגעת אחריו... כל הציורים שלו, אבל זה במיוחד. אני מרגישה אותו כאילו יצא מתוך החלומות שלי, כאילו הוא נגע בגבול האחרון של תאני שלי, במקומות שאני לא מכירה ולא יודעת עליהם כלום, רק מרגישה שהם ישנם, מרגישה אותם שהם זורמים בתוכי, איזה המומת לגמרי ראשוניות שאני לא יכולה לזהות למרות שאני רואה אותן. איך להסביר לך את זה... יש לי פגישה אתו דרך השחור שהסוס הזה שותה, כאילו מעבר לשחור האטום הזה יש מקום שאליו זורם האור ואפשר להגיע לשם..."

"זה בגלל שהוא היה סימבוליסט, שהוא מצליח לעשות לך את זה."

שלומית הביטה בו בייאוש: "זה מוכרח לתת לך משהו, המלים האלה, הרי אחרת לא היית משתמש בהן. אבל אני תוהה אם אתה יודע מה זה נותן לך... כמה שאתה מפחד מכל גילוי של עומק, כאילו שזו איזו תהום שיכולה לבלוע אותך. מוכרח לצייר ולשים אבנים על פי הבאר."

"תראי, אני לא יודע אחרת. אני באמת נורא מצטער שאני לא בדיוק מבין על מה את מדברת."

"זה חבל... ואולי לא. אולי זה צריך להיות ככה... איך שהוא היה תמיד מאותגב, תמיד אומר ואף פעם לא ראה את עצמו מחויב למשהו מחוץ לעצמו. אגואיסט ללא נקיפות מצפון. הדבר שאני הכי הכי מעריצה בו זו הבעיטה שבעט בחיים המסודרים. 'אני שני דברים', אמר, 'ילד ופרא'. הילד הספן שברח ממשפחתו המכובדת אל מחוץ לכל הקשרים, המוסריים והרגשיים."

"אני מכיר את הסיפור. קראתי 'הפרוטות והירח'."

"אני אצרח עוד רגע! ושלא תזכיר לי עוד פעם את האידיוט הזה מוהם. אין אף מלה של אמת בספר ההוא, אתה שומע?"

"טוב... אבל הוא היה אמן, נכון? והאמנים האלה תמיד מחשיבים את האמנות שלהם מעל לכול, לא?"

שלומית נשפה נשיפה של בוז: "המלים האלה! 'אמן'! 'אמנות'! איך שאני שונאת אותן, זה רק מבחוץ מדברים ככה. מדובר פה בחיים. קודם כל בדרך של חיים, בהכרעה מסוימת, זאת הכרעה שיש לה מחיר. לפעמים מחיר גבוה. ושלא תטעה, אני לא מאמינה שיש בחירה חופשית. לגמרי לא. אני לא חושבת שלאנשים כאלה יש ברירה. ואני לא בטוחה בכלל שהם לא ניזונים כל החיים שלהם מאיזו שנאה נוראה..."

אחר־כך אמרה: "בחיים מדובר ובמוות מדובר. במוות בתוך החיים ובחיים שבתוך המוות. אמנותו פה, מלה גסה! זה כמו ללכת לגן־חיות ולהצביע על החיה ההיא ולומר: זה שימפנזה. קוף מאוד אינטליגנטי."

"אין לנו שפה משותפת, מה?"

"אנחנו מדברים, לא?... אם אתה רוצה לדעת את האמת, אז מה שהוא היה, זה סיפור מחורבן שהתנהג עם החברים שלו הכי טובים בצורה הכי נבזית שאפשר ואת אישתו עזב ואת הילדים שלו עזב וברח מפני שלא היה מסוגל לחיות בשלום עם שום אדם, כי היו לו כל הזמן רק כתמים לפני העיניים..."

ואחר־כך אמרה: "כן, ודון ז'ואן כמיהו. כמוך וכמו האבא שלך."

עמנואל צחקו: "אבי באמת היה דון ז'ואן גדול בשעתו. הרבה יותר ממני."

שלומית אמרה: "אתה מצחיק אותי, דוקטור, מה אתה חושב לך, שזה עובר עם הגיל? לפעמים זה רק מחריף. מתוך חרדה זה רק מחריף."

"לא אצל אבא שלי. הוא חי ממש כמו נזיר."

שלומית צחקה: "לא היו השדים אף פעם שום נזירים פרוצים."

היא חזרה ונפנתה אל הציור ואמרה לו: "תביט. תראה כמה הרבה סוד יש בציור הזה. כשאני מסתכלת בו אני רוצה לעצום את העיניים שלי ולשמור בתוכן את התמונה לתמיד, אילו אפשר היה שבן־אדם ייכנס לתוך עצמו, אז זה מה שהייתי עושה, הייתי לוקחת את זה אתי לבפנים."

(מתוך "שלומית: סוס שותה שחור, הבצלת ואור זורם" בקובץ הסיפורים "נשים" שיצא לאור לאחרונה בהוצאת "כתר")

פיצה ביפו

"שואו־ביס, החוויה האיטלקית" ביפו: דני וסמי ובצקי הפיצות – יותר טעם, יותר פריכות.

ברחוב לואי פסטר ביפו, הרחוב שמוביל אל תוך יפו התיירית, בפינת הרחוב היורד לנמל, עמד במשך שנים מיבנה נעול־עזוב. יום אחד הגיעו למקום שני חברים. אחד רני, שהוא במקצועו טכנאי חשמל, והשני סמי, שהוא במקורו סוחר או משהו כזה. הפשילו שני הצעירים את השרוולים והחלו לפנות מתוך המיבנה הגדול והזנוח טונות של פסולת. אחרי שניקו, התחילו לשפץ ולשפץ ולשפץ. הם עברו שם המון זמן והתחילו להראות כחלק מהשיגרה והנוף ואיש כבר לא ציפה שיקרה משהו שישים קץ לתמונת המצב הזו ושיום אחד יחרלו לבוא שם. אבל יום אחד, תתפלאו, זה קרה. שני הגיים הופיעו במקום לא בבגדי עבודה כי אם בבגדי יום־טוב, תלו מעל הכניסה שלט הצועק: "שואו־ביס, החוויה האיטלקית", והחלו מנפיקים לקהל הרעבים פיצות ומאכלי פאסטה למיניהם, הכל על טהרת המטבח החלבי, כלומר ללא בשר – ומי שמסתפק בקביעה הזו – מטבח כשר.

מסעדה גדולה מאוד. חצייה אולם־אוכל, חצייה אולם משחקים עם כל מיני מיתקנים חשמליים, פאלינג, ליצן מרקד וכיוצא באלה. עובדה זו מבטיחה להורים שלוות נפש וחופש מילדיהם בזמן שהם מתלבטים על פיצה עתירת־מרכיבים או על מנת פלוני שאין בה פירור בשר אחר, אבל בכל זאת היא חוויה בהחלט לאכילה והנאה.

מי שמציץ דרך הפתח שמעבר לדלפק הארוך יכול לראות את תנור הפיצות העשוי לבנים שרופות ולוהטות. בצקי הפיצות סגורים במיכלים הרמטיים (שלא יתפחו). שולפים את כדורי הבצק ומגוללים אותם רק עם ההזמנה. מכניסים לתנור לא בתוך תבניות, אלא ישר על האבן הלוהטת, וזה מעניק יותר טעם ופריכות לבצקים הנאפים. אבל לפני הפיצות ולפני הפאסטות פתחנו במנות ראשונות. היינו מה שנקרא "שולחן גדול", ויכולנו להזמין את מירב הפריטים המופיעים בתפריט.

פתחנו בסלטים. כל סלט מגיע בקערה לבנה, גדולה ועמוקה. הבסיס הוא ירקות טריים ועליהם – בהתאם להזמנה – קוביות גדולות של גבינה מלוחה, או לבבות ארטישוק, או טונה מעוכה. לחם לבן מוארך, טרי וחם וצלוחיות חמאה נילוו אל הסלטים. כל קערת סלט כזו – 6 שקל. אחרי הסלט הגיעו מרק בצל ומרק ירקות (3.5 שקל), שניהם טובים. מרק הבצל היה מתון קצת בהרכביו ו"צפיפותו". מעטה הגבינה המוקרמת שמעליו היה חסכני מדי לטעמנו. הפיצות שהגיעו ("רגילה", "ספיישל טונה" ו"מתפנקת") היו טובות מאור. הבסיס לא עבה מדי, ריחני, פריך. הגבינה המוקרמת עוטה אותו במידה טובה ולא חסכנית. הטעמים בסדר גמור. 9־12 שקל מחירה של כל פיצה כפולה. ה"מפונקת", שכה כמה וכמה סוגים, היא היקרה ביותר – 14 שקל למנה זוגית.

מן הפאסטות טעמנו את הקנלוני, הלאזאניה והחציל. כולן בסדר גמור. מגיעות לוהטות ומוקרמות ישר מן התנור. כאמור, זוהי מסעדה ללא בשרים, ועל כן הקנלוני שלנו, למשל, היה ממולא בחצילים, פטריות וגבינה. מולנו קיבלו קנלוני שהיה ממולא בגבינה ומחית תפודים. מחירי הפאסטות (12 סוגים שונים) נע בין 5 ל־8 שקל.

מי שרוצה לקנח בבלינצס יוכל להזמין בלינצס ממולאים בגבינה, פירות יבשים ואגוזים, עם הר קטן של קצפת מלמעלה, או בלינצס ממולאים בריבות, בשוקולד, בגלידות וכיוצא באלה (8 שקל). אפשר להזמין גלידה בטעמים "דרום־אמריקניים" – הרבה צבעים, הרבה מתוק. מי שיש לו נשמה של ילד יכול להצטרף בתום הארוחה אל הזאטוטים המבלים את זמנם באולם המשחקים החשמליים.

מאו"ל

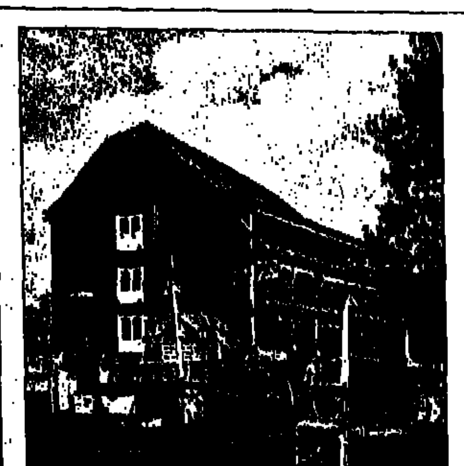
הפונדק של דיקנס בלונדון

מי שמחפש בחו"ל מקומות מיוחדים וציוריים וקצת יוצאי־דופן, ירשום לעצמו במנקס המסעות שלו את השם "הפונדק של דיקנס" (ליד ה"טאואר" של לונדון). כל נהג מונית יביא אותך לשם. ומי שמעדיף רכבת תחתית – חמש דקות הליכה משם יש תחנה.

"הפונדק של דיקנס" הוא פאב אחד ושתי מסעדות באיזור המארינה שלחוף התמזה – מיבנה אופייני לתחילת המאה הקודמת, בעל שלוש דיוטות מעץ כבד, החולש על מעגני יאכטות וספינות עתיקות. בקומה הראשונה – פאב עם הרבה שתייה ומקומות לאכילה בעמידה, צפוף וידידותי. בקומה השניה, הקרויה "החדר של פיקוויק" – מסעדת "בלליות". בקומה העליונה – מסעדת דגים ופירות־ים, למטה הכי זול, הכי צפוף. בכל לגמרי לא דע, עיצוב־פנים שמכניס אותך מיד לאווירת ימים עברו, נוף המעגנים והגשר המפורסם.

את סעודת הצהריים שלנו סעדנו בדיוטה השנייה, ב"חדר של פיקוויק", מתחת לקורות עץ עבות וכבדות התומכות בתיקרה, ומול חביות עץ שעל האחת כתוב "וודקה" ועל השנייה "ג'ין". פתחנו בטרין של ברווז־בר, עם פטריות וכבד. מולנו הזמינו תבשיל חם של פרויים ברוטב סמיך ופיקנטי. כמנה עיקרית הגיעה אל שולחננו קרונית ועליה מיכל בסוף ובורק, שעם פתיחתו מתגלה לנגד עינינך נתח גדול של צלי עגל, ממנו פורס המלצר במאכלת גדולה נתחים־נתחים לצלחתך. אחרי־כן הוא דולה מציר הבשר ויוצק על פרוסות הבשר. המנה הזו מלווה בצלוחית עם חזרת לבנה חריפה מאוד. קינחנו בעוגת שיפון לימונית ויצאנו לטיול באיזור הנחמד הזה, שהפונדק הציורי ניצב בלבו.

לחזור למאה הקודמת: "הפונדק של דיקנס" ליד ה"טאואר" בלונדון.

החליפה של חורף 87־'86 מזכירה יותר מכל נושא מוסיקלי שקומפוזיטור מוכשר מתרגל בסולמות שונים. בין גשם לרוח נפגוש את הגירסה הקלסית, החליפה הסקסית, המערכת הגברית וזו הרכה, הלא־מחוייטת. בצמר ובכותנה עבה, בפשתן וקטיפה, באפור, לבן ושחור המסורתיים וגם בגוונים חמים ועליזים.

מאת יהודית חנוך

רכה וסקסית מקטיפה שחורה עם

נסי ריגן אוהבת אותה קטנה וארומה. מרגרט תאצ'ר לובשת אותה – קלסית ומרובעת – כבי גד־עבודה. טינה טרנר, שחומה וסקסית, חושפת רגליים בחצאית מיני שעיצב ותפר לה ידידה, אזודין עליא. הפאריסאיות האלגנטיות אימצו אותה השנה צמודה מחוייטת, מדגישה את הגוף, בשחור או אפור.

החליפה, סמל המרובעות הקלסית שחזרה למקום טוב באמצע האופנה, מציינת יותר מכל בגד אחר כמה מגמות חדשות באופנה של היום: האחת – לכיוון השמרנות של פעם. אחרת: שינוי בתפישת הבגד כמוצר־צריכה של "קנה לבש זרוק", בגד לעונה או שתים. נוספת: ניגוד גמור לסגנון הזרוק־מרושל־מאולתר. היא גם מחזירה אלינו מונחים שכמעט נשכחו כמו אריג משובח, תפירה קפדנית, פרטים מחוייטים, תפרים ישרים.

זו אינה גירסה נשית של החליפה הגברית שג'ורג'יו ארמאני ואיב סאן־לורן סחבו מהצד הגברי של הארון. חליפות החורף 87־'86 הן בגד המתרחק מ"יוניסקס" ומפריד, שוב, בין נשים לגברים. מדהים לראות כמה דומה החליפה העכשווית למה שנשים לבשו בשנות ה־'50 וה־60. דומה – אבל בכל זאת שונה. כמו שהנערות של היום, שמגלות אותה התלהבות כלפי החליפה, שונות מאמהותיהן.

מי שזוכר את השנים ההן – יזהה אותן. מי שאוהב נוסטלגיה, יוכל לראות את האוריגינלים מככבים כמעט בכל יום על מרקע הטלוויזיה בסרטים שמציגה אחר הצהריים התחנה הלבנונית. ג'ואן קראופורד ודבורה קר, ריטה הייוורת וג'ינג'ר רוג'רס לבשו אותן צמודות־צמודות, והצליחו להיראות בהן תמירות ודקיקות. האם באמת היתה לכל השתקניות של אז גיזרה של סטון־וול; או שהחייטות המעולה חשתה וכיסתה על חוסר השלמות של הטבע?

החליפה של חורף 87' אינה בגד אחד. היא כמו נושא מוסיקלי שקומפוזיטור מוכשר מתרגל בסולמות שונים – קלסית, עם מקטורן בקו ישר, ארוך עד מעבר לירכיים או, בגירסתה החדשה, קצר עד למתנים, צווארון, ולעיתים כציפוי קטיפה, כיסים, חצאית ישרה או צרה. יש חליפה סקסית עם מקטורן צמוד לגוף וחצאית צרה מאוד, מלווה בנעלי סירה וגרביים כהים, שתככב גם כבגד של ערב. ויש חליפה שובבה עם מקטורן ארוך וצמוד וחצאית מיני תוספת ברכיים, העתק מרוייק של חליפות משנות ה־'60 העליזות וחליפות המיני של מרי קוואנט. השתנתה רק התסרוקת המלווה.

ויש חליפה גברית עם חצאית או מכנסיים, מאריגים שפעם היו מיועדים באמת רק לגברים, במשבצות שחור־לבן והרבה אפור שהתביית באופנה כצבע הפופולרי ביותר של הסתיו, ומקטורן בגיזרה גברית, סטייל בלייזר. פתרון טוב לנשות קריירה שמחפשות בגד נוח ונאה, קל ללבישה. והחליפה הרכה שפעם קראו לה "דה־פייס" (בצרפתית – שתי חתיכות), כשהכוונה למערכת רכה ולא מחוייטת בשני חלקים, עם מקטורן קצר, צמוד למתניים, לעיתים עם תוספת אריג על הירכיים וסלסול בגב.

האריגים: צמר שטוח, צמר קר, כותנה עבה, פשתן, וגם קטיפה וברוקאד וסאטן, לא רק בצבעי החליפות המסורתיים (אפור, שחור, לבן־שחור) אלא גם בצבעים עזים ועליזים: אדום, כחול, בז' ולבן.

חליפה זה לא בגד שאפשר לתפור במתפרה קטנה בעזה או בדרום תל־אביב, ולחפות על תפירה לא מקצועית במסמרים מבריקים וטלאים צבעוניים כמו שעושים ברבים מהבגדים הנמצאים כיום בחנויות. כדי לתפור חליפה צריך מיומנות מקצועית, והיא העושה אותה לבגד איכותי ויקר שרק מעטים יכולים לבצעו.

איפה קונים חליפה?

ל"פולגת" אין אצלנו מתחרים במיבחר ובאיכות המעולה, שהיא תמורה מלאה לתווית המחיר. הסגנון העכשווי של "ליידי בגיר" עדיין קלסי, עם נטייה קלה לחידושים, בעיקר בצבעי החליפות. חליפות מחוייטות מציעים גם ז'ק לימור, דור מגי, האני מוראר (ירושלים), רחל אהרונוביץ, עודד פרוביזור, עודד גרא, גדעון אוברזון. בבוטיקים מוצעות חליפות מיובאות או מחוייטות בידי כמה חייטים ששרדו אצלנו מהימים שבהם אנשים היו מזמינים חליפה לפי מידה. אם אתם מוצאים חייט כזה, התלבשו עליו ואל תרפו ממנו. הוא יודע את כל ה"גימיקים" המיוחדים שהחליפה זקוקה להם כדי להיראות איכותית, וגם יעזור לכם לחסוך הרבה שקלים טובים.

המחירים: מ־300 ש"ח ומעלה. ממוצע של 400־450 ש"ח לחליפה מאיכות טובה. היקרות ביותר – 800־1000 ש"ח. ■

מימין: מקטורן קצר עם מכנסיים, משמאל — חליפה נוסטאלגית בסגנון שנות הארבעים עם תוספת בד בירכיים (האני מורד).

הקלאסית המחוייטת מגיעה אלינו השנה גם בצבעים עליזים ("בגיר").

הורוסקופ

מזל קשת

מאת איילת השחר

הקשתים עדיין נמצאים בתקופה של חשבון נפש. מזה שנה הם סובלים ממיגבלות חיים וממיסגרות לוחצות המחייבות אותם בהתמודדויות מסוג חדש: עבודה מפרכת, אחריות כבדה מדי וחוסר סיפוק ממעשי ידיהם ימשיכו להיות מנת חלקם גם בשנה הקרובה.

מי מהם שטרם עבר שינוי רציני במסגרת חייו – יש לכך השנה: יתכן סיומו של קשר מתסכל, ומצד שני תיתכן הקמת משפחה שעם כל השמחה שבה – תיווצר מיגבלות חדשות. הנסיבות יובילו אותם לארגון־מחודש של אורח־החיים, אולי בשל צורך פנימי שיתעורר בהם. אך יותר סביר להניח שתהיה זו יד המקרה שתובילם לכך. לא עוד יוכלו לסמוך על המזל שבדרך כלל כה היטיב עמם. הקשתים יגלו שעתה המזל הפנה להם עורף, ועתה עליהם להשקיע יותר מאמצים אם ברצונם להצליח.

מעתה יהיה הבית במרכז חייהם, והם יתפלאו לגלות שהם נהנים מחומו ומהמסגרת יוצרת הבטחון שהוא מעניק. יתכנו שינויים במקום המגורים או [illegible] הדירה הנוכחית, מעבר לסביבה חדשה או לעיר אחרת, עם סיפוק והנאה מהמקום החדש.

כל זה עד חודש מרץ. ממרץ תתחיל תקופה יצירתית מאין כמוה. לסופרים, לאמנים וליוצרים בכל תחום צפוייה פריחה: השראה והצלחה עם פרסום בעיתון. לקשתים אחרים צפוייה הרחבת המשפחה והנאה מילד נוסף. כמו־כן ייתכן עיסוק אחר הקשור בילדים. גם הרומנטיקה לא תפסח עליהם וצפויה התעוררות רגשית מרעננת.

בתחום הכספי עדיין צפויים בילבול ואכזבות, אך מצד שני – החל בחודש מרץ יוכלו הקשתים לחזור למסורת הרגילה שלהם ולסמוך על המזל. בשנה הבאה הוא יעמוד לצידם בכל הקשור להימורים ועשיית רווחים קלים הבנויים על מזל. תנופה זו עלולה להיעצר בין אמצע אוגוסט לאמצע דצמבר '87, אך עדיין השמחה תשרה במעונם.

חודש נובמבר היה קשה ומאכזב. בעיות עם שותפים בעבודה או בבית גרמו לקשתים למפח נפש. אנשים הפרו את האמון שניתן בהם והיתה אכזבה מידידים.

דצמבר יגלה את המניעים שמאחורי ההתנהגות הבלתי־לויאלית של אותם חברים, מה שיביא לחידוש ההבנה עימם. זה יהיה חודש שמח עם הרבה תוכניות חדשות ותקוות לעתיד. הבית יעמוד אז במרכז, והקשת יהנה לשהות בו שעות ארוכות – לא לבדו. הקשת, הרי, אינו אוהב להיות לבד. סביר להניח שהבית יהיה מלא אורחים ובדצמבר יימצאו לפחות שתי סיבות טובות כדי לערוך בו מסיבות רבות־משתתפים.

בילבול מסויים בענייני כספים הוא הבשורה העיקרית של חודש ינואר. אולי הבטחות לתשלומים שלא יקויימו, או הפסדים במקום בו היה מובטח רווח. אך בעיות אלה לא יצליחו לקלקל לקשת את מצב רוחו הטוב. צפויה לו נחת מיוחדת מעיסוק בילדים או בתחביב חדש.

פברואר הוא חודש של נסיעות קצרות ומפגשים עסקיים וחברתיים מחוץ לבית. העניינים הכספיים מתחילים להסתדר, בתנאי שתינקט גישה דיפלומטית ומעודנת לכל הבעיות הכרוכות בכסף. סוף החודש אינו סימפטי בכל הקשור לבית. יתכנו אי־הבנה עם קרוב משפחה או סדרה של קלקולים ותקלות במכשירים ואביזרים הקשורים לבית: מכשירים חשמליים, צנרת, ביוב וכיוצא באלה.

כך יהיה גם במרץ, לפחות עד אמצע החודש. ממועד זה ואילך יהיה פשוט יותר לבצע את התיקונים הדרושים. מרץ יהיה חודש קשה ומעייף גם בכל הקשור למקום העבודה. על הקשת יהיה למלא משימה מיוחדת בדיוק בתקופה בה הוא לא יהיה כל־כך להוט אחר עבודה קשה.

אפריל מציב אתגרים בכל הנוגע לקשרים עם שותפים לעבודה או עם בן־הזוג. יתכנו תביעות להתנהגות יותר מתחשבת מצד הקשת, ולטיפוס אוהב החופש הזה יהיה קשה למלאן. יחד עם זאת, בעניינים שבלב מתחילה תקופת פריחה. לפנויים ולפנויות – זה הזמן לצאת מהבית ולתת להזדמנויות הטובות למצוא אותם. זו גם תקופה של עיסוק בתחביב חדש או בתחום יצירתי כלשהו. גם ילדים יביאו שמחה למעונו של הקשת.

במאי יתבקש הקשת לבצע עבודה בשעות נוספות או למלא מקומו של עובד חסר. זהו חודש מעייף שבו יהיה צורך להשגיח על הבריאות יותר מתמיד. לא צפויות בעיות מיוחדות – וזה נכון לגבי כל השנה – אבל מיחושים קלים הנובעים ממאמץ ועומס ייתכנו בהחלט, אף שאפשר יהיה למנעם.

סבלנות רבה בכל הקשור למערכת יחסים עם בן־הזוג או שותפים לעבודה תתבקש שוב בחודש יוני. תגובותיו של בן־הזוג הן עתה חשובות מתמיד, ועל הקשת יהיה לכלכל את מעשיו כך שלא יפגעו בו. הוא הדין באשר לאנשים הקשורים אליו בענייני עבודה, שגם בהם יהיה עליו להתחשב. עוד צפוי הפסד כספי, וזה בשני מועדים: בתחילת החודש – ובסופו. ביניהם יש סיכוי להכנסה, בתנאי שהפעם לא יסמוך הקשת רק על המזל.

כך גם ביולי, עד אמצע החודש: הזהירות תשתלם במניעת הפסדים כספיים. בימים אלה לא כדאי לבצע עסקות כספיות, לא לחתום על חוזים ולא לרכוש רכישות גדולות שאחר־כך יתבררו כהפסד.

החל בשבוע האחרון של יולי וגם באוגוסט צפוייה נסיעה לחו"ל, אם בענייני עסקים או לנופש. למי שאינם נוסעים מובטח ביקור של אורחים מעבר לים. זהו חודש של קשרים עם חו"ל.

הקריירה תעמוד במרכז העניינים במיוחד בחודש ספטמבר, והקשת יאלץ להשקיע הרבה זמן, סבלנות, רצון ונכונות אם ברצונו להתקדם בתחום זה. עתה רצוי להתייחס לממונים או לשותפים בעלי מעמד במקום העבודה בהרבה סבלנות וטקט, שכן תגובות פזיזות או אגרסיביות מדי עלולות להזיק לו.

אוקטובר הוא חודש הבילויים, המסיבות והפריחה המחודשת בחיי החברה. הפעם בעיקר מחוץ לבית, באירועים אליהם יוזמן הקשת.

בנובמבר יהיה על הקשת להיזהר מאוייבים נסתרים ומאנשים שינסו להשמיץ אותו או לחבל בהישגיו. זהו גם חודש מעייף שבו מומלץ להאיט את הקצב ולמצוא זמן למנוחה.

תחזית לשבוע שבין 21 ל־27 בנובמבר

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
נסותו של דבר תפעלו לפי צו המצפון, אבל לפי שעה אתם נוטים לנהוג אחרת. יתכן גם שתתבקשו לייעץ למישהו. תוכלו לצאת לטיול מהנה בלי לבזבז יותר מדי כסף. אולי בעצם אתם רוצים לחזור ללימודים.

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
אתם מנסים לא לפגוע ברגשותיו של ידיד, אבל בסופו של דבר תיאלצו לעשות כן, וזה לא יהיה באשמתכם. הצעה בתחום הפיננסי דורשת בדיקה מדוקדקת. אין ספק, אתם מוכנים עכשיו לנסות משהו חדש.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר)
מבוכה שיתגלע השבוע יוכל להיפתר באמצעות אדם שלישי; כדאי לפנות ליעוץ. זה זמן טוב להיות מעורבים בפעילות קבוצתית. אל תהיו תחרותיים מדי ביחסים עם מישהו קרוב. אפשר לערב עסקים בבילויים.

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס)
לאחר התלבטויות רבות לגבי הדרך הטובה ביותר לפתרון בעיה, תעשו משהו כמיטב יכולתכם; אולי אין דרך טובה יותר, בנסיבות הקיימות. הצעה של חבר לא תהיה לעניין, אך שיטות חדשניות יועילו.

טלה (21 במארס עד 19 באפריל)
מישהו עלול לנסות לשכנע אתכם לשנות את דעתכם לאחר שכבר החלטתם החלטה בנושא מסויים; אל תניחו לו – הגנו על עמדתכם. בתחום הבילויים, כדאי לכם לעשות דברים שונים מהרגיל. השבוע אתם עשויים לשמוע ממישהו רחוק.

שור (20 באפריל עד 20 במאי)
ייתכנו ויכוחים במישור הביתי, אך ביכולתכם לפעול להרגעת הרוחות. אחריות נוספת מוטלת עכשיו על כתפיכם. תוכניותיהם של אחרים לא ימצאו חן בעיניכם, אולם תוכלו להמציא תוכנית משלכם.

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני)
אם פגעתם ברגשותיו של מישהו קרוב, מוטב לשמור בינתיים מרחק ולא לדבר על זה. לפני שאתם שוקעים לחלוטין בפאנטזיה שלכם, כדאי להאזין לרעיונות המסעירים של ידיד. אפשר ליהנות בלי לברוח מהמציאות.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי)
בימים אלה רצוי להשאיל את הכסף ואת כרטיסי האשראי בבית, שכן אין ספק שתבזבזו הרבה או תקנו משהו שאין לכם צורך בו. אתם שוקלים עכשיו רעיונות כיצד להגדיל את הכנסתכם – עבודה נוספת, למשל.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
בעיות בחזית הביתית עלול להטריד אתכם. הן לא רציניות, אך מהוות מטרד. בימים אלה כדאי לחפש משהו מרגש שלא עשיתם קודם לכן. השבוע תזדקקו לשיתוף פעולה נוסף מצד הקרובים אליכם ביותר.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
אתם רגישים עתה יותר מהרגיל ונוטים להיעלב מהר מדי. עבודות שונות וסידורים בבית עשויים להסיח את דעתכם. מישהו שעובד יחד אתכם יהיה תחרותי במיוחד, אך הקסם שלכם ורעיונותיכם המגובשים יעזרו.

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
בעיות קטנות עלולות לצוץ בין ידידים. אם תהיו סבלניים ומתונים, תוכלו לפתור אותן. זה לא הזמן לשבת בבית ולחכות, כדאי לקבל הזמנות ולהתוודע לחברים חדשים. זה הזמן להרשם לקורס בנושא חדש.

עקרב (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
השבוע לא תעשו את העיסקה הגדולה של חייכם. התמקדו בעבודה השוטפת, ואל תחשבו על תחומים חדשים בינתיים. בנים יצטרכו להיות מאוד זהירים ביחסים עם הורים. חפשו דרכים לחוטיב להביע את עצמכם.

שתי אצבעות מסואץ

מיפגש במדבר עם משקיף או"ם מת: ביקשו מים קיבלו ויסקי.

(המשך מעמוד 26)

אותו, אך בקיצור זה ככה: אחרי הבגרות רציתי לנסוע לחוץ־לארץ. עשו אסיפה בגרעין שלי, בשומר הצעיר, ודנו אם לאשר או לא והאם אני יכול לנסוע או חייב להישאר איתם. בסוף הם החליטו שאני נשאר, אבל אני, יום אחרי הבגרות, נסעתי. עם עוד חבר. טיול באירופה בכל מיני מרינות. קצת טיילתי לבד, קצת איתו. כשחזרתי הצטרפתי לגרעין אחר. עזבתי את אלה של קרית־גת והלכתי עם אנשים שהכרתי בהדרכה, מכל מיני מיפגשים בבאר־שבע, בתל־אביב. עם חלק מהם אני חבר עד היום. אחדים הופיעו בסרט: תי רוט, עמוס שוסטק, גיורא ארליך, כולם בני הגרעין שלי. חלקם חי היום בנגב, בגרופית ובסמר שבסביבתם צילמנו את הסרט. הם עזרו לנו המון. נתנו ציוד, אוכל, לינה, והכל בלי שום תמורה".

הסיפור שלך עם השומר־הצעיר כמעט קלאסי. הוא קרה להרבה אנשים.

„נכון, וכשאני שומע וויכוחים כאלה היום, כדרך או כאוטובוס, זה נשמע לי פאתטי, איך אנשים הורסים לעצמם את החיים בשטויות כאלה".

אחר־כך נסעת שוב לחו"ל.

„כן, אבל על זה אני לא מדבר".

ואחרי הנח"ל, מה אתה עושה במילואים?

„גם על זה אני לא מדבר".

ועכשיו אתה כותב משהו?

„אין לי שום החלטה. אני בנאדם נזיל. אין לי ענין ברכילות. מה אני אספר לך, על ענייני רומנטיים?"

או על מה אנחנו יכולים לדבר?

„על קולנוע, על הסרט, על המוסיקה שלו, על השחקנים וצוות שעבר איתי".

בוא נדבר על השיר "אוונטי פופולו", שהוא אחד השיאים בסרט, כשהחייל המצרי שנספח לפטרול הישראלי מתוך רחמים, שומע אותו בטרנזיסטור ופתאום מנהיג לצליליו את הסיור כמו במצעד.

„כן, גם זה סיפור מתקופת השומר־הצעיר, מכיתה ר'. אני זוכר חבורה של ילדים בני עשר שרה אותו בשדות לכיש, באכסטזה, בצעדה לעבר השקיעה. שרים את השיר הזה באיטלקית ולא מבינים אף מלה. זה דבר שנשאר איתי, וכשהלכתי לצלם את הסרט, ישבנו עם רני רוט שגם הוא היה בשומר הצעיר, וראינו שאנחנו זוכרים את כל המלים. אז הנה יש לך גם מוטו מרכזי לכתבה: איך אנשים צועדים ושרים משהו בלי להבין כלום. איך עושים מלחמות ומעלים סמלים לא ברורים. הדגל האדום, נצחון המהפכה, מה זה משנה? קומוניזם, סוציאליזם – הכל אותו זבל".

אתה נשמע פסימי.

„בכלל לא. אני בנאדם מאד אופטימי. רק בנאדם אופטימי יכול לעשות סרט כזה, כי זו מין צרחה, צעקה לשנות. ואם לא הייתי מאמין שדברים יכולים להשתנות, שאנשים יכולים להשתנות, לא הייתי עושה את הסרט הזה."

עירית שמגר

הצדק במעצר

(המשך מעמוד 32)

הנפשי של העצור. „אנשים לא יודעים להעריך מספיק מה קורה לאדם שעוקרים אותו מסביבתו", אומר עו"ד ויינרוט. „כדי לתפקד בצורה נורמלית אנו זקוקים לעוגן, לשיגרה – הבית, המשפחה, העבודה, השכן ממול, הצרות. כאשר נשלפים מהעוגנים הללו שמקנים את המשמעות, האדם מאבד את המרכזים הקיומיים שלו ואי־אפשר לצפות את התנהגותו."

תנאי המעצר עצמם הם ללא ספק מרכז המורסה. גם אם יש צורך במקרים מסויימים לכלוא אנשים שעדיין חפים מפשע, מדוע לעשות זאת בצורה משפילה כל־כך?

בעיית המעצר הממושך משפיעה לדעת עו"ד ויינרוט גם על תוצאות המשפט. „מי שמתייחס אל שופטים כאל מלאכים, אשרי וטוב לו. אבל הגדלות והחיסרון שלהם טמונה בכך שהם בני אדם. לאחר שאדם ישב שנה במעצר, לשופט יש בלוק מנטלי לומר לו: סליחה, לך הביתה, טעינו. ויש גם תהליך רחב יותר. הציבור מאמין שהמימסד והמערכות האוכפות את החוק מייצגים את הצדק. כשעוצרים אדם ושמו מתפרסם בעיתון, יש תחילה הלם כללי. לא מאמינים. אחרי כן אומרים: רגע אחד, אם עצרו אותו עד תום ההליכים סימן שיש בזה משהו. ואז מתחילים להתגלגל סיפורים שהאיש כבר גנב בוכות אצל הגננת תרווה, ובכלל היו עוד סימנים שהוא נבלה. התהליך הזה עובר גם על שופטים אם גם בצורה פחותה. אחרי תשעה חודשי מעצר משייכים את החשוד למתנה ה'רעים'. קורה גם שאותו תהליך עובר על החשוד עצמו. בתא המעצר יש צורך להתמקד במשהו, ואז ממקדים את רגשי האשם במשהו רע אחר שעשה בחייו.

„היה מעשה באדם אמיר מאוד שזייף חשבוניות מס במיליוני דולרים. ככל שהתארך מעצרו הוא פיתח שפה שמעולם לא עשה בה שימוש. סלנג של בית המעצר. אני זוכר שהוא אמר לי: 'תגיד לו שאם הוא לא יעזור לי אני ארים לו את המכונית'. קיימת עוד תגובה חמורה: אנשים, אחרי מעצר עד תום ההליכים, מסוגלים להודות גם ברצח איומם. היום לא צריך להרים יד בחקירה. בדינמיקה מסויימת אין שום בעיה להוציא הודאה. הציבור לא מבין באיזו מידה אפשר להביא אנשים להודות במה שלא עשו. עצורים מגיעים לעתים למצב של חוראה, מתוך רצון היסטרי לצאת מבית המעצר, והאשלייה שבסופו של דבר יוכיחו באילו דרכים הוצאה מפיהם ההודאה. קרתת. זו שטות.

„כדי לפתור את הבעיה במלואה יש לנקוט בצעדים לטווח קצר וארוך," ממליץ עו"ד שיינמן. „בטווח הארוך צריך ליצור פרוצדורה המאפשרת משפט רצוף, מהיר וללא דחיות. בטווח הקצר – על בתי־המשפט להגביר במידה רבה את התערבותם בעניין המעצרים, ולהיענות בצורה מבוקרת ומצומצמת יותר לבקשות המעצר ובמיוחד לבקשות המעצר עד תום ההליכים."

על כך מוסיף עו"ד יצחק מוריץ: „אדם שנעצר עד תום ההליכים, משפטו חייב להתחיל בתקופה הקבועה בחוק. אם לא יתחיל, ישתחרר העצור אוטומטית. לא יתכן שחופש האזרח יהיה קורבן לאדמיניסטרציה מסורבלת. אם התביעה ביקשה לעצור אדם עד תום ההליכים והוא יוצא זכאי, יש לו זכות לפיצויים, סכום רציני שינתן לו באופן אוטומטי על כל יום מעצר. אני מאמין שאנו מדינת חוק. למרות שבזמן האחרון נוצר הרושם שאנחנו מדינת חוקים, כי בנושא חופש הפרט רמסנו כל חלקה טובה."

„יש מימרא של החזון־איש", מצטט עו"ד ויינרוט. „ברגע שמידת האכזריות קונה לה שביתת באיזו פינה, אין עוד מנוס מצרעת זו לעולם."

מיכל קפרא

פנטהאוז

יגאל לב

יד מתוך הקבר

מש כרגע האחרון אמא הטילה וטו על נישואיו. להשתגע מהאמא הזאת. לעולם לא יבין אותה. תמיד כל־כך חופשיה. ליברלית. נותנת לו לעשות מה שהוא רוצה. אבל מאז שהתחיל לצאת עם דינה, בת הכפר שלו, דומה היה שאמא מתחילה להשתגע; כאילו הזדקנה בבת־אחת. את לחייה חצו קווי מרירות חדים שלא היו שם לפני־כן. הברק הזוהר של שערה הבהיר אבד. פתאום כמו ירדה עליה עייפות. לא. בשום אופן היא לא מסכימה שדני, בנה, ישא לו לאשה את דינה, בת השכנים.

דני, ששירת יחד עם ניר בצבא, חזר עם תום השירות לכפר, והשניים שמרו על ידידותם, מקפידים להתראות לעתים מזומנות.

הוא לא מבין את אמא שלו. משהו קרה לה, סיפר לניר. „אתה הרי מכיר את דינה. גדלה בבית השכנים. עוד כשהיינו ילדים אהבנו זה את זו. אף פעם לא ראיתי את עצמי בלי דינה, ועכשיו אמא לא רוצה לשמוע על חתונה... היא כנראה יצאה מדעתה".

★

בעצם, לדני נדמה היה שניר, חברו, עדיין צעיר מכדי להבין בעייה סבוכה כל־כך. שניר בעצם נותר גימנזיסט שגמר את הצבא וממשיך את לימודי התיכון שלו באוניברסיטה. עד עתה עדיין לא חש באהבה גדולה ולא בכאב אמיתי. אולי בגלל זה חש יותר בנוח כאשר סיפר על בעייתו לגליה. אליה תמיד אפשר היה לפנות ולזכות באוזן קשובה.

„את חושבת שאמא, אולי, מקנאה?", שאל את גליה. „קשה לי להאמין. יש בינינו יחסים ממש נהדרים. אז מה זה יכול להיות? דינה עצמה? הבאתי אותה אליכם כמה פעמים. ראית אותה. ילדה נהדרת. כשהיתה קטנה תמיד היתה אצלנו בת־בית, אבל מאז שהתבגרה והתחלנו לצאת יחד, נדמה לי שאיזה חתול שחור עבר בינה לבין אמא שלי. אני לא מצליח להבין למה". גם גליה לא הבינה. היא אמנם הכירה את דינה, נערה נאה, בהירת שער, תכולת עיניים, נשית ונבונה. קשה להעלות על הדעת אם שתתנגד לנשואי בנה עם נערה כזו. „אלא אם כן אמא שלך מצפה שתתחתן עם איזו מיליונרית".

דני חייך. „המצב שלנו מצויין. אני לא חושב שזה מה שמציק לאמא. בשום אופן לא".

בחור נאה. גבה קומה, זהוב־שיער, עיניים בהירות, צוחקות, שעכשיו הביטו בגליה במבוכה: „לא הייתי רוצה להכאיב לה. בדור שלנו, כמו שאת יודעת, כבר לא כל־כך טורחים לבקש את הסכמת ההורים לנישואים. אבל לא הייתי רוצה לפגוע באמא".

ומה שמטגע את דני במיוחד היא העובדה שאבא שלו דווקא אוהב את דינה. הפרשה נהפכה לסלע מחלוקת במשפחה. גם האב אינו מבין מדוע דורה, האם, כל־כך מתנגדת לבת השכנים היפה. לא פעם עולים חטנים בבית כשדני מודיע לאמו שהוא ישא את דינה, ולא חשוב מה דעתה של האם בנדון.

„על גופתי המתה", מסננת אז דורה במין תקיפות עיקשת שלא הכיר אצלה מעולם.

„אני באמת לא מבין את אמא", חזר ואמר לגליה. „תמיד היתה מין אשה רכה כזו, עדינה, ופתאום היא כזו עקשנית". גליה הציעה לדני להביא את אמו לפגישה עמה. „תשאיר אותה אצלנו ותצא עם ניר לבלות. אולי, בשיחה בינינו, אצליח לברר את העניין".

★

במבט אחד יכלה גליה לקבוע כי האשה שלפניה נושאת איזה סוד עגום. היתה לה הבעת מבוהלת, עצבנית, חסרת־מנוחה. לכאורה, אשה גאה בראשית שנות ה־40 לחייה. אבל גליה יכולה לראות את ההרס המתחולל בפנים, מעין תהליך כימי הפועל ברקמותיה ובקרוב יפגע גם בחיצוניותה. לדורה, מצידה, היה מאוד לא נוח. לא הבינה מדוע, בעצם, השאיר אותה דני בפנטהאוז של הורי ידידו ומיהר לצאת משם עם ניר, משאיר אותה בחברת אשה כמעט זרה העוטפת אותה באדיבות דאגנית.

גליה הזכירה את החברות הארוכה שבין הבנים, סיפרה על הצלחותיו של ניר בפקולטה למשפטים, על כך שמחינה מסויימת הוא עדיין לא התבגר: „את יודעת, אילו היה בא אלי היום ואומר 'אמא, אני רוצה להתחתן', הייתי חושבת שהשתגע. מה רע לו בבית? הוא אוכל, מתלבש, אנחנו אפילו משלמים חלק משכר הלימוד שלו. למה לו, בגיל כזה, להעמיס על עצמו אשה וביתו? בכלל, אני חושבת שגבר צריך להתחתן רק אחרי שסיים את לימודיו והוא יכול לבנות לעצמו קריירה".

דורה דיברה ביובש: „דני לא לומד, ואצלנו בכפר מתחתנים די צעירים. יותר נוח לנהל משק בשניים".

גליה המשיכה לחפור, בעקשנות נשית: „קשה להאמין שצעיר בן 23 כבר בשל לנישואים. מה בוער לו? שיראה עולם, שיסתובב קצת. היום הצעירים מתבגרים מאוחר".

ודינה בשלה, מדברת כמי שכפאה שד: „בכפר מתחתנים מוקדם. 23 זה גיל לא רע לגבר. דני לא רוצה ללמוד. הוא חקלאי מצויין".

גליה: „אז למה את מתנגדת לנישואיו?"

דורה כמו קפאה והסתגרה בתוך עצמה: „זה לא עניינך". היתה שתיקה ארוכה. אחרי־כן החלה לדבר, לאט־לאט, פניה מופנים לחלון, עדיין מציבה מחיצות שרק בהמשך החלו להתמוטט. היא דיברה בקול עמום, במלים קרועות שלא תמיד התחברו בקשר הגיוני. גליה הרגישה שהיא שומעת זעקת כאב עזה, עגומה, הבינה שאלה מלים המושמעות לראשונה, דברים שהאשה שיושבת מולה לא העזה קודם־לכן להעלות על דל שפתיה. עכשיו, רחוק מהכפר שלה ובחברת אשה זרה, נוח לה להיחשף. היא אפילו חייבת לדבר, לומר את הדברים לפני שהם ירעילו אותה.

★

„עברו עלי הרבה שנים של חרדה, של סיוטים... עכשיו נדמה לי כאילו העבר הרחוק נפתח ומתוך הקבר נשלחת יד... חשבתי פעם שהדמיון שלי יכול להיות גיהנום אמיתי, אבל המציאות נתבררה כגיהנום נורא יותר. להתייסר לילה לילה... אומרים שגם לאלוהים יש גיהנום משלו, והוא – אהבתו לבני־האדם. הגיהנום שלי הוא אהבה אסורה...".

לפתע היפנתה אל גליה את פניה וגליה הזדעזעה. נדמה היה לה שהשיחה הקצרה הזו נמשכה שנים ארוכות. האשה שמולה כמו הזדקנה פתאום. תהליך ההרס שחילחל מבפנים נגע סוף־סוף בקרום החיצוני.

דורה ניסתה לצחוק אבל צחוקה היה נורא מדמעותיה. „את לא מבינה איזה גיהנום אני עוברת. דני שלי הוא פרי אהבה אסורה... אהבה לשכן שממול... דינה, לכן, היא אחותו של דני...".

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

המשטרה מורידה בכוח את ימאי "ארצה"

כוח משטרה המונה כ-85 שוטרים, בראשות שלושה קצינים, החל ב-12.15 בהורדת צוות השובתים מסיפון האניה "ארצה" הנמצאת בחיפה זה 3 ימים.

לפי הוראת איגוד הימאים מגלים השובתים התנגדות פסיבית. 65 שוטרים נאלצים להוריד את הימאים לסירות, בעוד שהשאר מרוכזים בחרטום האניה. איש משני המחנות אינו משתמש באלות, מכות או אגרופנים והמשטרה מגלה התאפקות מרובה.

18 ימאים איטלקיים הגיעו הבוקר ללוד במטוס של חברת התעופה האיטלקית לשרות באניות "שהם". הימאים שהובאו בדרך האויר כולם נוצרים וגויסו תוך יומיים.

היאלמאר שאכט בשדה התעופה בלוד

שאכט, יועץ היטלר, בלוד

ד"ר היאלמר שאכט, מומחה הכספים הגרמני הנודע ואיש סודו של היטלר, הופיע הבוקר על אדמת ישראל בדרכו חזרה מאינדונזיה לגרמניה בלווי אשתו.

בואו של ד"ר שאכט עורר סנסציה גדולה בשדה התעופה. אנשים רבים התרכזו סביבו תוך הבעת פליאה.

אחד ממפקדי משטרת הגבולות הסביר, כי שאכט לא נעצר בלוד, כי שמו לא היה ברשימה של פושעי מלחמה המבוקשים על-ידי הממשלה ומשום שאין בכלל רשימה כזו.

"ישראל מסרה תנאיה להצטרפות לפיקוד"

"ניו יורק טיימס" מודיע מפאריס, שממשלת ישראל מוכנה לבוא בברית הגנה על המזרח התיכון עם שלוש המעצמות המערביות הגדולות ותורכיה, אך ורק בתנאים מסוימים. השקפות ישראל על הצורך בחוזה הגנה ריאליסטי בשביל המזרח התיכון נמסרו לידיעת המדינאים המערביים.

נמסר להם כי ישראל יכולה לתרום צבא פוטנציאלי בן מאתיים אלף איש, וותיקי קרבות ופעולות מחתרת, בסיסים על אדמת ישראל ויכולת הייצור התעשייתית של הארץ.

חלוקת שטח בגבול הלבנון

ועדת שביתת הנשק הישראלית-הלבנונית דנה אתמול בראש הנקרה בגורל שטח המריבה של 75 הדונם שעל הגבול. נקבע עקרון על ציון קו הגבול באזור זה בהתאם לבעלות על קרקעות המריבה.

הקרקעות שהיו שייכים בימי הסכם סייקס-פיקו (הסכם בריטי-צרפתי בסוף מלחמת העולם הראשונה) לבעלים פלשתינאים יימצאו היום בשטח ישראל ואילו קרקעות שהיו שייכים או לבעלים לבנוניים יישארו היום בשטח לבנון.

נתחדשו הגירושים מבודפשט

נתחדש גירושם של יהודים מבודפשט ומערים בגבול המערבי של המדינה – גיור, שופרון וסומבאטהלי – לפי ידיעות שהתקבלו בועה"פ של אגודת ישראל בלונדון.

מגורשי בודפשט מקבלים ימים מראש הודעה, שאינה מציינת את מקום מגוריהם החדש.

ארגוב – מזכיר מפא"י

מרכז מפא"י בחר אמש פה אחד במ. ארגוב כמזכיר הכללי של המפלגה.

למזכירות המצומצמת של המפלגה נבחרו ה. בן-גוריון, ר. בש, כ. טל, י. כסה, מ. נמיר ומ. קטרון.

תביעות החייטים

תביעה לבטל את הפיקוח על חייטות מעולה הושמעה היום במסיבת עתונאים ע"י נציג ארגון החייטים שליד מרכז בעלי המלאכה.

דובר החייטים מר שיין מסר, שכתוצאה מחוסר עבודה בענף החייטות, בעקבות הקיצוב בהלבשה, נאלצו חייטים מעולים לעזוב את הארץ.

החייטים ביקשו מאת הממשלה לשתפם בייצור הליפות קונפקציה מאריגים שנועדו לייצוא אבל ללא תוצאה. הם דורשים שהממשלה תאפשר להם לתפור חליפות לתיירים תמורת מטבע קשה, כדוגמת הרשיונות שהוצאו לכמה בתי מסחר.

תובעים יציאת הבריטים מקפריסין

הארכיבישוף מאקאריוס מקפריסין שלח אתמול לאו"ם מברק האומר, כי בני קפריסין רוצים בחיסול השלטון הבריטי ובהחזרת האי ליוון.

ממשלת צ'רצ'יל זכתה באמון

הממשלה השמרנית של מר וינסטון צ'רצ'יל זכתה אמש להבעת האימון הראשונה שלה, עת דחה בית הנבחרים ב-320 קולות נגד 281 את הסתייגות הליבור מכוונת הממשלה לבטל את הלאמת של תעשיית הברזל והפלדה.

חמשת הצירים הליברלים שהיו נוכחים בישיבת הפרלמנט אתמול, הצביעו עם השמרנים.

חנה ויעקב ברשד · אסתר ושלמה אשרוב
יהודית וחגי ברשד
מודיעים בשמחה על הולדת הבן והנכד
מקס הכנסתו לבריתו של אא"ע יתקיים ביום ו' 23.11
בשעה 11 לפנה"צ, בביתנו רחוב מוסקוביץ 21, רחובות.

הצעה מיוחדת

לנשים גברים וילדים

15% הנחה

מחמם מים בין רגע

אטמור

ב-4 תשלומים ללא ריבית

כל תשלום **44** ש״ח

הצעה מחממת — B.D.M

הצעה מחממת — מפזר חום קרופס

הצעה מחממת — סימנס

שרות נוסף ללקוחות המשביר לצרכן
קניה באשראי עד 12 תשלומים

פרטים בבתי הכל בו

מוצרים חדשים מלונדון בחנות "סנט מייקל" בקניון אילון

פרסום הרשת

חופשה חמימה באילת

14–18.12.1986

4 לילות על בסיס לינה וארוחת בוקר במלון (אביה־סונסטה – 5 כוכבים)

במחיר מיוחד של 62.50 ש״ח
לאדם ללילה בחדר זוגי

חבילת נופש בכפר חיטים

כל המזמין לינה וארוחת בוקר בבתי הנופש בחניון הצופה על הכנרת יקבל כרטיס כניסה תינם ל„חמי טבריה הצעירה"

המחיר למבוגר בבית זוגי 32 ש״ח
ההצעה בתוקף: 15 בנובמבר – 28 בפברואר

מצוקי דרגות

★ **ימי טיול ברכב מדברי**
תאריכי יציאה: 29.11, 13.12.
המחיר: 33 ש״ח לאדם כולל ארוחת צהרים בשטח.

★ **קורס גלישה**
תאריך 11–13.12.

טיול ושבת חברה לציבור הדתי

בשיתוף „גשר"

★ **טיול בירושלים ושבת במלון זוהר** בחנוכה 2–3.1.87

★ **יום כיף בחמת גדר ושבת בקיבוץ לביא**
9–10.1.87, 16–17.1.87

טיול משפחתי בחנוכה לחרמון

1–3.1.87

3 ימי טיול במסלול: עכו, המצפים החדשים, אתר החרמון, קלעת נמרוד, ראש פינה, כפר נחום

חופשת חנוכה לצעירים במצוקי דרגות

28–30.12.86

שני ימי טיול ברכב מדברי, לילה בכפר הנופש, ולילה בשטח (בשקי שינה)

טבע, ציפורים וארכיאולוגיה

טיול וסופשבוע ארוך בזכרון יעקב

1–3.1.87 (חנוכה)

3 ימי טיול במסלול: מגידו, עמק השלום, מוחרקה, תצפית ציפורים במעגן מיכאל, תל דור, רמת הנדיב

חברת „גשר" בשיתוף עם „מועדון קוראי מעריב" מציעה חופשות חנוכה לציבור הדתי.

★ **8 ימים בלונדון,** כולל מלון וארוחת בוקר, סיורים בלונדון, הצגת תיאטרון, מלווה ישראלי. תאריכי היציאה: 30.11 28.12 (חנוכה) 25.1.87.

★ **12 יום פריז ולונדון.** 5 ימים בפריז ו־7 בלונדון, כולל מלון ארוחות בוקר, סיורים מודרכים בשני ערים. טיסה לפאריז חזרה מלונדון. תאריכי יציאה: 26.11, 24.12 (חנוכה) 21.1.87.

★ **10 ימים בשוויץ.** 7 לילות במלון „אדלוויס" בסנט. על בסיס חצי פסיון ושני לילות בצריך, ארוחת בוקר, כרטיס רכבות חופשי בשוויץ ל־8 ימים. תאריכי יציאה: 4.1.87, 18.1, 1.3, 8.3.

★ **ארה"ב. 19 יום מחוף לחוף.** טיסה לטורנטו ומשם דרך מפלי הניאגרה לוושינגטון, אורלנדו, סן פרנציסקו, יוסמיטי פארק, לוס־אנג'לס, לאס־וגאס, ניו־יורק, תאריכי יציאה: 1.12, 22,12 (בחג החנוכה) 16.1, 16.2, 16.3.

טיולי שרתיו והוורף למצרים

„מועדון מטיילי מעריב" וחברת „נאות הכבר" ממשיכים במסורת הטיולים למצרים.

☆ **8 ימים לקהיר לוקסור ואסואן**
הלינה במלונות בדרגת דה־לוקס. המחיר: 475 $.
תאריכי היציאה: 26.12; 27.12; 11.1

☆ **8 ימים לקהיר לוקסור ואסואן**
הלינה במלונות בדרגה ראשונה. המחיר: 415 $
תאריכי היציאה: 7.12; 26.12; 27.12; 25.1

☆ **6 ימים למצרים תרותית**
המחיר: 235 $.
תאריך היציאה: 28.12

כל הטיולים כוללים: נסיעה הלוך ושוב באוטובוסים, חצי פנסיון, מלונות ע"פ רמת הטיול, כניסות לאתרים וההדרכה המעולה של מדריכי „נאות הככר".

ספארי בקניה

9 ימי ספארי בשמורות המערביות והר קניה
או
16 ימי ספארי בשמורות המערביות והמזרחיות של קניה
ביצוע: „נאות־הככר"
תאריכי היציאה: 25.12 (חנוכה), 26.2.

חגיגת התיאטרון בלונדון

10 לילות בלונדון בהדרכת שחקן התיאטרון הקאמרי אודי לוי.

תאריך החופשה: 26.12 – 5.1 (חנוכה)

★ 5 מהצגות הטובות בעיר
★ סיור באוקספורד ובסטראטפורד
★ סיור מאחורי הקלעים של התיאטרון הלאומי
★ מלון במרכז לונדון, ארוחת בוקר

לדרום אמריקה עם מדריכי נאות הככר

חמישה מסלולים בתקופת הקרנבל

מועדון מטיילי מעריב

★ **המסלול הדרומי – לארגנטינה, צ'ילי וברזיל**	
35 יום מפטגוניה וארץ האש לקרנבל.	יציאה: 3.2
★ **המסלול המקיף א' – לארגנטינה, בוליביה, פרו וברזיל**	
35 יום סיום בקרנבל – רמת לינות משופרת	יציאה: 4.2
★ **המסלול המקיף ב' – ברזיל, פרו, בוליביה וארגנטינה**	
34 יום פתיחה בקרנבל – רמת לינות עממית טובה.	יציאה: 24.2
★ **3 קרנבלים בברזיל**	
18 יום מהאמזונס למפלי האיגואסו.	יציאה: 23.2
★ **המסלול האטלנטי הקצר**	
15 יום לארגנטינה וברזיל עם סיום בקרנבל בריו.	יציאה: 20.2

חגיגות כדורגל בלונדון

4 ממשחקי הצמרת בליגה האנגלית בימי חג המולד והשנה החדשה. בהדרכת אבי מלר, פרשן הכדורגל האירופי של „מעריב".

★ **27.12 ווסטהאם – ווימבלדון**
★ **28.12 נוטינגהאם – לוטון**
★ **1.1 צ'לסי – ק.פ.ר.**
★ **3.1 טוטנהאם – ארסנל (משחק בוקר)**

אפשרות לחזות במשחק נוסף בלונדון אחה"צ.

★ מלון במרכז לונדון+ארוחת בוקר
★ לראשונה: סיור מודרך בהיכל הכדורגל האנגלי – איצטדיון „וומבלי"

תאריך החופשה: 5.1 – 26.12.

חנוכה בלונדון ופריס

29 בדצמבר – 7 בינואר 1987

10 ימים בלונדון ובפריס כולל מלונות בדרגת תיירות וארוחת בוקר, סיורי היכרות בערים, מלווה מקצועי וטיסה בחברה סדירה.

מחיר החבילה: 595 $ למבוגר בחדר זוגי

ביצוע: „אברהורס"